
గిరిజన వైభవం
Girijana vaibhavaṁ
ଗିରିଜନ ବୈଭବଂ
రచయిత: బొల్లాప్రగడ వెంకట సుబ్బారావు
ఎవరెస్ట్ అధిరోహించిన
Climb Mount Everest
Malavat Purna & Anand Kumar

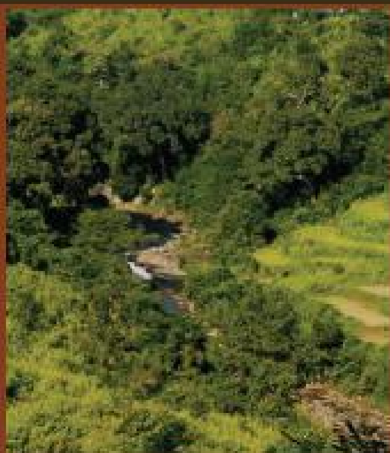
గిరిజన వైభవం

గిరిజన హస్తకళ: పేము పరికరాలు

గిరిజన మహిళ
చిత్రం:దామెర్ల

గోస్తనీ నది

గిరిజన వైభవం

Girijana vaibhavaṁ ଗିରିଜନ ବୈଭବଂ

రచయిత

బొల్లాప్రగడ వెంకట సుబ్బారావు

(పలు గిరిజన సంస్కృతులను, భాషలను సంకలనపరచి, వారు సాధించిన ప్రగతితో సమన్వయ పరచిన తొలి తెలుగు పుసక్తము)

గిరిజన వైభవం (Girijana vaibhavaṁ)

రచయిత: బొల్లాప్రగడ వెంకట సుబ్బారావు

ప్రథమ ముద్రణ: 2019

ప్రతులు:4000

వెల: అమూల్యము. ప్రపంచములోని ఆదివాసీ బాలబాలికలకు అందరకు ఉచితముగా పంపిణీ చేయుటకు ముద్రింపబడినది.

ప్రచురణకర్త: Jayshree Hatangadi

Education Facilitator

hatangadi@gmail.com

+91 9441225338

ప్రతులు లభించు స్థానము: ప్రచురణకర్త

కంప్యూటర్ అక్షరకూర్పు: వాజసనేయి గ్రన్థమాల, విశాఖపట్నం

ముద్రణ: **Murugan Graphics & Offset Printers**

48-13-3, Aditya Degree College Road, Srinagar, Visakhapatnam-530 016.

e-mail:rjmurugan99@gmail.com

Cell: 98493 26710 and 77996 66170

గిరిజన వైభవం

Girijana Vaibhavam

Preface

2 February 2019

Most of us have visited places like Araku in the eastern ghats near Vizag, popularly known as Agency areas. We have enjoyed the salubrious climate, the picturesque green hills and the flora and fauna of the area. Whenever we interact with the local Girijan communities of these areas we notice how unique and interesting their lifestyle and culture is. More than a decade ago, while volunteering for an NGO, I had the opportunity to interact with adivasi children at one-hut local schools, in small remote hamlets. I started realising that these children of the Adivasis came from an incredibly rich cultural backgrounds.

Over time, with government support, school infrastructure in the area improved. Bigger buildings were built, and due to the improved road system the schools became more accessible. They soon filled with tribal children who joined as residential students.They are now sheltered, clothed, fed and taught at these schools in the standard national educational system.

While the standardised curriculum in these government schools is quite comprehensive it does not cover aspects of adivasi lifestyle and tradition.

These children, most of who are first generation school goers, leave their homes and hamlets for extended periods in pursuit of mainstream education. We know that most traditional knowledge is generally carried forward through verbal communications and immersive experience from elders

to children over generations. However, with children spending less time in their native surroundings there is the distinct possibility of the thread of cultural continuity weakening and traditional knowledge being lost over time.

While it would be ideal to tweak the school curriculum in tribal areas to include more local content it may be a challenge because it would be a deviation from the standard national curriculum. One immediate way of overcoming this situation is to introduce an easy-to-read handbook especially made for Adivasi children to kindle interest in their own rich culture.With that objective in mind this book has been conceived. We envisage that it will be recreational reading for the students and teachers of government schools in tribal areas and over time we hope it plays a small part in preserving traditional adivasi culture.

This book is the result of painstaking research and the untiring efforts of Shri. B.V. Subbarao, an engineer with the extraordinary passion and discipline required for such a writing project. We must acknowledge several writers and researchers who have worked on such undertakings earlier making our task a little smoother to traverse. It is our dream to have this book in the hands of our Adivasi children so that they may appreciate, remember and pass on their fascinating tribal way of life.

Jayshree Hatangadi
Education Facilitator
hatangadi@gmail.com
+91 9441225338

The author and the publisher express their sincere gratitude to all the contributors, without whose financial help, publication and distribution of this book would have been impossible.

LIST OF CONTRIBUTORS

1. Agarwal BK	14. Qube6 Building Sys.Pvt.Ltd.
2. Ashok Raju PAB	15.Rana Uppalapati
3. Deeksha Vardhan	16. Ravindra Rao
4. Gordon Dr	17. Rotary Club,Northborough
5. Hema Yadavalli Dr.	18. Shaila & Vatsa Vardhan
6. Jayant Bayankar	19. Shaila Nitin
7. Lakshmi GV	20. Smaran NN
8. Lalitha Chegu	21. Sohan Hatangadi
9. Lalvenhim Tata Trust	22. Sunita Mor
10. Leslie Harrison	23. Swarna Mohan
11. Louise Law	24. Vrinda Vardhan
12. Malathi Rao T.	25. Paripoorna NGO
13. Raghunadh B. (Maryland) Sunkarmetta,Araku Valley.	

ఈ పుస్తకములోని విషయాల అవలోకన

అతి ప్రాచీన చరిత్రగల ఆదిమవాసులు ఎన్నో అవరోధాలను అధిగమించి, ఆధునిక యుగములోకి అడుగిడిన వైనము గురించి పుస్తకము వ్రాయడమంటే సృష్ట్యాదినుండి మానవేతిహాసాన్ని సంపుటీకరించడమంత పని. ఇప్పటికే ప్రకాశితమైన ఎన్నో పుస్తకాలనుండి, పరిశోధనాగ్రంథాలనుండి సంబంధిత సమాచారాన్ని సేకరించి, సరళమైన తెలుగులో స్వాధ్యయనానికి సులభముగా ఉండేటట్లు గిరిజన బాలబాలికల కొఱకు వ్రాసిన పుస్తకమే ఇది.

మొదటి మూడు అధ్యాయాల్లో పేర్కొన్నవి చాలామందికి తెలిసిన సామాన్య విషయాలే !. పాఠశాలలకు వెళ్ళే పసి హృదయాలకు పలు గిరిజన జాతులను, వారివారి భాషలను పరిచయము చేయుటే ‘భారత దేశములోని కొన్ని గిరిజన సముదాయములు, వారి భౌగోళిక విస్తరణ’ అనే పటలపు ప్రధానోద్దేశము. ఈ పుస్తకము ముఖ్యముగా ఉత్తర కోస్తాంధ్రలో విద్యాభ్యాసము చేస్తున్న గిరిజన విద్యార్థులకోసము కాబట్టి, అచటి పంతొమ్మిది గిరిజన జాతులు, వారివారి ఉపతెగలు, భాషలు, వృత్తులు రెండవ అధ్యాయములో ప్రస్తావించబడినవి.

ఉత్తర కోస్తాంధ్ర ప్రాంతములోని 35 గిరిజన గ్రామాల పాఠశాలలో నిర్వహించిన సర్వేక్షణలో చాలామంది గిరిజన విద్యార్థులకు తమ మాతృభాష పట్ల సరియైన అవగాహన లేదనే విషయము వెల్లడైనది.

అందుకే చాలా అధ్యాయాలలో సంబంధిత పదాలను తెలుగు, సవరా, కువి, పర్జి, గదబా, ఆదివాసి ఒరియా భాషలలో పట్టికల రూపములో చేర్చబడినవి; వీటివలన గిరిజన విద్యార్థులు తమతమ మాతృభాషలతో పరిచితులౌతారు. ఈ విధానము గిరిజన కుటుంబము అనే అధ్యాయముతో మొదలుపెట్టుట జరిగినది. తరువాతి అధ్యాయములో గిరిజన గృహాల సాధారణ రూపురేఖలతో పాటు గిరిజనుల ఇంటిచుట్టూ ఉండే పశుపక్ష్యాదుల పేర్లు కూడా పట్టికలుగా చేర్చడమైనది.

గిరిజన వైభవం

ఇతర సమాజాలలోవలె కాక గిరిజన సమాజములలో గల లింగసమానత్వమును చాటిచెప్పడానికే గిరిజన మహిళ అనే అధ్యాయము కూర్చబడినది. జీవన చక్రములో భాగములైన శిశుజననము, నామకరణ, బాల్యకౌమార దశలలో జరిగే కేశఖండనాది బాల్యసంస్కారములు దాదాపు అన్ని గిరిజనజాతులలోనూ ఒకే విధముగా ఉంటాయి.

గిరిజనుల విద్యాభ్యాసనమును జీవితచక్రములో చేర్చకపోవడము చాలా పుస్తకములలో ఉన్న లోపము. నేటి గిరిజన విద్యార్థులలో చాలామంది నిరక్షరాస్య కుటుంబాలనుండి మొదటిసారి విద్యాలయాలకు వచ్చినవారు. గిరిజనుల విద్యాభివృద్ధికి ప్రభుత్వాలు చేస్తున్న కృషి, కల్పిస్తున్న ప్రోత్సాహకాల గురించి, విద్యార్థులకు లభించే ఉపకారవేతనాలగురించి చాలా వివరాలు చేర్చి, గిరిజనులలో విద్యాభివృద్ధి అనే ప్రత్యేక అధ్యాయము చేకూర్చబడినది.

వివిధ గిరిజనజాతులలో వివాహపద్ధతులు మౌలికముగా ఒకేవిధముగా ఉంటాయి. వివాహానికి సంబంధించిన పదాల పట్టిక ఆరు భాషలలోనూ చేర్చబడినది. ఈ అధ్యాయములో ఆం. ప్ర. ప్రభుత్వము ప్రవేశపెట్టిన గిరిపుత్రిక కల్యాణ పథకపు ప్రస్తావన ఉన్నది. ఈ అధ్యాయములో వివాహసంబంధిత పరిభాష తెలుగు అకాడమీ ప్రచురించిన ‘భారతదేశము, గిరిజన సముదాయాలు’ అనే పుస్తకమునుండి కొంతవరకు గ్రహించడమైనది. వివాహ విషయములో నవతరములో వచ్చిన మార్పుల ప్రస్తావన కూడా గలదు.

మరణము, మరణానంతరము అనే అధ్యాయము ఏఏ గిరిజన జాతులు ఏఏ విధముగా ఏఏ దినములలో ఏఏ మరణానంతర సంస్కారములు ఎవరెవరిచేత జరిపిస్తారో ప్రస్తావిస్తుంది.

అన్ని గిరిజన జాతుల ప్రజలు పరమ దయాళువైన భగవంతునీ, కీడు కలిగించే ఎన్నో దుష్టదేవతలను పూజిస్తారు. కొన్ని గిరిజనజాతుల దేవుళ్ళు, దేవతలు,

దుష్టశక్తుల పేర్లను పట్టిక రూపములో కనపర్చే 'గిరిజనుల మతము, నమ్మకాలు' అనే అధ్యాయము వారి మతపరమైన నమ్మకాలను కూడా ఉల్లేఖిస్తున్నది.

సంవత్సరం పొడుగునా గిరిజనులు ప్రతీ మాసములోనూ ఏదో ఒక పండుగ జరుపుతూనే ఉంటారు. ఊవె గుస్తఫ్ సన్ ఈ గిరిజన పండుగలపై ఆదివాసి ఒరియాలో ఒక పుస్తకాన్ని వ్రాసి ముద్రింపించిరి. పండుగల వివరాలను ఆ పుస్తకమునుండి గ్రహించి, సంక్షిప్తపరిచి, వివిధ గిరిజన జాతులు ఆయా పండుగలను చేసుకొనే విధానాలను కలిపి, 'గిరిజనుల పండుగలు' అనే అధ్యాయాన్ని రూపొందించడము జరిగింది. ఆయా పండుగలలో గిరిజనులు సలిపే నాట్యగానాది విశేషములను కూడా ఈ అధ్యాయములో చూడవచ్చును.

గిరిజనుల జీవనాధారములైన వేట, అటవీ ఉత్పత్తుల సేకరణ, ఉద్యానవనముల పెంపకము, వ్యవసాయములను ఒక్కొక్కదానిని ఒక్కొక్క అధ్యాయము విపులీకరించే విధముగా నాలుగు ప్రత్యేక అధ్యాయములు చేర్చబడినవి. వివిధ రకాల వేటలు, ఆ వేటలలో వాడే ఆయుధాలు, వధింపబడే జంతువులను పేర్కొనుటతో పాటు వేటఫలాన్ని పంచుకొనే విధములు చెప్పబడ్డాయి. ఉద్యానవనముల పెంపకముగూర్చి చెప్పినప్పుడు తొలిసారిగా అరకు కాఫీ అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని గడించిన విషయము ప్రస్తావించబడినది. పోడువ్యవసాయము, స్థిరవ్యవసాయములగూర్చి విషయములు అన్ని పుస్తకములలో ఉన్నట్లే ఈ పుస్తకములోనూ ఈయబడినవి. గిరిజనుల సేంద్రియ వ్యవసాయ పద్ధతులు, స్థానిక విత్తనాల రకాలు, విత్తన వైవిధ్యమును కాపాడుటలో గిరిజనులు వహిస్తున్న కీలకమైన పాత్రల ఉల్లేఖన ఈ పుస్తకములో మాత్రమే గలదు.

ITDA, TRICOR, గిరిజన సంక్షేమశాఖల కృషి ఫలితముగా తేనెటీగల పెంపకము, రబ్బరుతోటల పెంపకము, ఇతర సాంప్రదాయేతర వృత్తులు గిరిజనులు ఏవిధముగా చేపట్టేరో తెల్పుటతోపాటు, వారి సంప్రదాయ వృత్తులను పేర్కొనుటకు 'చేతివృత్తులు, ఇతర జీవనాధారములు' అను అధ్యాయము చేర్చబడినది.

గిరిజనుల ఆహారపానీయాలు అనే అధ్యాయము గిరిజనులు తినే ముఖ్యాహారములను,రకరకాల కూరలను వాటి సవరా పేర్లతో సహా పేర్కొనుచున్నది. గిరిజనులు తయారుచేసే వివిధ రకముల మద్యపానీయాలు వాటి సవరా పేర్లు కూడా పేర్కొనబడినవి.

వైద్యము, పశువైద్యము, చేనేత పరిశ్రమ, గృహనిర్మాణములలో గిరిజనులు వారి పరిసరములలోగల వృక్షముల ఉత్పత్తులను ఎలా వాడుతారో తెలిపే అధ్యాయము గిరిజన వృక్షశాస్త్రము. ఆయా వృక్షముల శాస్త్రీయ నామములు కూడా చూపబడినవి. ఆ వృక్షముల పేర్లు ఆయా గిరిజన భాషలలో పేర్కొనుట ఈ పుస్తకపు ప్రత్యేకత.

గిరిజన భాషలపై ప్రత్యేక దృష్టి సారించి వ్రాయబడిన అధ్యాయము తొలుత గిరిజన భాషలు ఏఏ భాషా కుటుంబాలకు చెందినవో తెలియజేస్తుంది. ఉత్తర కోస్తాంధ్రలో ఎక్కువగా వినిపించే సవరా, కువి, గదబా, పర్జి భాషల మౌలిక విషయాలను చెప్పి, ఆ భాషలకు ఇతర భాషలతో గల సంబంధములను, సారూప్యతలను చిన్న ఉదాహరణలతో చూపిస్తుంది. వీటికి తోడు సవరా భాషలో 20 ఉదాహరణ వాక్యములు, పర్జి భాషలో కొన్ని హాస్యపూర్వక ప్రశ్నోత్తరములు, గదబాలో ఒక చిన్న పాట, కువి భాషలో కొన్ని వాక్యాలు ఈ అధ్యాయములో ఉన్నాయి.ఈ చిన్న గదబా పాటను డా. ఎస్. ప్రసన్నశ్రీ గారు వ్రాసిన The Unheard Distance అనే పుస్తకమునుండి గ్రహించినది.తెలుగు, తమిళ భాషలతో ఎఱుకల భాషకు గల సారూప్యములు పట్టికలో పొందుపరచబడినవి. గిరిజన భాషలలో ఇదివరలో వెలువడిన కొన్ని పత్రికలను పేర్కొని, గిరిజన భాషలు అంతరించిపోవుటకు కారణములను చూపి వాటిని పరిరక్షించుటలో మన అందరి బాధ్యతను గుర్తుచేసే ఈ అధ్యాయము గిరిజనేతరులకు కూడా చాలా ముఖ్యమైనది.

గిరిజనుల అనుసంధాన భాష ఆదివాసి ఒరియా కాబట్టి, ఆ భాషలో పిల్లకోసం ఒక కథ చేర్చబడినది. ఈ కథ కూడా ఊవె గుస్తఫ్ సన్ గారి పుస్తకమునుండి గ్రహించినదే. కొన్ని వేమన పద్యములు కూడా విద్యార్థులకోసం చేర్చబడినవి.

విద్యుద్వినియోగము మానవాళి నాగరికతకు కొలమానము. ఒకనాడు అగ్గిపుల్ల అవసరములేకుండానే నిప్పును పుట్టించుకోనే గిరిజనులు నేడు విద్యుదుత్పత్తిలోనూ, విద్యుచ్ఛక్తి ఆదాలోనూ భాగస్వాములగుట హర్షణీయము; ఈ విషయము గిరిజనుల విద్యుద్వినియోగము అనే అధ్యాయములో చేర్చబడినది.

ధింసా నాట్యాలు అన్నీ ఒకేలాగ ఉన్నట్లు అనిపించడము సహజమే. కానీ వాటిలో గల వ్యత్యాసాలు కొంచెము లోతుగా పరికించిచూస్తేనే తెలుస్తాయి. గిరిజన నృత్యగానాలు అనే అధ్యాయములో ఇట్టి వ్యత్యాసములు పేర్కొనబడినవి. గిరిజనుల వాద్య పరికరాలు అనే పట్టిక రకరకాల వాద్య పరికరాలను సచిత్రముగా చూపుతుంది. ఆ వాద్య పరికరాలను తయారుచేసుకొనే విధానములు కూడా చెప్పబడినవి. ఏ వాద్యాన్ని ఎవరు ఏ సందర్భాలలో వాయిస్తారో కూడా ఈ అధ్యాయములో ఉంది. ధింసా నృత్యాల సందర్భాలు ఇదే అధ్యాయము పేర్కొంటున్నది.

గిరిజన స్త్రీపురుషుల వస్త్రధారణ, కాలానుగుణముగా చోటుచేసుకొన్న మార్పులను చూపుటకు సచిత్రముగా ఒక అధ్యాయము కూర్చబడినది.

గిరిజన మహిళల అలంకారము,ఆభరణములు అనే అధ్యాయములో కేశాలంకరణ, శిరోభూషణములు, ముఖాలంకరణ, కంఠాభరణములు, నాసికాభరణములు, కర్ణాభరణములు, కట్యాభరణములు, హస్తభూషణములు, పాదభూషణములు అనే ఉప శీర్షికలలో పలు రకాల అలంకరణ విధానములు, ఆభరణములు సచిత్రముగా చేర్చబడినవి. ఆయా నగల పేర్లు కూడా కొన్ని గిరిజన భాషలలో పేర్కొనబడినవి.

గిరిజన వైభవం

గిరిజనులు తమ నిత్యావసరాలకు తమ పరిసరములలోనే లభించే చెట్ల వేళ్ళు, ఆకులు, కాయలు, నారలు, జంతు చర్మములు ఎలా కళాత్మకముగా వాడుకొంటారో గిరిజనుల హస్తకళలు అనే అధ్యాయము చెప్పుచున్నది.

గిరిజనుల జీవన విధానములో అవసరమైన ఆధునిక మార్పులను తీసుకొని వచ్చిన గిరిజన సహకార సంస్థ గురించి సంక్షిప్త వివరణనిచ్చి, ఆ సంస్థ ఉత్పాదనలను చిత్రరూపములో ప్రదర్శించేదే 'గిరిజన సహకార సంస్థ' అనే అధ్యాయము.

ITDA, TRICOR సంస్థలు నిర్వహిస్తున్న పలు గిరిజనాభివృద్ధి పథకాలనుండి లబ్ధిపొంది, ఇతర గిరిజనులకు ఆదర్శముగా నిలిచిన వ్యక్తుల, స్వయంసహాయక బృందాల విజయగాథలనే ఈ సంస్థల దక్షతగా చూపే అధ్యాయము 'సమీకృత గిరిజనాభివృద్ధి సంస్థ[ITDA], ఎ.పి.ఎస్.టి.సి.ఎఫ్.సి. లిమిటెడ్ [TRICOR]'.

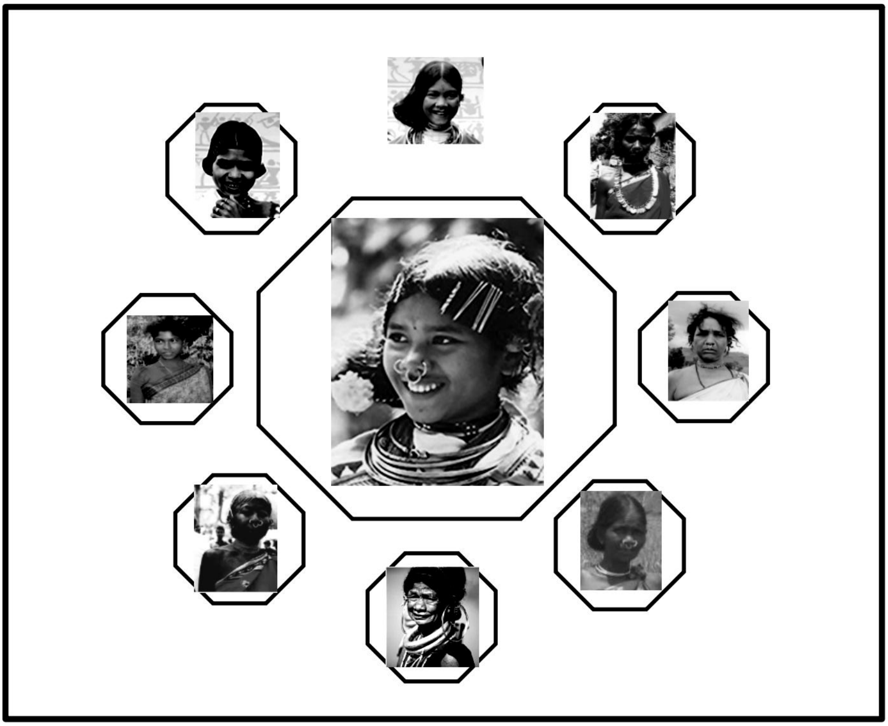
ఆదిశ్లోకకర్త వాల్మీకి మహర్షి, బిర్స ముండ, కొమురుం భీమ్ వంటి స్వాతంత్ర్య సమర యోధులు, మేరీకోమ్ వంటి క్రీడాకారులు, దూబి భద్రయ్య కోయ, మలావత్ పూర్ణ వంటి ఎవరెస్ట్ అధిరోహకుల నుండి గిరిజన బాలబాలికలు స్ఫూర్తిపొందాలనే ఉద్దేశముతో రచింపబడిన అధ్యాయము 'గిరిజన ప్రముఖులు'.

గిరిజన గ్రామాలలో నిర్వహించిన సర్వేక్షణలో చాలామంది బాలబాలికలు తమకు గిరిజన హక్కులగూర్చి కొంత తెలుసుననీ, మరికొన్ని విషయాలు తెలుసుకోవాలని కుతూహలమును వ్యక్తపటిచిరి. వారి కోరిక మేరకు గిరిజన ఉద్యమాలు, హక్కుల సాధన అనే అధ్యాయము కూర్చబడినది. తూర్పుకనుమలలో బాక్సైట్ నిక్షేపాల త్రవ్వకమునకు వ్యతిరేకముగా న్యాయ పోరాటము చేసి, గెలుపొందిన విషయము ముఖ్యముగా ఈ అధ్యాయములో పేర్కొనబడినది.

గిరిజనులగూర్చి పైన పేర్కొన్న వైవిధ్యభరితమైన అంశాలను సంపుటీకరణము చేసి గిరిజనవైభవం అనే పేరుతో పుస్తక రూపమును ఇచ్చుటకు అసలు కారణమును వెల్లడించుట రచయితగా నా కనీస కర్తవ్యము. ఇలాంటి పుస్తకము గిరిజన

బాలబాలికల అందరి చేతులలో ఉండాలనే దృఢసంకల్పముతో ఈ పుస్తక రచన ప్రస్తావన జయశ్రీ హటంగడిగారు నావద్ద చేసినపుడు వెనువెంటనే ఆమె ఆశయసాధనకు సహర్షముగా అంగీకరించితిని. అప్పటికే నావద్ద గల కొన్ని వ్రాతప్రతులకు అదనముగా ఆమె అందజేసిన వివరాలను జోడించి పుస్తకరూపము నిచ్చుటకు పూనుకొంటిని. మధ్యమధ్య మా ఇరువరి మధ్య పలుమార్లు జరిగిన పరస్పర సంప్రదింపుల ఫలితముగా పుస్తకము ప్రస్తుత రూపమునకు వచ్చినది. పుస్తక ముద్రణలో ప్రశంసనీయమైన నైపుణ్యమును ప్రదర్శించిన ముద్రాపకులకు కృతజ్ఞతలు.

బొల్లాప్రగడ వేంకట సుబ్బారావు
suhrudbhava@gmail.com

గిరిజనవైభవం

విషయసూచిక

విషయసూచిక

విషయసూచిక

భారత దేశములో గిరిజనులు

భారతీయ ఐక్యత :-వివిధ జాతులు, తెగలు, సముదాయాలు, కులాలు, మతాలు గల మన భారతదేశములోని ప్రజలు పెక్కువిధములైన సంస్కృతులను ఆచరించుచూ , అసంఖ్యాకమైన భాషలను మాటలాడుచూ, దేశాభ్యుదయమే ఏకైక లక్ష్యముగా గలిగి పరస్పర సహకారముతో జీవించుచున్నారు. ఇట్టి భిన్నత్వములో ఏకత్వమును సాధించుటే అసలైన భారతీయత.

గిరిజనులు :-అనుదినము మారుచున్న ఆధునిక పోకడలకు లోనుకాక తమతమ ప్రాచీన సంప్రదాయములను పరిరక్షించుకొను ఉద్దేశముతో నాగరిక ప్రపంచముతో సంపర్కమునకు విముఖత కలిగి , దుర్గమమైన కొండాకోనలలో నివసించుచున్న జాతులు , తెగలే గిరిజనులు. వీరినే ఆదిమ వాసులు , ఆదిమ జాతులు , వనవాసులు అని కూడా వ్యవహరిస్తారు. ఆ విధముగా స్వచ్ఛంద ఏకాంత వాసములో నున్న గిరిజనులకు రాజకీయ ప్రాధాన్యత కలిగించి , వారి ఆర్థిక , సామాజిక స్థితిగతులను మెరుగు పరచుటకు ప్రభుత్వములు వారిని 'గుర్తించబడిన జాతులు' (Scheduled tribes) గా పరిగణించి , ఎన్నో సంక్షేమ పథకములను అమలుచేయుటకు నిశ్చయించినవి. వారు నివసించు ప్రాంతాలను 'షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతములు' (Scheduled Areas) గా ప్రభుత్వములు గుర్తించి , ఆయా ప్రాంతములలోని భూములపై వారికే హక్కులు కలిగించినవి. గిరిజనులకు చట్ట సభలలో ప్రత్యేక స్థానములు , విద్యా సంస్థలలోనూ, ప్రభుత్వ ఉద్యోగములలోనూ కొన్ని వెసలుబాట్లునూ, సడలింపులునూ కల్పించబడినవి.

గిరిజనుల ప్రాచీన చరిత్ర :-గిరిజనులు మన దేశములో అనాదిగా నివసించుచున్నారు. వైదిక వాఙ్మయములోనూ , భారతరామాయణాది గ్రంథములలోనూ ఈ గిరిజన తెగలు ' శబరులు' గా ప్రస్తావించబడిరి. స్కంద పురాణములోని కాళీఖండము ఆదిమజాతులను ' వింధ్యమౌలికులు ' అని పేర్కొన్నది . క్రీస్తుశకము **100-170** సంవత్సరముల మధ్య నివసించిన ప్రఖ్యాత గ్రీకు భౌగోళిక శాస్త్రజ్ఞుడు టోలెమి **(Ptolemy)** చిత్రించిన భౌగోళిక పటము (Map) లో ఈ వింధ్యమౌలిక జనపదము చూపబడుట గిరిజన జాతుల ఆదిమతకు చారిత్రక నిదర్శనము . భారత పురావస్తు శాస్త్రజ్ఞుడు సంకాలియా, మానవశాస్త్రజ్ఞుడు హైమన్డోర్ఫ్ (Haimendorf) ల అభిప్రాయము ప్రకారము సవరదేశము వింధ్యపర్వతమునకు ఉత్తరమున గంగానదినుండి దక్షిణమున గోదావరి వరకూ వ్యాపించి ఉండెడిదని తెలియుచున్నది . ఈ సవరదేశపు వ్యాప్తి దక్షిణమున పెన్నానది వరకూ ఉండెనని కొందరు చరిత్రకారుల విశ్వాసము . ఆర్యుల దండయాత్రలను ఎదుర్కొనలేకపోయిన ఆదిమవాసులు అచ్చటినుండి పలాయనము చెంది వంశధారానది తీరమునకు వలసపోయిరనీ , అచటి మైదానప్రాంతవాసుల దాడులనుకూడా ఎదుర్కొనజాలక కొండవాలు ప్రదేశములలో తలదాచుకొని అచటనే స్థిర నివాసములు ఏర్పరచుకొనిరని చరిత్రకారులు సీతాపతి , మున్రో (Munro)లు చెప్పుచున్నారు . నేటి ఛత్తీస్ గఢ్ , ఒరిస్సా , ఉత్తర కోస్తాంధ్ర ప్రాంతములలోని కొన్ని గ్రామముల పేర్లు సవర భాషకు చెందినవని మరియొక చరిత్రకారుడు హనుమంత రావు అభిప్రాయము . అదికూడా గిరిజనుల ప్రాచీనతకు నిదర్శనమే .

భారత దేశములోని కొన్ని గిరిజన సముదాయాలు , వారి భౌగోళిక విస్తరణ			
క్రమ సంఖ్య	గిరిజన సముదాయము	భౌగోళిక విస్తరణ	గిరిజన భాష
1	గోండ్	ఛత్తీస్ గఢ్ , మహారాష్ట్ర , ఆంధ్రప్రదేశ్ , ఒరిస్సా	గోండి
2	భిల్	రాజస్థాన్ , గుజరాత్ , మహారాష్ట్ర , ఛత్తీస్ గఢ్	భిల్
3	సంతాల్	బిహార్ , ఒరిస్సా , పశ్చిమ బెంగాల్	సంతాలి
4	రెయాజ్గ్	త్రిపుర	–
5	జరవా	అండమాన్ , నికోబార్ దీవులు	జరవా
6	ముండా	ఒరిస్సా , ఝార్ఖండ్ , పశ్చిమ బెంగాల్ , మ.ప్ర.	ముండారి
7	ఓరయన్	ఒరిస్సా	కుర్ఖి
8	హో	మయూర్భంజ్ , అనుగుల్ , కెయోన్ ఝర్	హో
9	ఖోండ్	ఆం. ప్ర. , ఒడిశా	కుయి, కువి
10	కోల్ / కొల్హా	ఒరిస్సా ,ఛత్తీస్ గఢ్ ,ఝార్ఖండ్ , మ.ప్ర., మ.రా.	కోల్
11	బైగా	సుందర్గఢ్ , బాలాసోర్ జిల్లాలు (ఒరిస్సా)	ఛత్తీస్ గఢీ
12	భుయ్యా	ఒరిస్సా	ఒరియా

భారత దేశములోని కొన్ని గిరిజన సముదాయాలు , వారి భౌగోళిక విస్తరణ

క్రమ సంఖ్య	గిరిజన సముదాయము	భౌగోళిక విస్తరణ	గిరిజన భాష
13	భూమిజ్	బాలాసోర్ , మయూర్భంజ్, సుందర్గఢ్	భూమిజి
14	కావార్	పశ్చిమ ఒరిస్సా , ఛత్తీస్గఢ్ , ఝూర్ఖండ్	ఛత్తీస్గఢీ
15	ఖరియా	ఒరిస్సా , ఛత్తీస్గఢ్ , ఝూర్ఖండ్ , బిహార్,మ.రా.	ఖరియా
16	కొండదొర	దక్షిణ ఒరిస్సా , ఆంధ్ర ప్రదేశ్	కుబి , కొండి
17	కోయ	ఒరిస్సా , ఛత్తీస్గఢ్, ఆంధ్ర ప్రదేశ్	కోయ
18	లోధ	మయూర్భంజ్ , కటక్ జిల్లాలు	కుదుమలి
19	బగతా	ఒరిస్సా	ఒరియా, తెలుగు
20	మిర్ధా	ఒరిస్సా	మిర్ధా
21	బంజారా	హి.ప్ర. , హరియాణా,ఒరిస్సా, ఆంధ్ర, కర్నాటక	బంజారీ
22	బింఝూల్	పశ్చిమ ఒరిస్సా	లరియా
23	చెంచు	ఆంధ్ర ప్రదేశ్ , ఒరిస్సా	చెంచు
24	పెంటియా	కోరాపుట్ (ఒరిస్సా)	హోల్వ

భారత దేశములోని కొన్ని గిరిజన సముదాయాలు , వారి భౌగోళిక విస్తరణ			
క్రమ సంఖ్య	గిరిజన సముదాయము	భౌగోళిక విస్తరణ	గిరిజన భాష
25	థరువా	బాలంగీర్ , బాలాసోర్ (ఒరిస్సా)	ఒరియా
26	రజువార్	ఒరిస్సా , ప.బెం. , ఝా.ఖ. , బిహార్ , మ.ప్ర.	ఒరియా
27	కుయి / కువెంగ	ఒరిస్సా , ఆంధ్ర ప్రదేశ్	కుయి
28	డోంగ్రియా కంథ	ఒరిస్సాలోని నియమగిరి పర్వతశ్రేణి	కువి
29	మన్కిర్డియా	ఒరిస్సా , ఝార్ఖండ్ , మహారాష్ట్ర , ప.బెం.	బిర్హోర
30	బిర్హోర్	ఛత్తీస్గఢ్ , ఝార్ఖండ్ , ప.బెం., మ.ప్ర., మ.రా.	బిర్హోర్,
31	జాతాపు	రాయగడ , గజపతి జిల్లాలు (ఒరిస్సా), ఆం.ప్ర.	కువి
32	సవర	బీహార్ , ఒరిస్సా , ఆం.ప్ర. మ.ప్ర., అస్సామ్	సవరా
33	గదబ	ఒరిస్సా , ఆంధ్ర ప్రదేశ్ , ఛత్తీస్గఢ్	గుతోబ్, గదబా
34	పరెంగ	కొండకంబేరు పర్వతశ్రేణులు (ఒరిస్సా)	గోరుమ్
35	పర్జా / పరోజా	ఆం.ప్ర., ఛత్తీస్గఢ్ , మ.ప్ర., మహారాష్ట్ర	పర్జీ
36	కిసాన్	సుందర్గఢ్ , సంబల్పూర్ , ఝార్సుగుడా	కిసాన్

భారత దేశములోని కొన్ని గిరిజన సముదాయాలు , వారి భౌగోళిక విస్తరణ			
క్రమ సంఖ్య	గిరిజన సముదాయము	భౌగోళిక విస్తరణ	గిరిజన భాష
37	ముండారీ	సుందర్గఢ్ , మయూర్భంజ్ , కెయోన్ ఝర్	ముండారి
38	కోలామ్	ఆంధ్ర ప్రదేశ్	కోలామి
39	జెనుకురుబా	కర్నాటక	–
40	కొరగా	కర్నాటక	–
41	చోళనాయగన్	కేరళ	–
42	కురుంబ	కేరళ	–
43	కట్టునాయగన్	తమిళనాడు	–
44	ఇరుల	తమిళనాడు	–
45	నియిషి	అరుణాచల్ ప్రదేశ్ లోని సుబన్సిరి జిల్లాలు	న్యిషి
46	సాన్సి	అరుణాచల్ ప్రదేశ్	భంటు
47	గోరో	మేఘాలయ	–
48	లెప్చా	సిక్కిమ్	–

ఉత్తర కోస్తాంధ్రలో గిరిజనులు

సవరలు

సవరలు అస్ట్రలాయిడ్ జాతివారని చరిత్రకారులు అంటున్నారు. వీరు ఆర్యుల సంతతి కారని వీరి పోలికలు చూడగానే తెలుస్తుంది. సవర ప్రజల దేహ నిర్మాణమూ , ముఖ కవళికలూ వీరు ద్రావిడ, మంగోలు జాతుల మిశ్రమమని అనిపిస్తాయి. సవరలు పొట్టివారే; ఒరియా ప్రజలవలె తెల్లగా ఉంటారు. ద్రావిడ పోలికలైన నల్లని మృదువైన తల, ఉంగరాల జుట్టు ఉంటుంది. వెడల్పాటి పొట్టి ముక్కు, నిండైన పెదవులూ ఉంటాయి. మంగోలుజాతి రూపాలైన వెడల్పైన ముఖమూ, వాలుగా ఉండే చిన్న కళ్ళు, ఆ కళ్ళ బయటివైపు ముడుతలు, ఎత్తైన చెంపలు, రోమములు తక్కువగా ఉన్న శరీరాన్నీ కలిగి ఉంటారు. ఛాతీ చదునుగా ఉంటుండి. మీసమూ, గెడ్డమూ పలుచగా మొలుస్తాయి.

సవరలు కమ్మర వృత్తి చేయు లువారాలు, మేదరవృత్తిచేయు కిందాలులు, కుమ్మర వృత్తిచేయు కుంబిలు, నేతపనిచేసే అర్సిలు అని నాలుగు తెగలుగా ఉన్నారు. వీరి మాతృభాష సవరా; తెలుగు, ఒరియా కూడా మాటలాడుతారు. విద్యావంతులైన సవరలు చక్కని హిందీ, ఆంగ్లభాషలలో కూడా సంభాషిస్తారు. ఛత్తీస్ గఢ్, పశ్చిమ బెంగాల్, అస్సామ్, త్రిపురలలో కూడా సవరల నివాసములున్నవి.

ఖోండ్

కొండ అనే తెలుగు పదమునుండి వచ్చినదే ఖోండ్. ఈ ఖోండ్లనే సామంతులు, కొండకోదు, కోదు, కొందులు అని కూడా పిలుస్తారు. జాతాపులు, జాతాపుదొరలు అనబడేవారు కూడా ఖోండులే. ఖోండులు ముఖ్యముగా శ్రీకాకుళము, విజయనగరము, విశాఖపట్నం జిల్లాలలోని షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలైన దట్టమైన అడవులలో నివసిస్తున్నారు. మహారాష్ట్ర, ఒరిస్సా, ఛత్తీస్ గఢ్ లలోకూడా ఖోండుల నివాసములు ఉన్నవి. శ్రీకాకుళము, విజయనగరము జిల్లాలలో ఖోండులు మైదాన ప్రాంతాలలోకూడా నివసిస్తున్నారు.

ఖోండులు పొడగరులు; మంచి శరీర దారుఢ్యము గలవారు. తెల్లని వర్ఛస్సు (శరీర ఛాయ)తోనూ, వారి ప్రత్యేకమైన ఆభరణ ధారణతోనూ నుండు ఖోణ్డులను గుర్తించుట సులభము.

డోంగ్రియా ఖోండులు, దేశ్యఖోండులు, కుతియా ఖోండులు, తికిరియా ఖోండులు, యేనేటి ఖోండులు అని ఐదు ఉపజాతులు ఖోండ్ గిరిజనులలో ఉన్నాయి.

వీరి భాష కువి. దీనినే కువెంగ అనికూడా అంటారు.

పొర్జ

తెలుగులో ప్రజ అనే అర్థాన్నిచ్చే పరోజ, పర్జ, పరజ అనే పేర్లన్నీ ప్రజా అనే సంస్కృత పదమునుండి పుట్టినవే. బస్తర్ నుండి వలసవచ్చినవారు అగుటచే పర్జాలు తమనితాము బస్తరీయులని చెప్పుకొంటారు. పర్జా జాతి గిరిజనులు ప్రధానముగా విశాఖపట్నం జిల్లాలోనూ, ఒరిస్సా సరిహద్దు ప్రాంతాలలోను నివసిస్తున్నారు. తూర్పు, పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో కూడా పర్జాల సముదాయాలు ఉన్నాయి. పర్జాలు మాటలాడే భాష పేరు పర్జీ. పర్జీ భాషలో పర్జాలను గోరుమ్ అంటారు. పర్జి ద్రావిడ భాషా కుటుంబానికి చెందినది.

పరంగి పొర్జ, థోడియా పొర్జ, గదబా పొర్జ, బనాంగ్ పొర్జ, పంగుపొర్జ, కొల్లయ్ పొర్జ, దిడోయ్ పొర్జ అని ఏడు ఉప జాతులు పొర్జలో ఉన్నాయి. పూర్వము పల్లకీలు మోసే బోయలుగా జీవనము సాగించిన పొర్జాలు వ్యవసాయము చేయుటకు అలవాటుపడిరి.

గదబా

గదబ జాతి గిరిజనులు ప్రోటో–ఆస్ట్రలాయిడులుగా వర్గీకరింపబడిరి. శ్రీకాకుళము, విజయనగరము, విశాఖపట్నం జిల్లాలలోని ఏజెన్సీ ప్రాంతాలు వీరి నివాస స్థానము. ఒరిస్సాలోని కోరాపుట్ జిల్లా, బస్తర్ ప్రదేశాలలో కూడా గదబ జాతి ప్రజలు ఉన్నారు. శ్రీకాకుళం జిల్లాలో వీరిని దొరలు అని కూడా అంటారు. ఈ తెగవారి భాష గదబా.

గదబలలో ఏడు ఉపజాతులు ఉన్నాయి. అవి **1**. బోడో లేక గుతోబ్, **2**. పరెంగ లేక గోలు, **3**. ఒల్లేరో, 4. కోలోయ్ లేక గదబ, 5. కథేరి, 6.కాపు లేక ముదులి, 7. కస్ప లేక బోయి గదబ. కథేరి, కాపు గదబలు మైదాన ప్రాంతాలలో స్థిర నివాసములు ఏర్పఱుచుకొన్నారు. బోడో, గుతోబ్ గదబలు విశాఖపట్నం జిల్లాలోని వి. మాడుగుల ప్రాంతములోనూ, అంధ్ర–ఒరిస్సా సరిహద్దు గ్రామాలలోనూ నివసిస్తున్నారు. గదబ మహిళలు పెద్దపెద్ద చెవిరింగులు, ఇత్తడి గాజులు ధరిస్తారు. రంగురంగుల చారలుగల కెరెంగా అనే వస్త్రాన్ని శరీరాచ్ఛాదనముగా ధరిస్తారు.

కోయ

కోయజాతి గిరిజనులు ఎక్కువగ తూర్పుపశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో ఉన్ననూ, వారి ఆవాసములు శ్రీకాకుళము, విజయనగరము, విశాఖపట్నంలలో కూడా ఉన్నాయి. కోయలు ద్రావిడవంశానికి చెందినవారు. కోయలు తమనితాము దొరలసత్తం, పుట్టదొరలని పేర్కొంటారు. కోయల మాతృభాష చెట్టుభాష. దానినే గాలిభాష అనికూడా అంటారు. చాలామంది కోయలు తమ భాషను మరచిపోయి తెలుగులోనే సంభాషిస్తున్నారు.

వాల్మీకి

వాల్మీకిజాతి గిరిజనులు విశాఖపట్నం జిల్లాలో ఎన్నో శతాబ్దములుగా స్థిరనివాసమును ఏర్పరుచుకొని జీవించుచున్నారు. రామాయణగ్రంథకర్త వాల్మీకి మహర్షి అనువంశికులమని చెప్పుకొను వాల్మీకులకు తమదైన ప్రత్యేక సంస్కృతి, భాష, సంప్రదాయాలు కలవు.

1.నాగబౌసె, 2. మత్స్యబౌసె, 3. పంగిబౌసె (గ్రద్ధ), 4.జిల్లబౌసె (పులి), 5. వంతలబౌసె (వానర), 6. కొఱ్ఱబౌసె (సూర్యుడు), 7. భల్లుబౌసె (ఎలుగుబంటి), 8. పూలుబౌసె, 9. చిల్లిబౌసె (మేక) అను తొమ్మిది గోత్రములు వాల్మీకి గిరిజన సమాజములో ఉన్నాయి.

వ్యవసాయము, అటవీఉత్పత్తుల సేకరణ, కుండల వ్యాపారము మొదలగునవి వీరి సంప్రదాయ వృత్తులు. వీరి భాష కుపియ.

అడవులలో పెటిగే వృక్షములగూర్చి, వాటి ఔషధీయ వినియోగములగూర్చి వల్మీకులకు మంచి అవగహన కలదు. ఈ విషయములు గిరిజన వృక్షశాస్త్రము అను అధ్యాయములో ముస్ముందు వివరముగా చెప్పబడినవి.

ఎఱుక

తెలుగులో ఎఱుక అంటే తెలియుట. భవిష్యవాణిని చెప్పుటలో నైపుణ్యము కలవారు కాబట్టి వీరిని ఎఱుకలు అని గిరిజనేతరులు వ్యవహరించెడివారు. పట్టణాలలోను, నగరాలలోను ఎఱుకలజాతికి చెందిన మహిళలు జోస్యము

చెప్పుచు ఎఱుకలసానులుగ పిలువబడుచుంటిరి. ఏఱుకలు తమిళనాడుకు చెందిన కొఱవ జాతినుండి ఉద్భవించిరని వారి భాషలోగల తమిళపదముల వలన తెలియుచున్నది. ఎఱుకలు మాత్రము తమనితాము కుఱ్ఱులమని అంటారు.

వ్యవసాయము, బుట్టలు అల్లుట, పందుల పెంపకము, చిన్నచిన్న వ్యాపారములు ఎఱుకల సంప్రదాయ వృత్తులు. కుఱ్ఱుభాషగ కూడా పిలువబడే ఎఱుకలభాషలో తెలుగు, తమిళ, కన్నడ, సింధీ పదములు చాలా ఉన్నవి. ఈ భాషగుఱించి ముందుముందు గిరిజన భాషలు అను అధ్యాయములో మఱిన్ని విషయములు తెలుసుకొనవచ్చును.

బగత

విశాఖపట్నం జిల్లాలోని షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతములో బగతలు ఎక్కువగ నివసిస్తున్నారు. పూర్వము ముత్తేదారులు, గ్రామ పెద్దలు ఈ బగతలే. గిరిజన సమాజాలలో బగతలకు సామాజికముగా ఉన్నత స్థానము ఉన్నది. కొఱ్ఱ (సూర్యుడు), కిల్లో లేక బాఘ్ (పులి), గొల్లారి (కోతి), పంగి (గ్రద్ద)అను వివిధ గోత్రములు వీరిలో ఉన్నాయి. ఒక గోత్రానికి చెందినవారు అందరు ఒకే మూలపురుషునినుండి ఉధ్భవించిరని వారి నమ్మకము. వ్యవసాయము వీరి ప్రధాన జీవనాధారము. అటవీ ఉత్పత్తుల సేకరణ కూడా ఆదాయ వనరుగ ఉంది. తెలుగు వీరి మాతృభాష.

గౌడు

శ్రీకాకుళము, విజయనగరము, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో పశుపెంపకముపై ఆధారపడి జీవించు గిరిజన జాతి గౌడులు. అరుకులోయ, పాడేరు, ముంచంగిపట్ ప్రాంతాలలో ముఖ్యముగ వీరి నివాసములు కలవు. గౌడులలో కూడ కొళ్ళి, కిల్లో, పంగి అనే ఉపజాతులతో పాటు వంతల (పాములు), సమర్ధి అను ఉపజాతులు ఉన్నవి. తూర్పు గోదావరి జిల్లాలోని గౌడుల మాతృభాష తెలుగు కాగా విజయనగరము, విశాఖపట్నం, శ్రీకాకుళములలో వీరు ఆదివాసి ఒరియా మాటలాడుతారు. ఒకప్పుడు పోడు వ్యవసాయము చేసిన గౌడులు నేడు స్థిర వ్యవసాయము చేస్తున్నారు. మారుమూల గ్రామాలలో గౌడులు పశుపోషణను జీవనాధారముగ చేసుకొన్నారు.

జాతాపు

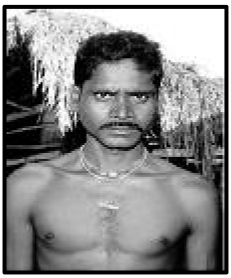
జాతాపుదొఅలు, సామంతులు అనికూడా పిలువబడే జాతాపుతెగ నిజానికి తెలుగువాళ్ళతో బాగా కలిసిపోయి వారి భాషా, సంప్రదాయాలను అనుసరిస్తున్న ఖోండులే. జాతాపులు శ్రీకాకుళము, విజయనగరము జిల్లాలలో ఉన్నారు. ఇతర ఆదివాసుల ఇళ్ళకు భిన్నముగా జాతాపుల ఇళ్ళు రెండు గదులు కలిగి ఉంటాయి. పూర్వము పోడు వ్యవసాయము చేసిన జాతాపులు కొండ దిగువ భూములలో ధాన్యము పండిస్తున్నారు.

కమ్మర

శ్రీకాకుళము, విజయనగరము, విశాఖపట్నం, తూర్పు,పశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలో నివాసము ఉంటున్న మఱియొక గిరిజన జాతి కమ్మరలు. వీరినే కొండ కమ్మరలు, ఓజాలు అనికూడా అంటారు. అన్ని గిరిజన జాతులకు ఇనప పనిముట్లు చేసి, వారు ఇచ్చే ప్రతిఫలముతో జీవనము గడిపెడివారు ఈ కమ్మరలు. ఈ మధ్య కాలములో వ్యవసాయము కూడా చేపట్టుచున్నారు.

కొండదొఱ

కొండదొఱ అంటే పర్వతరాజులు. మహాభారతములో పేర్కొన్న పాండవ వంశానికి చెందినవారమని తమనుగురించి తాము చెప్పుకొంటారు. వారిని పాండవరాజులని, పాండవదొఱలని పిలిస్తే ఎక్కువగ సంతోషిస్తారు. వారి భాష కుబి కనుక కుబింగులని, కొండర్గులని కూడా పిలవబడుచున్నారు. ఈ పాండవదొఱలు ఉత్తర శ్రీకాకుళము, విజయనగరము, విశాఖపట్నం, ఉభయ గోదావరి జిల్లాలలో ఉన్నారు. కొట్టు, కిల్లో, స్వాబి, ఒంటలు, కిముడు, పంగి, పరలేక్, మండెలేక్, బిడక, సోమెలుంగర్, సుఱ్ఱెక్, గూలోరింగునె, ఒల్లుకుల మొదలగు ఎన్నో ఉపజాతులు పాండవదొఱ గిరిజనజాతిలో ఉన్నాయి. ఇతర గిరిజనుల వలెనే ఈ కొండదొఱలు కూడా పోడు

వ్యవసాయామును వదిలిపెట్టి, స్థిర వ్యవసాయము,పశుపెంపకము, పశువుల అమ్మకము, గంగిరెద్దులాట మొదలగు వాటిద్వారా జీవనము సాగించుచున్నారు.

కొటియ

కొటియాలు విశాఖపట్నం జిల్లాలోని గిరిజన ప్రాంతాలలోనే ఉన్నారు. కొటియాలలో బోడో కొటియాలు, సానో కొటియాలు, పుతియ పొయ్కా అనే ఉపజాతులు ఉన్నాయి. బగతలను పిలిచినట్లే వీరినికూడా దొఅలని వ్యవహరిస్తారు. కోటియాలు తెలుగుతోపాటు ఆదివాసి ఒరియా కూడా మాటలాడుతారు. కొటియాలు వ్యవసాయదారులు; అటవీ ఉత్పత్తులను కూడా సేకరిస్తారు.

కులియ

కులియాలు అతి తక్కువ సంఖ్యాకులైన గిరిజనజాతి. వీరి జనాభా విశాఖపట్నం జిల్లాలో దాదాపు ఐదువందలు మాత్రమే. కులియాలనే ములియాలు అనికూడా అంటారు. నాగ, సుర్జో, మత్స్య, కిల్లో, హనుమాన్ లేక గొల్లారి, పంగి అనే ఉపజాతులు కులియాతెగలో ఉన్నాయి. గాజులు, పూసలు, ఇతర చిన్న ఆభరణములను కులియాలు సంతలలో అమ్మేవారు. వ్యవసాయముకూడా వీరి సాంప్రదాయ వృత్తి.

మాలి

మాలిజాతి గిరిజనులు ముఖ్యముగ శ్రీకాకుళము, విజయనగరము, విశాఖపట్నం జిల్లాలలోని గిరిజన ప్రాంతాలలో నివాసములు ఏర్పాటుచేసుకొన్నారు. మాలీలలో రెండు ఉపజాతులు– (1) బోడోమాలీలు, (2) సానోమాలీలు ఉన్నాయి. బోడోమాలీలలో ఖంద్యామాలీ, పోంద్రమాలీ, థాగూర్ మాలీ అను మూడు ఉపతెగలు ఉన్నవి. అలాగే సానోమాలీలలో పన్నారిమాలి, సొరుకవమాలి, డొంగురాడియ మాలి, కోసల్యమాలి అని నాలుగు ఉపతెగలు కలవు. బోడోమాలీలలో స్త్రీపురుషులిద్దరు యజ్ఞోపవీతమును ధరింతురు. ఇతర తెగలలో పురుషులు మాత్రమే యజ్ఞోపవీతమును ధరింతురు. మాలీలు నిర్మించి నిర్వహించే కుప్పలు అనబడే తాత్కాలిక నివాసస్థానములు ఒకప్పుడు ప్రసిద్ధికెక్కినవి.

మన్నెదొౘ

శ్రీకాకుళము, విశాఖపట్నం, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలలోని గిరిజన ప్రాంతాలు మన్నెదొౘల నివాస స్థానములు. కులము వంశము, గోత్రముల ప్రాతిపదికన మన్నెదొౘలలో ఉపజాతులు ఉన్నాయి. మన్నెదొౘలు తెలుగు, ఒరియా కూడా మాటలాడుతారు.

ముఖదొలు (నూకదొలు)

ముఖదొలులు విశాఖపట్నం, శ్రీకాకుళము, తూర్పుగోదావరి జిల్లాలలో గలరు. వీరినే నూకదొలులు, రాచరెడ్లు, ముకరాజులు సబరులు రెడ్డిదొలులు అనికూడా అంటారు. కొల్బు, గమ్మెల, కాకర, సుగ్ర, కించోయి మొదలుగు ఉపజాతులు వీరిలో ఉన్నాయి. ముఖదొలులు తమ పేరుతో వారి ఉపజాతి పేరుని చేర్చుకొంటారు. ఈ గిరిజనజాతిలో పెద్దలు యజ్ఞోపవీతమును, తులసిగింజల మాలలను ధరిస్తారు. ముఖదొలులు గొడ్డుమాంసమును, పందిమాంసమును తినరు. వ్యవసాయము వీరి జీవనాధారము. అటవీ ఉత్పత్తులను సేకరించి, అమ్మి ఆదాయమును పొందుతారు.

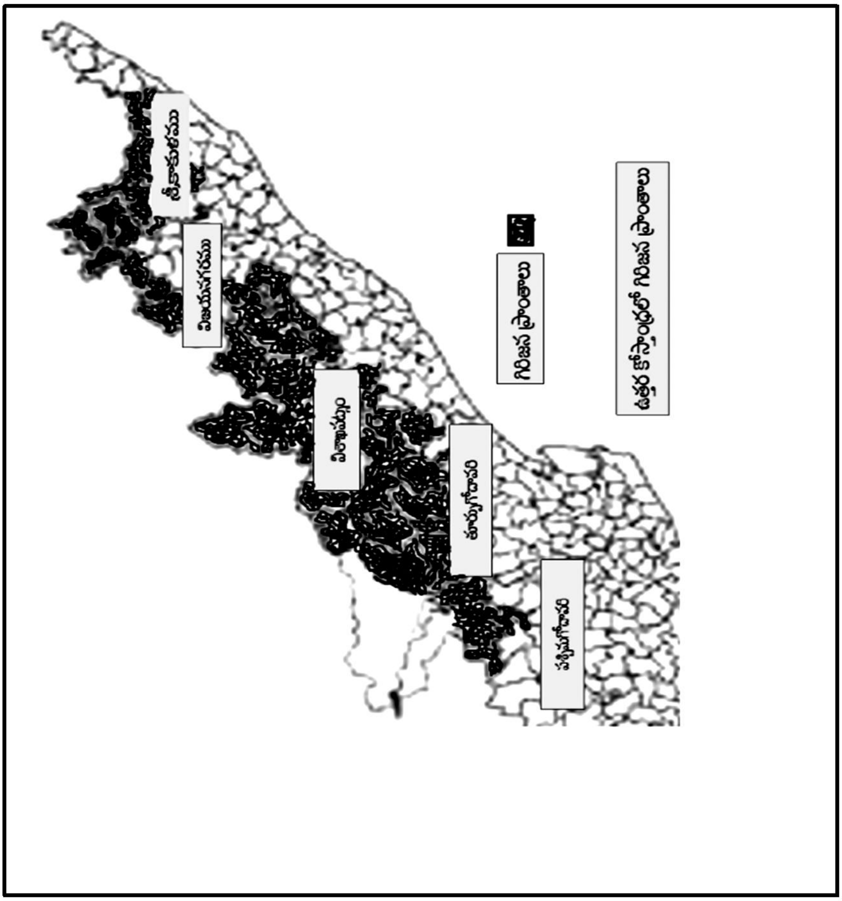
రొణ (రేణ)

రొణ, రేణ అనే పదాలు రణ అనే పదమునుండి వచ్చినవి. రణ అనగా యుద్ధము. విశాఖపట్నం, విజయనగరము జిల్లాలలోని గిరిజన ప్రాంతాలు వీరి నివాస స్థానములు. ఓరియా వీరి మాతృభాష. వ్యవసాయముచేయు రొణలు కూలీపనులుకూడా చేసెడివారు.

ధులియ లేక పాయికో లేక పుతియో

ధులియ అనే పదము ధూళి అనే తెలుగు పదమునుండి వచ్చినది. ధులియాలు తాము ఆ ప్రదేశములో అనాదిగా ఉంటున్నవారిమని, క్రొత్తగా అచటికి వలస వచ్చినవారితో జరిగిన వివాదములో ధూళిద్వారా వారి ప్రాచీనతను నిరూపించిరని

ధులియాలు చెప్పెదరు. కనుకనే వారి జాతి పేఋ ధులియాలైనదిట. ధులియాలలో వంతల (పాము), కిల్లో (పులి), పంగి (గ్రద్ద), కింబుడి (ఎలుగుబంటి), గోలురి (కొండముచ్చు), బురుడి (ఆవు) మొదలగు ఉపజాతులు కలవు. వ్యవసాయ దారులుగను, వ్యవసాయ కూలీలుగను ధులియాలు భూమిపై ఎక్కువగ ఆధారపడిరి. అటవీ ఉత్పత్తుల సేకరణ కూడా ఆదాయవనరుగ ఉన్నది.

ఉత్తర కోస్తాంధ్రలో గిరిజన ప్రాంతాలు

గిరిజన కుటుంబము

మానవుడు ప్రపంచములో ఒంటరిగా జీవించలేడు. తన కనీస జీవితావసరాలైన కూడు, గూడు, బట్టలకోసం కొంతమేఱకైన ఇతరులపై ఆధారపడక తప్పదు. ఆహారముకోసం వేట సాగించాలన్నా, వ్యవసాయము చేయాలన్నా, అడవులనుండి పండ్లు, కాయలు, దుంపలు సేకరించాలన్నా ఇతరుల సహకారము తప్పనిసరి. కొందరు వ్యక్తులు సమూహముగా ఏర్పడి, కలసికట్టుగా పనిచేసి వారి ఉమ్మడి అవసరాలను సాధించుకొంటారు. ఆ విధముగ లభించెడి ఉమ్మడిశ్రమ ఫలితములను ఆ సముదాయములోని సభ్యులు పంచుకొంటారు.

ఒకే జాతికి చెందిన గిరిజనుల సమూహము ఆ విధముగా కలిసి కుటుంబమును ఏర్పాటుచేసుకొంటారు. ఆ కుటుంబములోని సభ్యులు ఒకేమూలపురుషుని అధ్వర్యములో ఉండి ఒకరికొకరు రక్తసంబంధీకులై ఉందురు. అట్టి కుటుంబములోని పురుష సభ్యులతో వివాహబంధముగల మహిళలుకూడా ఆ కుటుంబ సభ్యులుగనే ఉందురు. అటువంటి కుటుంబము పితృవంశీయ కుటుంబము అనబడుతుంది.

వేట, పొలము దున్నుట, మొదలగు పనులు పురుషులు చేస్తారు. విత్తనాలు జల్లడము, గొప్పి త్రవ్వడము, నీరు పెట్టడము మొదలగు పనులు స్త్రీపురుషులు ఇద్దరూ చేస్తారు. కలుపు తీయడము కేవలము స్త్రీలే చేపడతారు. అడవులనుండి దుంపలు సేకరించడములో పిల్లలు కూడా పాల్గొంటారు. ఇంటి ఆవరణలో కూరగాయ మొక్కలను కుటుంబ సభ్యులు అందరు పెంచుతారు. పశుపాలన

కు టుం బ ము					
తె లు గు	స వ రా	కు వి	ప ర్జి	గ ద బా	ఆదివాసి ఒరియా
తల్లి	ఇయాజ్	ఇయ్యు	ఇయ	అయ	అయ
తండ్రి	ఉఆజ్	తఙ్జి	తెఁద్	అబ	అబ
అన్న	కాకు	దాద	పావ	బుయాజ్వ	అన
తమ్ముడు	ఉబ్బజ్	బోవ	తోలెద్	బుయాజ్వ	పితిర్ బయ్
అక్క	కాకె	జేచోజర్న ఆతసి	చాలల్	మిమిజ్	అప
చెల్లి	ఆఇజ్	బోపి	చాలల్	తొమన్	పితిర్ బొయిని
వదిన	బోస్నీన్	అవ్వ	అఁదిల్	ఇబిజ్గ్	బొ
తాత	జోజో	సోయి	దాది	దద	అని
మామ్మ	జు–జుజెన్	బాయి	అవ్వ	బొఉ	డోక్రి అమ
కుమారుడు	ఓన్	మీరిఎసి	–	ఒడుఓన్	పుత్రొ
కుమార్తె	ఊలేజ్	–	మాల్	ఒడుఓన్	జి

కూడా అందరి సభ్యుల విధి. ఈ అన్నింటి శ్రమఫలితముగ ఆర్జించిన ఆహార సంపద ఆ కుటుంబానికి ఉమ్మడిగా చెందుతుంది.

గిరిజన కుటుంబములు తమ శ్రమైక్య ఫలితముగా లభించిన ఆదాయములో కొంత భాగమును ఇల్లు కట్టుకోడానికి, పాడి పశువులను, గృహోపకరణములను కొనుగోలు చేయడానికి ఖర్చుపెడతారు. అటువంటి ఆస్తులు గిరిజన కుటుంబములలో తండ్రినుండి తనయులకు అనువంశికముగా సంక్రమిస్తాయి.

చాలా గిరిజన జాతులలో కుటుంబాలు పితృవంశీయ కుటుంబాలే అయినను, మహిళలకు కూడా ఆస్తులు మొదలగు ముఖ్య విషయములలో గణనీయమైన పాత్ర ఉంటుంది. కుటుంబములోని సభ్యుల మధ్య పరస్పర వ్యవహారశైలి వారివారి వయసులపైన, వారిమధ్యగల సంబంధముపైన ఆధారపడి ఉంటుంది. పెద్దలను పిన్నలు గౌరవిస్తారు; పెద్దలు చిన్నవారిని అభిమానించి ప్రేమిస్తారు.

గిరిజన కుటుంబములోని సభ్యులు అందరు కలసిమెలసి ఐక్యముగా జీవిస్తారు. వారిలో ఎప్పుడైన తగాదాలు ఏర్పడితే ఆ ఇంటి పెద్దతో పరిష్కరించుకొంటారు. అప్పటికీ పరిష్కారము కాకపోతే గ్రామములోని వారి కులపెద్ద దగ్గరకు తీసుకొని వెళ్తారు.

ఒక్కొక్కసారి గిరిజన కుటుంబములోని సభ్యులు అందరు కలిసి ఇతరుల పొలాలలో పనికి వెళ్తారు. అప్పుడు వారి బాలలకు వచ్చిన కూలీతో కోడి మొదలగు పెంపుడు జంతువులను కొనిపించి పొదుపు నేర్పుతారు. ఇప్పుడు బాలకార్మిక వ్యవస్థ నిషిద్ధము.

గిరిజన గృహము

గిరిజన జాతులు తమ ఇండ్లను కొండవాలు ప్రాంతాలలో కట్టుకొంటారు. ఒక ప్రదేశములో ఒకే గిరిజనజాతి ప్రజలు నివసిస్తారు. గ్రామములో ఎక్కువ గిరిజనజాతులు ఉన్నప్పుడు ఆయా జాతులవారు వేరువేరు చోట్ల నివాసములు ఏర్పాటు చేసుకొంటారు. కొండవాలు ప్రదేశములలో ఎల్లప్పుడు ప్రవహించే గెడ్డలు, సెలయేళ్ళు సంవత్సరము పొడుగునా నీటిని అందిస్తాయి.

సవరల ఇల్లు సాధారణముగా ఒకే గది కలిగి ఉంటుంది; కిటికీలు ఉండవు. పరెంగాలు రెండు గదుల ఇళ్ళను నిర్మించుకొంటారు; కిటికీలు ఉండవు. కొండదొఅల ఇళ్ళకు కూడా రెండు గదులు ఉంటాయి; కిటికీలు ఉండవు. జాతాపుల ఇళ్ళు కూడా రెందు గదులు కలిగిఉంటాయి; కిటికీలు ఉండవు. గదబలు మూడు రకాల ఇళ్ళు కట్టుకొంటారు. అవి దీర్ఘచతురస్రాకారముగా కాని, చతురస్రాకారముగా గాని, గుండ్రముగాగాని ఉంటాయి.

కొన్ని ఇళ్ళకు చుట్టూ ప్రహారీగోడ ఉంటుంది. ఇంటికి దగ్గరలోనే పశువుల శాలను కూడా కట్టుకొంటారు.

గోడలను మూడు విధాలుగా నిర్మిస్తారు. 1. ఎండుకంపను నిటారుగా భుమిలో పాతి దానికి ఇఋప్రక్కల మట్టిని మెత్తుతారు. 2. రాళ్ళనుగానీ, ఇటుకలనుగానీ వరుసగా పేర్చి, వాటిమధ్య బంకమన్నుతో నింపుతారు. 3. ఇటుకలతో కడతారు. ఫ్లై–ఏష ఇటుకల వాడకముకూడా ఉన్నది. అలా కట్టిన మట్టి గోడలను పేడతోగాని, ఎఱ్ఱమట్టితోగాని, తెల్లమట్టితోగాని అలుకుతారు. ఆ

గోడలపై వారి సంస్కృతికి తగ్గట్టుగా అందమైన చిత్రాలను చిత్రిస్తారు. సిమెంటును కూడా ఈమధ్య కాలములో వాడుతున్నారు.

రాళ్ళతో ఎత్తైన అఱుగులు కట్టి, దానిని బంకమట్టితో మెత్తుతారు; ఆ తరువాత పేడతో అందముగా అలుకుతారు. సిమెంటు గచ్చులు కూడా ఈ మధ్యకాలములో కట్టుచున్నారు.

ఇంటికప్పును కఱ్ఱలతో నిర్మించి, దానిపై పూరిగడ్డిని నేసెదరు. కొన్ని ఇళ్ళకు పెంకులు, ఏస్బెస్టాస్ రేకులు కూడా వాడుతున్నారు.

ఖోండ్ గృహము

కొటియ ఖోండ్ గృహము

వాల్మీకుల గృహము

పోర్జా నూతన గృహము

ద్వారబంధాలు, కిటికీలు, తలుపులు సాధారణముగా పనస కఱ్ఱతో చేస్తారు.

గృహోపకరణములు

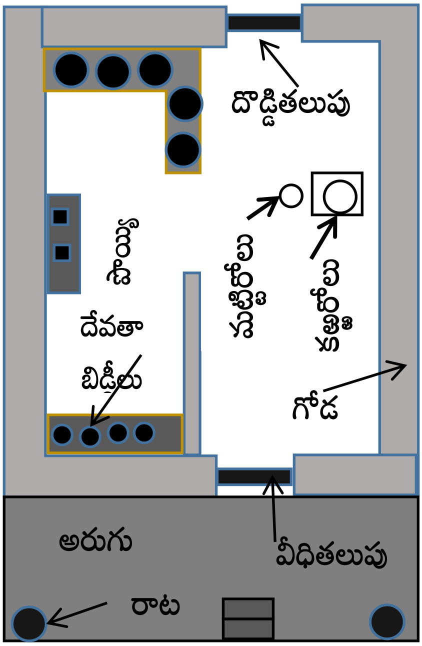
ప్రతి గిరిజన గృహములోను నేలనుండి దాదాపు 5 అడుగుల ఎత్తులో కఱ్ఱలతో నిర్మించిన అటక (మడ) ఉంటుంది. దానిపై ధాన్యాలు దాచుకొంటారు. కొన్ని ఇళ్ళలో ఈ అటక క్రిందనే వంటచేసుకొనే పొయ్యి ఉంటుంది. పొయ్యినుండి వెలువడే వేడికి ఆ ధాన్యాలు పుచ్చిపోకుండా ఎక్కువ కాలం నిలవ ఉంటాయి. మొదటి గదిలో ఒక పెద్ద దీర్ఘచతురస్రాకార మేదరి బుట్టలో బట్టలను ఉంచుకొంటారు. ఇంటి కప్పునుండి వ్రేలాడదీసిన వెదురు దండెముపై వాడుకలోనున్న బట్టలను ఉంచుకొంటారు. త్రాళ్ళతో అల్లిన ఉట్టెలు, ఎండిన ఆనపకాయతో చేసిన నీటి సీసాలు వ్రేలాడటముకూడా గిరిజనుల ఇళ్ళలో చూడవచ్చును.

సవరల గోడపై చిత్రము

వ్యవసాయ పనిముట్లను కూడా ఆ గదిలోనే ఒక వారగా పెట్టుకొంటారు. వంటచేసుకొనే పొయ్యి ప్రక్కనే కుండలలో నీళ్ళు ఉంచుకొంటారు. భోజనము ఆ గదిలోగానీ, బయట వరండాలోగానీ చేస్తారు. గదిలో ఒక మూల వారి పూర్వీకుల అస్థికలనూ, ఇతర స్మృతులను చిన్నచిన్న కుండలలో భద్రపఱుచుకొంటారు. సవర ఇళ్ళలో అక్కడి గోడపై తమ

వంశ చిహ్నాలను చిత్రించి, వాటి ముందు పూర్వికుల పార్థివ అవశేషములను కుండలలో ఉంచుతారు.

సవర ఇంటిప్లేన్

సవరల ఇళ్ళలో
అటక క్రింద పొయ్యి,
వివిధ గృహోపకరణాలు

కట్టెలతోగాని, వెదురు బొంగులతోగాని మంచాలను చేసి వాటికి నులక నేస్తారు. గిరిజన ఇళ్ళలో తమకు ఇష్టమైన సంగీతవాద్య పరికరములను ఉంచుకొంటారు.

ఇంటికి చేఋవలోనే పశువుల శాలను నిర్మించుకొంటారు. కొన్ని ఇళ్ళలో వరండా క్రింద పందిపిల్లలను, కోడిపిల్లలను దాచుకోడానికి గూడు ఏర్పాటు చేసుకొంటారు.

ప క్షు లు

తెలుగు	సవరా	కువి	పర్జి	గదబా	ఆదివాసి ఒరియా
కాకి	కాక	కఅవ	క్రవ	గుగియా	కుక్ట
పావురము	కుక్కర్	కుగ్గిరి పొట్ట	పెడ	పరౌఇ	పరువ
కొంగ	కోడా	కొంగి	కొక్కల్	కులుర్	సొర్
పిచుక	జంద్రుమ్ డాతి	చియ్యకాటి	చటెయ	సెతియె	టెటెమ్ చౌఱాయ్
నెమలి	మరా	మొల్లు	మాజల్	ముంజర్	ముంజుర్
గుడ్లగూబ	బులుల్ తుజెన్	కొర్కొటి	గుణ్ణి	కొరొకొసో	కొచా కొఱాయ్
డేగ	తుర్ డేజార్	రావణ	చెచాన్	రమెన్	లొగొఱ్
చిలుక	అర్రేడన్	కేటకుర్ర	కిల్	సువ	కిర చౌఱాయ్
కంసాలిపిట్ట	తుబ్–బుబ్–డాతి	హర్గుణి పొట్ట	కిల్కిలీయ తిత	టుక్ టుకి	గొచ్ తొజ్కర
గబ్బిలము	కింతోరన్	చంచిడై	వాగుర్	బదౌటి	సుంటియ బొద్లి
బాతు	కప్పా	–	బెరంక	ఒంస్	ఓంస్

కీ ట క ము లు					
తె లు గు	స వ రా	కు వి	ప ర్జి	గ ద బా	ఆదివాసి ఒరియా
దోమ	–	గొంగ్రవీహఁ	ఉర్ణి	కిరిజ్	బుర్సుండి
చీమ	ఇఁలన్	సీమ	చొద్ద	గునాలో	సంటి
నల్లి	గముల్	నక్ట	చండ	దెకొన్	చ(బ
ఈగ	అరొయన్	వీఁహఁ	తిన్ పింద	ఉరెఇ	మొచి
తుమ్మెద	బుజ్ బుజ్–బూ	బొహ్ ఓర్	దుమ్ ది	బొజ్ రా	రాణిమొచి
సీతాకోకచిలుక	పుబ్బులి	పుబ్బులి	పిల్ పిలి	జిజి–మెఇఁజ	బిర్మోలి
తూనీగ	కకొడ్జోపీజ్	–	–	–	జిజి బొయిన
తేనెటీగ	అడజ్–బో	కిర్యఁ వీహఁ	తిని	లొఁడా ఉరెఇ	మొఁమొచి
మిడుత	పప్పర్	గోబెవెరి	మిటక	–	సిట్క
మిణుగురు పురుగు	జలెమలి	కొలుహంబి	–	జిలిమిలి	మిల్ మిస్క
గొంగళీపురుగు	కొడొ–బొ	–	–	–	బుర్సకిడ

పెం పు డు జం తు వు లు					
తె లు గు	స వ రా	కు వి	ప ర్జి	గ ద బా	ఆదివాసి ఒరియా
ఆవు	తజ్లి	కోడ్డి	గాయ్	కిత్యాజ్వ	గయ్
గేదె	బొాజ్–తేల్	బెహైన్ సా	చిర్	బొాజ్ తేల్	పొాట్
గొఱ్ఱె	ముర్కొండిడి	మేండ	మేడ	దిబ్బగిమె	మెండ
మేక	కిమ్మె	గొర్రి	మేయ	ఎల్తిగిమె	చెలి
గుఱ్ఱము	కుర్త	గోడ	గుర్రోల్	కిర్తియా	గొఅ
గాడిద	పేకుర్	గాడిదె	గరద్	గొదా	గద
పంది	కింబోజ్	పజ్జి	తుర్ర	బదియ	గిరిజ్
కుక్క	కిన్ సోడన్	నెహుండి	నేతం	గుసో	కుకుర్
పిల్లి	రమెజ్	బీలెయి	బిలై	గిరెమ్	బిలయ్
కోడి	కన్ సీమన్	కొయ్యు	కొాట్	గిసియ్	డక్ని గంజ

అ డ వి జం తు వు లు					
తె లు గు	స వ రా	కు వి	ప ర్జి	గ ద బా	ఆదివాసి ఒరియా
పెద్దపులి	సుడాకిత్	కజ్జకడిని	డూ	దుర్కు	బాగ్
చిఱుతపులి	కిన్ సోర్ కిత్	గోడ కడిని	కుకొండి	సితబుగ్	బిలపుల్య బాగ్
జింక	అలేబ్	కూర్హు	ఉఱుప్	బరొాదెల సిజ్గ్	కొట్ర
దుప్పి	అడిజ్ అడ	క్లుహు	కురి	సురమ్	చితోల్
పెద్ద నక్క	సుడా బురు	–	గురుమ్ గోలి	పంజి కొలియ	కొాగ్
నక్క	కుల్లు	నక్క	లోకరిల్	కొలియ	కొల్య
కుందేలు	పండేర్	మాడ్లు	మూద	గిలి	కద
ఎలుగుబంటి	కంబూడన్	ఒఇడి	ఇలి	గుబోను	బలు
అడవిపిల్లి	బుఆబన్	జాడబీలియి	బావ్ కి	బొక్ అ	బొక్డ
కోతి	కరుఇ	మూహు	ముయ్	మకొట్	మక్డి

గిరిజన గ్రామ పాలన

అనాదికాలమునుండి గిరిజనులు తమ సమాజమును నియంత్రించుకొనుటకు వారివారి ప్రత్యేకమైన పాలనా విధానమును ఏర్పాటుచేసికొని నేటికిని ఆ వ్యవస్థను కొనసాగించుచున్నారు.

ఇదివరకు అధ్యాయములో గిరిజన గృహము గురించి చెప్పబడినది. గిరిజన గ్రామ నిర్మాణానికి, గ్రామ పాలనా వ్యవస్థకి మూల పరిమాణము గృహమే. 25 నుండి 35 వరకు గిరిజన కుటుంబాలు కలిసి ఒక గ్రామమును నిర్మించుకొంటారు. ఆలా ఏర్పడిన గ్రామములో వారి సామాజిక, ఆర్థిక మతపరమైన అవసరాలు అన్నీ తీరేలా గ్రామపాలనా వ్యవస్థను సమిష్టిగా నడుపుకొంటారు. గ్రామములోని కుటుంబాలు అన్నీ అట్టి వ్యవస్థకు బద్ధులై ఉంటాయి.

గ్రామానికి ఒక చెట్టు పేరుగానీ, వారి పూర్వికులలో ఒక వ్యక్తి పేరుగాని పెట్టుకొంటారు. ఒక మూలపురుషునికి చెందిన కుటుంబమువారు ఒకే చోట ఒక వరుసలోగానీ, రెండు ఎదురెదురు వరుసలలోగానీ ఇళ్ళు కట్టుకొంటారు. రెండు వరసల ఇళ్ళకు మధ్యన విశాలమైన దారిని ఏర్పాటుచేసుకొంటారు.

అట్టి గిరిజన గ్రామములోని ప్రజల అందరి బాగోగులు చూచుచూ, గ్రామ సమిష్టి మర్యాదలను నిలబెట్టడానికి అనువంశికముగా ఒక గ్రామపెద్ద ఉంటాడు. అతనికి తోడుగ జ్యోతిష్యుడు, పూజారి, వార్తాహరుడు (సమాచారాన్ని ప్రచారము చేసే బారిక అనబడేవాడు) ఉంటారు.

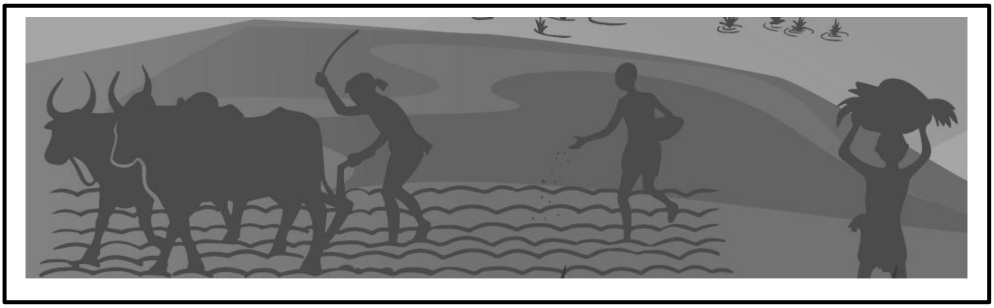
గిరిజన గ్రామ పాలన					
తె లు గు	స వ రా	కు వి	ప ర్జి	గ ద బా	ఆదివాసి ఒరియా
గ్రామము	గొర్జాజ్గన్		గ్రామొమి	–	ఒల్స/పుట్
రచ్చబండ	రుక్కు	కోటమ్	బెర్నముండ	సదర్	పజ్చాయితి
అంగడి	బజారన్	హాట	–	–	అట్
పాఠశాల	అరీడోల్ సిజ్	ఇస్కులి	–	–	ఇస్కుల్
గ్రామపెద్ద	గొమాజ్	హౌత	ముదులి	నాయక్	నాయక్
జ్యోతిష్యుడు	డెసారి	దిహెర	దీసరి	దీసరి	జోతిష్ లోక్
పురోహితుడు	కుడజ్	త్రొంబ	జాని	–	సిసా
మహిళాపూజారి	కుడజ్ బొఇ	బెడ్ సాని	–	–	–
చిత్రకారుడు	సనబ్ జామర్	బొమ్మయ్యఁ బీర్నసి	–	–	బొమ్మలెక్బలోక్
వార్తాహరుడు	బారిక	బారిక	బారిక్	బారిక్	బారిక్
సర్పంచ్	సర్పంచ్	సర్పంచ్	సర్పంచ్	సర్పంచ్	సర్పంచ్

కొన్ని ఆదివాసి సముదాయములలో మహిళా పూజారి కూడా ఉంటుంది. గ్రామములోని కుటుంబపెద్దలు సభ్యులుగ గల గ్రామసభ ఒకటి ఉంటుంది. ఈ గ్రామసభ తీసుకొనే నిర్ణయము సభ్యులకు అందరికీ శిరోధార్యము.

గ్రామము మధ్యలోగానీ, గ్రామపెద్ద ఇంటివద్దగానీ ఒక చెట్టుక్రింద రాళ్ళతో నిర్మించిన గుండ్రని వేదికవద్ద ఆ గ్రామపాలనావ్యవస్థ సభ్యులు అందరూ సమావేశమౌతారు. ఆ సమావేశ వేళను, సమావేశములో జరిగిన తీర్మానములను వార్తాహరుడు (బారిక) డప్పుకొట్టి చాటింపు వేస్తాడు.

షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలకు విస్తరించిన పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థ

పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థ షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలకు విస్తరింపబడిన తరువాత గిరిజన గ్రామపెద్దల ప్రభావము కొంచెము తగ్గినది. పంచాయతీలకు సర్పంచులను ప్రజాస్వామిక పద్ధతిలో నేఱుగా ఎన్నుకొనుట వలన గిరిజనగ్రామాలు మండల, జిల్లా పాలనా వ్యవస్థలోనికి వచ్చినవి. అయినను, గిరిజనులు తమ సంప్రదాయ గ్రామపాలనా వ్యవస్థ కొనసాగించుచునే యున్నారు. ఈ వ్యవస్థలు రెండు పరస్పర సహకారముతో గిరిజన గ్రామములను అభివృద్ధిపఱచుచున్నారు.

గిరిజన మహిళ

లింగసమానత్వము గిరిజన సమాజములలో ఉన్నంతగా మరి ఏ భారతీయ సమాజములోనూ లేదు. చాలా శతాబ్దములుగా అన్ని గిరిజన సమాజములలోను మహిళల సంఖ్య పురుషుల సంఖ్యకంటే ఎక్కువగనే ఉంటూ వస్తున్నది. ఆదివాసి సముదాయములలో లింగనిష్పత్తి **(Sex ratio)** 1020 కి తక్కువ కాకుండా ఉంది. అంటే ప్రతి 1000 మంది పురుషులకు 1020 మంది స్త్రీలు ఉంటున్నారు. కొన్ని గిరిజన తెగలలో ఈ సంఖ్య 1045 కు కూడా చేరినట్లు గణాంకాలు తెలియజేస్తున్నాయి. మైదాన ప్రాంత ప్రజలలో ఈ లింగనిష్పత్తి ఒక్క కేఅళలో మినహా 1000 దాటలేదు. ఇది గిరిజనేతరులు గమనించ వలసిన ముఖ్య విషయము.

ఆడ శిశువు గర్భస్థదశలో ఉండగానే వైద్యపరీక్షల ద్వార లింగ నిర్ధారణ గావించి, భ్రూణహత్యలకు పాల్పడుచున్న మైదానప్రాంత ప్రజల అమానుష దురాచారము గిరిజన జాతులలో ఊహకు కూడా అందని విషయము. ఆడ

శిశువులను కూడా మగ శిశువులతో సమానముగా పెంచి పోషించుట గిరిజనుల సంప్రదాయ ఔన్నత్యము.

పిల్లల పెంపకములో గిరిజనులు బాలబాలికల మధ్య ఎటువంటి వివక్షను చూపరు. నేడు గిరిజన తల్లితండ్రులు వారి బాలికలను

బాలురతోసహా విద్యాలయములకు పంపుచున్నారు. గిరిజన తెగలలో నిరక్షరాస్యత తగ్గుచున్ననూ, మహిళలలో నిరక్షరాస్యత కొంచెము ఎక్కువగనే ఉండుట విచారకరము.

మైదానప్రాంత సమాజములలో నేటికిని కొనసాగుచున్న వరకట్న దురాచారము గిరిజన సముదాయములలో ఎన్నడును లేదు. నిజానికి గిరిజన వరుడే వధువు తండ్రికి కన్యాశుల్కము చెల్లించి, జీవిత భాగస్వామినిని పొందుచున్నాడు.

విద్య, ఉద్యోగ, వ్యాపార, క్రీడారంగాలలో కూడా పురుషులతోపాటు సమానముగ గిరిజన మహిళలు విశేష ప్రతిభను కనపఱచుచున్నారు. ఇట్టి మరికొన్ని విషయములు గిరిజన ప్రముఖులు అనే అధ్యాయములో చేర్చబడినవి.

మహిళా పూజారులు ఉండుట గిరిజన సమాజముల మఱియొక విశిష్టత. గిరిజన మహిళ భర్త అనుచిత ప్రవర్తనను కారణముగా చూపి వివాహమును రద్దు చేసుకొనగలదు; పునర్వివాహము కూడా చేసుకొను హక్కు కలదు. భర్త మరణానంతరము కుమారుడు పెద్దవాడు అయ్యేవరకు మహిళయే కుటుంబ పెద్ద.

వివాహానంతరము గిరిజన మహిళ తన తండ్రి ఆస్తులపై హక్కును కోల్పోయెడిది. నేడు అమలులో ఉన్న చట్టాల వలన గిరిజన మహిళకూడా ఇతరులవలెనే తండ్రి ఆస్తిలో వారసత్వానికి భాగస్తురాలు అగుచున్నది.

గిరిజన తెగలలో స్త్రీపురుషులు ఇద్దరు కలిసియే ఉంటారు; సమాజములో లింగవివక్ష బహు స్వల్పము.

శిశుజననము, నామకరణ

మాతృగర్భము:-వివాహిత మహిళ తొలిసారి రుతుక్రమమును తప్పిన వేళ ఆమె గర్భమును దాల్చినదని గిరిజనులు తెలుసుకొంటారు. గర్భము దాల్చుటను భగవంతుని ఆశీర్వాదముగా భావిస్తారు. సుఖ ప్రసవమునకు, జన్మించబోవు శిశువు ఆరోగ్యవంతముగా నుండుటకు, గర్భవతి అయిన స్త్రీ కొన్ని సంప్రదాయ పద్ధతుల ప్రకారము ఆహారవిహారములను నియంత్రించుకొంటుంది. అట్టి స్త్రీలు మాంసాహారమును తినరు; మద్యం సేవించరు. ఒంటరిగా నిదురించరు, అడవులలో ఒంటరిగా తిరగరు. శ్మశానము వద్దకు పోవుటగానీ, శవమును స్పృశించుటగానీ చేయకూడదు. ఆ సమయములో సూర్యచన్ద్రగ్రహణములు ఏర్పడితే గర్భిణీస్త్రీలు వాటిని చూడరు. శరీరమునకు ఎక్కువ శ్రమ కలిగించే పనులేవీ చేయకూడదు.

గర్భము ఏడు నెలలు అయినప్పటినుండి పూర్తిగా విశ్రాంతి తీసుకొంటారు. కుటుంబ సభ్యులు అందరు ఆమెను ఎల్లపుడు సంతోషముగా ఉండునట్లు చేయుదురు. ఆ నెలలోనే ఆమె పుట్టింటివారు, ఇతర బంధువులు ఆమెకు ఇష్టమైన ఆహారపదార్థములను తయారుచేసి తినిపింతురు.

ప్రసవము:- ప్రసవము అత్తవారి ఇంటిలోనే జరుగును. ఆమెకొఱకు ఇంటిలో ఒక ప్రత్యేకమైన పడకగదిని ఏర్పాటుచేస్తారు. ప్రసవము ఆసన్నమగు సమయములో గర్భిణీస్త్రీ ఆహారమును తీసికొనదు. మంత్రసాని, అనుభవజ్ఞులయిన ఇతర మహిళలు ఆమెకు తోడుగా ఉంటారు. ఆమె ఉన్న

గదిలోనికి పురుషులు ప్రవేశించరు. అనుకొన్న సమయముకంటె ప్రసూతి ఆలస్యమైనప్పుడు వారి గ్రామములోని నాటువైద్యుని పిలిపిస్తారు. అతడు కొన్ని మంత్రములను ఉచ్చరించి, వనమూలికలతో మానసిక వైద్యముచేసి, ఆమెకు ధైర్యము చేకూర్చుతాడు. ప్రసవమైన వెంటనే మంత్రసాని కత్తితో బొడ్డు కోస్తుంది. తెగిన మావిని కుండలో పెట్టి, మూతవేసి ఇంటి పెఱడులో పాతిపెడుతుంది. శిశువును, బాలెంతరాలిని గోరువెచ్చని నీటితో స్నానము చేయించెదరు.

ప్రసవము అయిన పిదప ఆస్త్రీని బాలెంతరాలు అంటారు. ప్రసవానంతరము బాలెంతరాలి శరీరము చల్లబడకుండ ప్రసూతి గదిని వెచ్చగా ఉంచుతారు. బాలెంతరాలు త్వరగా శక్తి పుంజుకొనుటకు కాచిన బార్లీనీళ్ళు త్రాగును.

నామకరణము:- అన్ని గిరిజన తెగలు శిశుజననమును వారి పూర్వికులలో ఒకరి పునర్జన్మగ భావిస్తారు. శిశువు జన్మించిన తరువాత ఆరవ రోజున మంత్రసాని, జ్యోతిష్కుడు మొదటి శుద్ధి కార్యము జరిపెదరు. ఆ రోజుననే నామకరణము కూడా చేస్తారు. పుట్టిన బిడ్డ వారి వంశములోని ఎవరి పునరవతారమో జ్యోతిష్కుడు తన దివ్యదృష్టితో నిర్ణయించి తగిన పేరు పెడతాడు. ఆ తరువాత పెరటిలో పాతిపెట్టిఉంచిన మావిని కాల్చివేస్తారు. తొమ్మిదవ రోజున రెండవ శుద్ధి జరిపిన తరువాత ఆ కుటుంబవంశీకులకు అందరికి మైల పూర్తి అగును. ఇరువదియొకటవ రోజున శిశువుకు, బాలెంతరాలికి పసుపు పూసి ఆఖరి శుద్ధిస్నానము చేయిస్తారు. ఆ రోజునే ఇంటిని పేడతో అలికెదరు. ఆ రోజునుండి బాలెంతరాలు ఇంటిలోనికి ప్రవేశించి వంట వండడముతోసహా అన్ని దైనందిన

కార్యములు యథావిధిగా చేయవచ్చును. ఆ రోజు సాయంత్రము వారి వశీయులకు అందరికి మాంసాహార విందు చేస్తారు.

బాల్యము, కౌమారము

అన్ని గిరిజన జాతులలో దాదాపు ఒకేవిధమైన బాల్యసంస్కరణ విధానాలు ఉన్నాయి.

కేశఖండనము:-శిశువు పెటిగి ఆరు నెలల ప్రాయము వచ్చిన తరువాత కేశఖండనము జరిపెదరు, అనగా మొదటిసారి పుట్టుజుత్తులు తీయించెదరు.

ముక్కుచెవి కుట్టడము:- ఒక సంవత్సరము వయసు వచ్చిన పిదప శిశువునకు చెవి, ముక్కు కుట్టించెదరు. ఆ కుటుంబవంశములో అనుభవజ్ఞుడగు వ్యక్తి క్రొత్త సూదితో శిశువు ముక్కు, చెవులకు చిన్న రంధ్రములను చేయును. ఆభరణములను ధరించుటకు ఈ కుట్లు ఉపయోగపడును. చెవి, ముక్కు కుట్టిన తరువాత రంధ్రములకు ఆముదము, పసుపు పూయుటచే, కలిగిన గాయము త్వరలో తగ్గిపోవును.

అన్నప్రాశన:- ఒక సంవత్సరము వచ్చిన తరువాత బిడ్డకు తొలిసారి అన్నమును తినిపించెదరు; దీనినే అన్నప్రాశన అంటారు. దీనిని కూడా కుటుంబ సభ్యులు తమ వంశీకులు అందరితో కలసి వేడుకగా జరుపుకొంటారు.

బాలిక రజస్వల అగుట:-కిశోరబాలికకు మొదటిసారి రుతుస్రావము అయినప్పుడు ఆమె రజస్వల అయినదని గుర్తిస్తారు. అన్ని గిరిజనజాతులు దీనిని తమ కుటుంబ సభ్యులతోను, బంధువులతోను, గ్రామములోని ఇతరులతోను కలిసి వేడుకగా జరుపుకొంటారు. అపుడా బాలికను ఇంటిలో ఒకచోట వేరుగా వారం రోజులపాటు ఉంచుతారు. ఆ సమయములో ఆమె అన్ని అవసరాలను ఆమె తల్లి లేక వదిన చూసుకొంటారు. ఆ వారం రోజులు ఆమెకు మైల ఉంటుంది. ఆ సమయములో ఆమె ఇంటిలో ఏ పనీ చేయరాదు. ఆమె ఆ సమయములో పురుషులను చూడరాదు; పురుషులు కూడా ఆమెను చూడరాదు. ఆమె ఆ సమయములో ఎట్టి ధార్మిక, సాంఘిక ఉత్సవములలో పాల్గొనరాదు. ఎనిమిదవ రోజున ఆమె తనతోటి బాలికలతో కలిసి సమీపమునగల కొండవాగులో శుద్ధి స్నానముచేసి, మైలపడిన తన పాతబట్టలను విడిచిపెట్టి తల్లితండ్రులు ఇచ్చిన నూతన వస్త్రములను ధరించును. ఆమె ఇంటికి తిరిగి వచ్చిన వెంటనే ఆమె మేనమామ క్రొత్త దుస్తులను, అలంకరణ సామాగ్రిని కానుకగా ఇచ్చును. ఆ రోజు సాయంత్రము ఆ కుటుంబ సభ్యులు ఇచ్చు మాంసాహార విందుతో ఆ కార్యక్రమము ముగుస్తుంది.

గిరిజనులలో విద్యాభివృద్ధి

తరతరాలుగ ఆధునిక ప్రపంచానికి దూరముగా ఉండుటవలన గిరిజనులలో నిరక్షరాస్యత, అవిద్య చాలా కాలముగా ప్రబలి ఉండెడివి. కేంద్ర,రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలకు చెందిన సమీకృత గిరిజనాభివృద్ధి సంస్థ(ITDA), గిరిజన సంక్షేమ మంత్రిత్వశాఖల అవిరళ కృషివలనను, పెక్కు స్వచ్ఛంద సంస్థల సహకారముతోను గిరిజనులలో నేడు కొంతమేఱకు ప్రశంశనీయమైన విద్యాభివృద్ధి జరిగినది.

పాఠశాలలో గిరిజన విద్యార్థులకు ఉచిత విద్యను అందించినను వారివారి కుటుంబ ఆర్థిక పరిస్థితులు అనుకూలించకపోవుటచే విద్యాభ్యాసమును మధ్యలోనే విరమించుచుండెడివారు. గిరిజన ప్రాంతాలలో పాఠశాలలలేమి, అధ్యాపకుల కొఱతలను గుర్తించిన ప్రభుత్వములు గిరిజన ప్రాంతములలోనే గ్రామ,మండల,జిల్లా స్థాయిలలో పాఠశాలలను నెలకొల్పి, విద్యార్థులకు వసతి గృహములు నిర్మించి ఉచిత ఆహార వ్యవస్థను ఏర్పాటుచేసి గిరిజన తెగలలో విద్యాభివృద్ధికి పాటుపడుచున్నవి. అంతియేకాక ఉచితముగా పుస్తకములను పంపిణీచేసి, విద్యార్థులు తమ విద్యను నిరాటంకముగా కొనసాగించుటకు దోహదము చేయుచున్నవి.

ఆర్థికవనరులు:-2017-2018 సంవత్సరముల ఆర్థికప్రణాళికలోని గిరిజన ఉపప్రణాళికకు ఉద్దేశించిన ధనరాశి (రూ|| 3528.75 కోట్లు.) లో 65% గిరిజన విద్యాభివృద్ధికే కేటాయింపబడినది.

గిరిజన విద్యాభివృద్ధి లక్ష్యాలు:-1) గిరిజన ప్రాంతాలలో మాధ్యమిక స్థాయి వరకు విద్యను అందరికీ అందుబాటులోకి తెచ్చుట. 2) దారిద్ర్యరేఖకు దిగువనున్న షెడ్యూల్డ్ తెగల కుటుంబాల పిల్లలు ఉన్నతపాఠశాల స్థాయి వరకు విద్య కొనసాగించుటకు తోడ్పాటు. 3) గిరిజన విద్యార్థులు వివిధ ప్రొఫెషనల్ మరియు సంబంధిత కోర్సుల ప్రవేశ పరీక్షలలో విజయము సాధించుటకు అవసరమైన గుణాత్మక విద్యను అందించుట.

పాఠశాలలు, వసతిగృహాలు:- పైన పేర్కొన్న విద్యాభివృద్ధి లక్ష్యాలను సాధించుటకు నడపబడుచున్న విద్యాసంస్థల గురించి విషయాలు సంక్షిప్తముగా దిగువ తెలుపబడినవి.

1. ఆశ్రమపాఠశాలలు:- గిరిజనులు అధికముగా గల ప్రాంతాలలో 391 ఆశ్రమపాఠశాలలు కలవు. వీటిలో 218 పాఠశాలలు బాలురకు, 145 పాఠశాలలు బాలికలకు కాగా మిగిలిన 28 పాఠశాలలో బాలబాలికలు సహవిద్యను అభ్యసించుచున్నారు. ఈ 391 పాఠశాలలలో మొత్తము 85,129 మంది విద్యార్థులు నివసించుచు విద్యాభ్యాసము చేయుచున్నారు.

2. పోస్ట్ మెట్రిక్ వసతిగృహాలు:– గిరిజన సంక్షేమ శాఖ నిర్వహించుచున్న 156 పోస్ట్ మెట్రిక్ వసతిగృహాలలో 22,180 మంది గిరిజన కళాశాల విద్యార్థులు నివసించుచున్నారు. వీరందరూ ఉచిత విద్యుత్తు, ఉచిత నీటి సదుపాయముతోపాటు ఉపకారవేతనములను కూడా పొందుచున్నారు.

3. గిరిజన సంక్షేమ ప్రాథమిక పాఠశాలలు:– 2017 వ సంవత్సరమునాటికి 1,815 గిరిజన సంక్షేమ ప్రాథమిక పాఠశాలలు నిర్వహింపబడుచున్నవి. ఇదివరలో వీటిని గిరిజన విద్యావికాశ కేంద్రములుగా వ్యవహరించేవారు. ఈ విద్యాసంస్థలలో మొత్తము 33,525 మంది విద్యార్థులు విద్యను అభ్యసిస్తున్నారు.

విద్యాభివృద్ధికి ప్రభుత్వము చేయుచున్న ఖర్చులు:–పైన పేర్కొన్న విద్యావసతిగృహాలలో విద్య నభ్యసించుచున్న విద్యార్థుల కొఱకు ప్రభుత్వము చేయుచున్న తలసరి ఖర్చులు (2017 నాటికి) నెలకు ఈ విధముగా ఉన్నాయి:

3 నుండి 7 వ తరగతి విద్యార్థుల మెస్ ఛార్జీలు రూ. 750/–

8 నుండి 10 వ తరగతి విద్యార్థుల మెస్ ఛార్జీలు రూ. 850/–

విద్యార్థులకు అందరికీ ప్రతి సంవత్సరము 4 జతల దుస్తులు (**uniform**) అందించటము జరుగుతున్నది.

ప్రతి విద్యార్థికి వసతిగృహములో అవసరమైన పాఠ్యపుస్తకాలు, నోట్ పుస్తకాలు, కంచాలు, గ్లాసులు, ట్రంకుపెట్టెలు, దుప్పట్లు, కాస్మెటిక్ సామాగ్రి కూడా ఉచితముగా ఈయబడుచున్నవి.

విద్యార్థుల ఆరోగ్యమునకు అవసరమైన వైద్య సదుపాయములు కల్పించబడినవి. విద్యార్థుల వ్యాయామమునకు, క్రీడలకు వసతులు కల్పించబడినవి.

ఉపకారవేతనములు:- ప్రభుత్వము గిరిజన విద్యార్థులకు అందజేస్తున్న ఉపకారవేతనాలలో కొన్ని క్రింద పేర్కొనబడినవి.

1. ప్రీమెట్రిక్ ఉపకారవేతనములు:-ప్రతిభగల విద్యార్థులు పేరెన్నికగొన్న ప్రైవేట్ విద్యాసంస్థలలో ప్రవేశము పొందుటకు.

2. ట్యూషన్ ఫీ పోస్ట్ మెట్రిక్ ఉపకారవేతనములు:-పోస్ట్ మెట్రిక్యులేషన్ లేదా పోస్ట్ సెకండరీ విద్యను అభ్యసించే గిరిజన విద్యార్థులకొఱకు.

3. అంబేద్కర్ ఓవర్సీస్ విద్యానిధి:- విదేశాలలో విద్య నభ్యసిస్తున్న గిరిజన విద్యార్థులకు ఈ ఉపకారవేతనము.

4. ఏన్.టి.ఆర్.విద్యాజ్యోతి పథకము:- 9,10 తరగతులు చదువుచున్న వసతిగృహవాసులకు, డేస్కాలర్లుగా ఉన్నవారికి ఈ పథకము వర్తిస్తుంది.

5. ఏన్.టి.ఆర్.విద్యోన్నతి పథకము:-సివిల్ సర్వీసెస్ మొదలగు పోటీ పరీక్షలకు శిక్షణ పొందుచున్న గిరిజన విద్యార్థులకోసం ఈ పథకము వర్తిస్తుంది.

పైన పేర్కొన్న ఉపకారవేతనాల మంజూరు ఆన్-లైన్ లో జరుగుచుండుటవలన లబ్ధిదారులకు సౌకర్యముగా ఉన్నది. వాటి వివరములు అన్నియు గిరిజన సంక్షేమశాఖవారి వెబ్ సైట్ లో పొందుపరచబడినవి.

గిరిజనుల వివాహ పద్ధతులు

గిరిజన యువతీయువకులు యుక్తవయస్సు వచ్చిన పిదపనే వివాహము చేసుకొంటారు. ఈ తెగలలో బాల్యవివాహ వ్యవస్థ ఎన్నడును లేదు. దాదాపుగ అన్ని గిరిజన సముదాయాలలోను వివాహ పద్ధతులు ఎనిమిది విధములుగ ఉంటాయి. అవి

1. పరస్పర సంప్రదింపులద్వారా వివాహము, 2. కుండమార్పిడీ విధానము, 3. ఇల్లరికము, 4. సహపలాయన వివాహము, 5. అనాహుత వివాహము, 6. కన్యాపహరణము, 7. పరీక్షావధి వివాహము, 8. ప్రయోగ వివాహము.

1. పరస్పర సంప్రదింపులద్వారా వివాహము:- అన్ని గిరిజన జాతులలోను ఉన్న ఈ సంప్రదింపుల వివాహ వ్యవస్థ అత్యుత్తమమైనదని వారి అభిప్రాయము. వరుని తండ్రి పురోహితునితోను, కొందరు బంధువులతోను కలసి తమ ఆర్థిక, సాంఘిక స్థితిగతులకు సమానమైన వధువు తల్లితండ్రుల గృహమునకు పోయి, వారితో వివాహ ప్రస్తావన చేసి ఒక కుండడు మహువా సారాను సమర్పిస్తాడు. వధువు సమ్మతిని కూడా తెలిసికొనిన పిమ్మట వధువు తల్లితండ్రులు ఆ సంబంధమునకు ఒప్పుకొంటే, ఆ మధుపాత్రను స్వీకరించి, తమ గ్రామములోని కొందరి పెద్దల సమక్షములో త్రావెదరు. ఆ తరువాత వరుని సంబంధీకులు కూడా వధువు గృహమునకు పలుమార్లు వెళ్ళి, కల్లు సమర్పించి, వధువును చూస్తారు. ఆ సందర్భములలోనే వధువు తండ్రికి ఈయవలసిన

వివాహము					
తెలుగు	సవరా	కువి	పర్జి	గోరుమ్	ఆదివాసిఒరియా
వివాహము	సింద్రుజ్	పెండ్లి/బిహ	చుర్చ	బిహ	బిబ
సంప్రదింపుల	సిద్రుజ్ బొయ్	కని	కుడియనా	మంగనిబిహ	బిబ
అపహరణము	డిజ్ డిజ్ బొయ్	గుంజిల	ఝికనాత	ఝిక	–
ఇల్లరికము	కినార్–సిజ్	ఇంటిఅల్లుడు	ఘరౌన్	ఘర్ జయిన్	–
పలాయనము	డుండుం తబ్	గల్లల్ ఎల్లిపోయింది	ఉడిలియా	ఉడియా	ఉడ్లియా
కుండమార్పిడి	–	కుండమార్పు	బదులు	బదల్ కన్యా	పల్టానికొర్బార్
కన్యాశుల్కం	ఓలి	ఓలి/వోలి	ఝొల్లా	ఝొల్లా	జొల
ధరువా తెగలలో సంప్రదింపుల వివాహమును సాగుర్ బిహ, కుండమార్పిడిని బదల్, అనాహుతవివాహాన్ని ధూకా అని అంటారు					

కన్యాశుల్కమును నిర్ణయించుకొంటారు. వధూవరుల రెండు పక్షముల మధ్య ఒప్పందము కుదిరిన పిదప పూజారి ఆ రెండు గ్రామాల ప్రజలకు ఆ విషయమును ఆ గిరిజనతెగ సంప్రదాయము ప్రకారము వెల్లడిస్తాడు.

2. **కుండమార్పిడీ విధానము**:- వరుని పక్షమువారు వధువు పక్షమువారితో వివాహ ప్రస్తావన చేసినప్పుడు వరుని కుటుంబములోని ఒక కన్యను తమ కుమారునికి ఇచ్చి వివాహము చేయవలెనని వధువు పక్షమువారు కోఋతారు. ఆ అభ్యర్థన సమ్మతమైనప్పుడు ఇరు పక్షములవారు కల్లు కుండలను పరస్పరము మార్చుకొంటారు. ఈ విధముగ కల్లు కుండలను పరస్పరము మార్చుకొనుటను కుండమార్పిడీ విధానము అంటారు. ఈ విధముగ రెండు వివాహములు ఒకేసారి నిశ్చయమౌతాయి.

3. **ఇల్లరికము**:- కన్యాశుల్కము చెల్లించుకోలేని వరుడు ఈ వివాహ పద్ధతిని అనుసరిస్తాడు. మగ పిల్లలు లేని వధువు కుటుంబమువారు ఇటువంటి వివాహమును ప్రోత్సహిస్తారు. కాన్యాశుల్కమునకు బదులుగ వరుడు వివాహానంతరము వధువు ఇంటిలోనే నివసించుచు, ఆ కుటుంబమువారి వ్యవసాయ పనులను, ఇతర కార్యములను చక్కదిద్దుచు కొడుకులేని లోటును తీర్చుతాడు. ఆంధ్రప్రదేశ్ సవరలలో ఈ విధానము ఉన్నది. ఇతర రాష్ట్రాలలో మన్నా, పులియన్ జాతుల గిరిజనులు కూడా ఈ విధానాన్ని అనుసరిస్తున్నారు.

4. **సహపలాయన వివాహము**:- కొందరు గిరిజన యువకులు తాము నచ్చిన గిరిజన యువతి మనసు చూరగొనేందుకు రకరకాలుగా ప్రయత్నాలు చేస్తూఉంటారు. తన ప్రేమను స్వయముగాగాని, మధ్యవర్తులద్వారాగానీ ఆమెకు తెలియపరుస్తారు. ఆ మధ్యవర్తులు ఆ యువతీయువకులు ఇద్దరూ ఒకచోట కలుసుకొనుటకు అవకాశాలను కలిగిస్తుంటారు. యువకుడు యువతి మనస్సును ఆకట్టుకొనుటకు తరచు బహుమతులు ఇస్తూఉంటాడు. వారి ఇరువరిమధ్య జరుగుచున్న ప్రేమ కలాపాలను వారివారి తల్లితండ్రులకు తెలియనివ్వరు. తెలిసినను, వారు తెలియనట్లే వ్యవహరిస్తారు. సంబంధము బొత్తిగా నచ్చని సమయాలలో మాత్రమే తల్లితండ్రులు జోక్యము చేసుకొంటారు. వారిరువరిమధ్య చక్కని అవగాహన కలిగిన పిదప ఒక రోజున ఇద్దరు కలిసి ఆ గ్రామము విడిచి సహపలాయనము చేసి (పారిపోయి) ఇంకొక గ్రామములోని వారి బంధువుల ఇళ్ళలోగాని, అడవిలోగాని కొన్ని రోజులు గడుపుతారు. తరువాత వారు యువకుని ఇంటికి తిరిగి వచ్చినప్పుడు ఆ గ్రామపెద్దలు వారిపై నామమాత్రముగా శిక్ష విధించి, వారి వివాహానికి ఒప్పుకొంటారు. గిరిజన గ్రామస్తులు వారిని భార్యాభర్తలుగా గుర్తించి ఆదరిస్తారు. ఆ జంటను కలిపిన మధ్యవర్తులకు బహుమానాలు, సత్కారాలు జరుగుతాయి.

5. **అనాహుత వివాహము**:- ఒక గిరిజన యువతి తనకు నచ్చిన యువకుడు అతని ఇంటిలో ఒంటరిగా ఉన్న సమయములో కలుసుకొని తనను

వివాహము ఆడడానికి సుముఖునిగా చేసుకొంటుంది. తనకు కాబోయే అత్తమామలకు ప్రీతి కలిగించునట్లుగ ఆ ఇంటిలోనే ఉండిపోయి, అన్ని పనులు చేస్తూ వారిని ఆ వివాహమునకు అనుకూలురుగా ఉండునట్లు చాకచక్యముగా వ్యవహరిస్తుంది. చివరికి వారు వివాహానికి ఒప్పుకొంటారు. ఇటువంటి వివాహానికి కన్యాశుల్కము, పెళ్ళి ఖర్చులు చాలా తక్కువ. వధువు ఇంటిలో పనిచేసే వ్యక్తి ఒకరు తగ్గుట వలన వరుని కుటుంబము వధువు కుటుంబమువారికి కొంత శుల్కము చెల్లించి వివాహమును నిశ్చయము చేస్తారు.

6. **కన్యాపహరణము**:- ఈ వివాహ విధానములో వరుడు తన బంధువులతో కలిసి వేరు గ్రామానికి వెళ్ళి అచ్చటి తనకు నచ్చిన వధువు గృహములోకి చొఅబడి ఆమెను అపహరించి తన ఇంటికి తీసుకొని వస్తాడు. అందుకు ప్రతీకారముగా యువతి బంధువులు విల్లంబులతో దండెత్తివచ్చి వరుని కుటుంబమువారితో యుద్ధము చేసెడివారు. ఈప్పుడు ఆ పద్ధతి కేవలము నామమాత్రముగా వివాహ ప్రక్రియలో ఒక తంతుగా జరుగుతుంది. ఇఱు గ్రామ పెద్దలు సమావేశమై వారి వివాహమునకు ఈయవలసిన కన్యాశుల్కము, కన్యాపహరణ నేఱమునకు అపరాధరుసుము నిర్ణయించి వివాహమునకు ఒప్పుకొంటారు.

7. **పరీక్షావధి వివాహము**:- ఇది తాత్కాలిక వివాహ విధానము. వివాహమైన కొంత కాలము వరకు వధూవరులు ఒకరితోఒకరు సహజీవనము గడపగలరో లేరో నిర్ణయించుకొన్నాక ఆ వివాహమును రద్దుచేసుకొనవచ్చును.

ఇద్దరికి నచ్చితే వైవాహిక జీవితమును కొనసాగించవచ్చును. ఆంధ్రప్రదేశ్ గిరిజనులలో ఈ విధానము లేదు; ఈశాన్య రాష్ట్రాలలోని కుకి తెగకు చెందిన గిరిజనులలో ఈ వివాహ పద్ధతి ఉంది.

8. ప్రయోగ వివాహము:- ఈ వివాహ పద్ధతి కూడా పరీక్షావధి వివాహము వంటిదే కానీ ఈ విధములో కాలపరిమితి లేదు. వధూవరులు ఏ ఒక్కరికి నచ్చకపోయినా వివాహమును సులభముగా రద్దుచేయించుకోగలరు. ఈ పద్ధతి కూడా ఆంధ్రప్రదేశ్ గిరిజనులలో లేదు.

9. గౌణవివాహములు (Secondary marriages)

పైన పేర్కొన్న ఎనిమిది రకాల వివాహములతోపాటు మూడు ముఖ్యమైన గౌణవివాహ పద్ధతులు కూడా గిరిజనులు ఆచరిస్తారు; అవి (i) దేవరన్యాయము, (ii) భార్యాభగినీ న్యాయము, (iii) మారు మనువు.

(i) దేవరన్యాయము:- అన్న చనిపోవుటచే వితంతువయిన వదినను వివాహము చేసుకొనే పద్ధతిని దేవరన్యాయము అంటారు. ఈ విధమైన వివాహ ప్రస్తావనలో వైధవ్యము పొందిన వదిన తన మరిదిని వివాహ మాడుటకు తన ఇష్టతను ఆ కుటుంబ ఆచారము ప్రకారము తెలియజేస్తుంది. మరిది కూడా తన సమ్మతిని తెలియజేస్తే వారిరువరికీ గ్రామపెద్దలు వివాహాన్ని ఏర్పాటుచేస్తారు. ఇట్టి వివాహములో కన్యాశుల్కము చెల్లించవలసిన అవసరము లేదు; కానీ అన్న ఆత్మశాంతికోసం పందిని బలి ఇచ్చి, మద్యముతో విందుచేయవలెను. తమ్ముని

మరణానంతరము వైధవ్యము పొందిన మరదలిని ఆమె బావ పెండ్లాడుట నిషిద్ధము.

(ii) భార్యాభగినీ న్యాయము:- ఎవరైనా ఒక వివాహిత గిరిజన పురుషుని భార్య మరణిస్తే, ఆమె చెల్లెలు యుక్తవయస్కురాలైనచో ఆమెను అతనికి ఇచ్చి వివాహము చేస్తారు. దీనిని భార్యాభగినీ న్యాయము అంటారు. ఈ వివాహ పద్ధతిలో కన్యాశుల్కము తక్కువగా ఉంటుంది.

(iii) మారు మనువు:- ఒక వివాహిత గిరిజన స్త్రీ తన భర్తను వదలి వేఱొక పురుషుని వివాహమాడుటను మారుమనువు అంటారు. ఆ విధముగా భర్తను వదలి వెళ్ళేటప్పుడు ఆమె తన బిడ్డలను తనతో తీసుకొని వెళ్ళరాదు. కానీ పాలుత్రాగే వయసులోనున్న బిడ్డను మాత్రము తనతో తీసుకొని వెళ్ళవచ్చు. ఆ బిడ్డ పెద్దదైన పిదప తన మాజీ భర్తకు అప్పగించవలసి ఉంటుంది. ఆమె నూతన భర్త నుండి మాజీభర్త కన్యాశుల్కము తీసికొంటాడు.

వితంతువివాహము:- భర్త చనిపోయిన తరువాత గిరిజన మహిళ స్వేచ్ఛగా మఱియొక వివాహము చేసుకొనవచ్చును; ఇదియే వితంతువివాహము. ఇట్టి వివాహములో కూడా కన్యాశుల్కము స్వల్పముగానే ఉంటుంది.

బహుభార్యత్వము:- ఒక వ్యక్తి ఒకరికంటె ఎక్కువమంది భార్యలను వివాహము చేసుకొనుటను బహుభార్యత్వము అంటారు. ఇట్టి వివాహ పద్ధతి కొన్ని గిరిజన సముదాయములలో ఆమోదమే అయినను, తరచుగా జరగదు.

భార్యకొఅకు చెల్లించవలసిన కన్యాశుల్కము ఎక్కువగా ఉండుటయే ఇందుకు ముఖ్యకారణము. కొంతమంది గిరిజన స్త్రీలు తమ ఇంటిలో పనిభారము ఎక్కువగా ఉండుటచేత ఆమెకు తోడుగా పనిచేయుటకు ఇంకొక మహిళను వివాహమాడమని భర్తను కోరుతారు. ఆ సమయములో భర్త ఇంకొక భార్యను కూడా తెచ్చుకొంటాడు.

బహుభర్తృత్వము:- బహుభర్తృత్వములో ఒక మహిళకు ఒకరికంటె ఎక్కువమంది భర్తలు ఉంటారు. ఆ భర్తలు అందరు ఒకరికొకరు సోదరులైతే ఆట్టి వివాహమును సోదర బహుభర్తృత్వము అంటారు; ఆ భర్తలు ఒకరికొకరు సోదరులు కాకపోతే అది సోదరేతర బహుభర్తృత్వము అనబడుతుంది. ఈ వివాహ పద్ధతి ఆంధ్రప్రదేశ్ గిరిజనులలో లేదు. ఖుసా, గెలాంగ్, ఉరవి, పరియన్ గిరిజన తెగలలో సోదరబహుభర్తృత్వాచారము ఉంది. తోడా గిరిజనతెగలలో సోదరేతర బహుభర్తృత్వాచారము ఉండెడిది. బహుభర్తృత్వ వివాహ పద్ధతులు ఈ కాలములో బాగా తగ్గిపోయినవి.

వివాహపు కట్టుబాట్లు (వావివరసల నియమములు):- గిరిజనులలో వివాహము పైన వివరించిన ఏ పద్ధతిలో జరిగినను, అన్ని వైవాహిక సంబంధాలు కొన్ని సామాజిక నియమాలకు అనుగుణముగానే జరుగుతాయి. పెదనాన్న, పిన్నాన్న పిల్లల మధ్య వివాహ సంబంధములు నిషిద్ధము. అలాగే పెదతల్లి, పినతల్లి పిల్లలు కూడా వివాహము చేసుకొనకూడదు. మేనత్త, మేనమామ పిల్లలు వివాహము చేసుకొంటారు; ఇట్టి వివాహములు కొన్ని గిరిజన తెగలలో

ఒకప్పుడు నిషిద్ధమైననూ, అంధ్రులతో సంపర్కము ఎక్కువైనపిదప గిరిజనులలో కూడా మేనరికపు వివాహములు జరుగుచున్నవి. సవతితల్లి పిల్లలనుకూడా వివాహము చేసుకొనకూడదు. అత్త, కోడలు వరస గల స్త్రీలను వివాహమాడుటకూడా గిరిజన సముదాయములలో నిషేధింపబడినది.

ఈ నియమములను ఉల్లంఘించినవారు గ్రామపెద్దలచే శిక్షింపబడుదురు.

వివాహ ఉత్సవము, వేడుకలు:-

దాదాపుగా అన్ని గిరిజన సముదాయాలలోను కల్యాణోత్సవము (వివాహ సంబరము) ఒకే విధముగా జరుగుతుంది. ఆయా తెగలలో ప్రత్యేకతలు కొన్ని ఉన్నా, అవి బహు స్వల్పము.

ముహూర్తనిశ్చయము(లగ్నముపెట్టుట):- వివాహ నిశ్చితార్థము జరిగిన పిదప వధూవరుల వివాహ లగ్నమును ఆ గ్రామ జ్యోతిష్కులు నిర్ణయిస్తారు. నిశ్చితార్థమునకు, లగ్నమునకు మధ్య సమయము సవరజాతిలో ఒక సంవత్సరము వరకు ఉండవచ్చును.

వివాహవేదిక:- సాధారణముగా వివాహము వధువు తల్లితండ్రుల గృహములో జరుగుతుంది. కోండదొఱలలో మాత్రము వివాహము వరుని ఇంటిలో చేస్తారు.

వివాహమునకు తరలివెళ్ళుట:- వరుని తల్లితండ్రులు, బంధువులు, గ్రామప్రజలతోసహా ఉత్సాహముగా పెళ్ళిపాటలు పాడుకొంటూ మేళతాళాలతో ముహూర్త సమయానికి కొంచెము ముందుగా వధువు గృహానికి చేరుకొంటారు.

దారిలో శుభశకునాలు,దుశ్శకునాలు:-

వివాహానికి తరలి వెళ్ళుచున్న సమయానికి మార్గమధ్యములో వరి, వెదుఋ, నీటికడవ ఎదురైతే, వాటిని శుభశూచకములుగా పరిగణిస్తారు.

శవము, పాము, నక్కగాని ఎదురైతే వాటిని చెడు శకునాలుగా భావించి, వివాహమును వాయిదా వేసుకొంటారు.

ధరువా తెగలలో అటువంటి సమయమున వరుడు ఒక మామిడిచెట్టు చుట్టూ మూడుమార్లు ప్రదక్షిణముచేసి, దానికి మూడుమార్లు సిందూరపు బొట్టు పెడతాడు. అంతేకాక, వివాహానికి ముందు వధువుకు ఇప్పచెట్టుతో వివాహముచేసి. ఆపిదప వరునితో వివాహ కార్యమును చేపడతారు. అలా చేయుటచేత ఆ దుశ్శకునముల దుష్ప్రభావము తొలగిపోవునని ధరువాజాతి ప్రజల నమ్మకము.

గదబా తెగవారు దుశ్శకునముల ప్రభావమును అధిగమించుటకు వరునికి తొలుత ప్రేతాత్మతో వివాహము జరిపి, ఆ తరువాత అసలు వివాహము మొదలుపెడతారు; గదబాలు దీనిని బట్ వివాహ అని అంటారు.

నొసట కుంకుమ నొసగుట (సిందూరదానము):- వధూవరులు ఇఋవరు పసుపునీళ్ళతో మంగళ స్నానముచేసి, నూతన వస్త్రములను ధరిస్తారు. వరుని తలపై లేత మామిడి ఆకులతో చేసిన కిరీటమును పెడతారు. ఆతరువాత

పురోహితుడు వధూవరుల చేతులను కలిపి, మంత్రములను ఉచ్చరించుచు, పవిత్ర జలమును వారిపై జల్లుతాడు. అపుడు వరుడు వధువు నొసట కుంకుమతో బొట్టు పెడతాడు.

అగ్నిప్రదక్షిణము:-

వధూవరులు ఇద్దరు కలిసి అగ్నిగుండముచుట్టూ ఏడు పర్యాయములు ప్రదక్షిణము చేస్తారు. తరువాత వధువు వరునిచుట్టూ ఏడుమార్లు ప్రదక్షిణము చేస్తుంది. తరువాత వధువు చేతులకు వరుడు లోహపు గాజులను తొడుగును.

అన్ని గిరిజన జాతులలోను పైన పేర్కొన్న వివాహ కార్యక్రమమును పురోహితుడు జరిపిస్తాడు. గోండ్ జాతికిచెందిన గిరిజనుల వివాహములలో కొన్ని కర్మలను ఆ గ్రామానికి చెందిన ఏడుగురు మహిళలు కలసి నిర్వహిస్తారు.

కానుకల సమర్పణ:- వివాహానికి వచ్చిన బంధువులు, అతిథులు వధూవరులకు కానుకలను సమర్పిస్తారు.

విందు, వినోదము,వేడుకలు :- ఈ తరుణములో కొంతమంది అతిదగ్గర అతిథులు, బంధువులు ఒకచోటచేరి, ఒకరిపైనొకరు బురదపూసుకొని ఆనందిస్తారు. తరువాత వారందరు సమీపములోని కొండవాగు దగ్గరకు పోయి, స్నానమాడి పెళ్ళివిడిదికి తిరిగి వస్తారు.

అతిథులు, బంధువులు అందరు కలసి వియ్యాలవారు ఇచ్చిన మాంసాహార విందును ఆరగించి, కల్లు సేవించి ఆనందముతో నృత్యాలు చేస్తారు. ఆ సమయములో చేసే నృత్యమును ససిసేనా ధింస అంటారు.

వధువుకు వీడ్కోలు (అంపకము):- వివాహమైన తరువాత వరుడు, అతని సమీప బంధువులు కొన్ని దినములు వధువు ఇంటనే గడిపి, పురోహితుడు నిర్ణయించిన సుముహూర్తమున నూతన వధువును తోడ్కొని తన కుటుంబ సభ్యులతోసహా తన గ్రామమునకు పయనమగును. అపుడు వధువు బంధువులు బరువెక్కిన హృదయముతో క్రొత్త పెండ్లికుమార్తెకు వీడ్కోలు పలుకుతారు. అపుడు వారు చేసే నృత్యమును నాట్యకరియ ధింస అంటారు.

గిరిపుత్రిక కల్యాణ పథకము:-

వివాహ సమయములో జరుగు ఖర్చును భరించుటకు ఇదివరలో వధువు తల్లితండ్రులు అప్పుచేసి రుణగ్రస్తులు అగుచుండెడివారు. వారికి ఆర్థిక సాహాయము చేయుటకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వము గిరిపుత్రిక కల్యాణ పథకమును అమలుచేయుచున్నది. ఈ పథకముక్రింద వివాహ సమయములో అర్హురాలైన గిరిజన వధువుకు ఏబదివేల రూపాయలు కానుకగా లభించును.

నవతరములో వచ్చిన మార్పులు:-నేటి గిరిజన యువత తమ సంప్రదాయ పద్ధతులను అనుసరించుచునే కాలానుగుణముగా కొంచెము మారుచున్నారు. వారి వివాహములో కొన్ని వైదిక సంప్రదాయములు చోటుచేసుకొనుట వాటిలో ఒకటి.

విద్యావంతులైన గిరిజన యువత తమ జీవితభాగస్వామిని ఎన్నుకొనుటకు అంతర్జాలము(Internet)లో లభించెడి వెబ్ సైట్లను ఆశ్రయించుచున్నారు. గిరిజనుల వివాహ సంబంధములకొఱకు ప్రత్యేకించి కొన్ని వెబ్ సైట్లు ఉన్నవి.

వివాహమును రద్దుచేయుట (విడాకులు):-అన్ని గిరిజన సముదాయములలోను వివాహమును రద్దుచేయు (విడాకులు)వ్యవస్థ ఉన్నది. భార్యాభర్తలలో ఎవరైనను విడాకులకొఱకు గ్రామసభను అర్థించవచ్చును. వైవాహిక జీవితములో సఖ్యత లేకపోవుట, కౄరత్వము, వైవాహికేతర సంబంధములు, గొడ్రాలుతనము, నపుంసకత్వము, మద్యపానమునకు బానిసగుట, నయముకాని దీర్ఘరోగములు మొదలగు కారణములతో విడాకులు తీసికొన వచ్చును.గ్రామసభ వారి అభ్యర్థనలను పరిశీలించి, వారి వైవాహిక జీవనము కొనసాగదని నిర్ణయించుకొనిన పిమ్మట వారి వివాహమును రద్దు చేస్తుంది. వివాహము రద్దు అయిన తరువాత వారిరువరికి పునర్వివాహము చేసుకొను శ్వేచ్ఛ లభిస్తుంది. విడాకులు పొందిన మహిళ తన పాలుత్రాగెడి చంటిపిల్లలు మినహా, ఇతర బిడ్డలను మగనివద్దనే వదిలివేయ వలయును; విడాకులు పొందిన పురుషుడు ఆమెకొఱకు జీవన భరణమును ఈయవలసి ఉంటుంది. విడాకులు పొందిన మహిళ వేఱొక వ్యక్తిని పునర్వివాహము చేసుకొంటే, ఆవ్యక్తి ఆమె మాజీ భర్తకు కన్యాశుల్కము చెల్లించవలయును. పర్జీ తెగ గిరిజనులలో విడాకులు ఇచ్చినవారు తన జీవిత భాగస్వామి/స్వామినికి ఒక రాగి నాణెమునుగాని, గవ్వనుగాని విడాకుల రద్దుకు చిహ్నాముగా ఇస్తారు.

మరణము, మరణానంతరము

జననమును తమ పూర్వికులలోని ఒక వ్యక్తి పునర్జన్మగా భావించే గిరిజనులు మరణమును కూడా ఆ వ్యక్తి అవతారపు తుది ఘట్టముగా భావించి మరణానంతర సంస్కారములను తమతమ ఆచారశైలిలో జరిపిస్తారు.

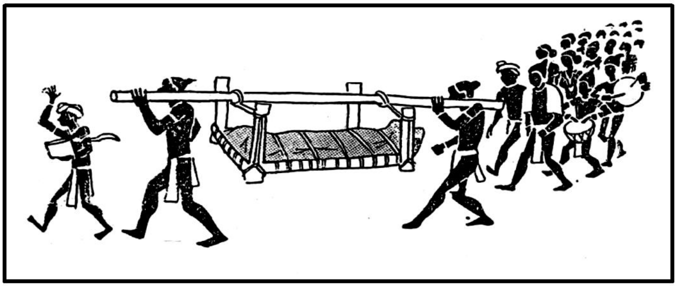
తొలుతగా వ్యక్తి మరణ వార్తను కుటుంబ సభ్యులకు, తమ వంశములోని బంధుమిత్రులకు, గ్రామస్థులకు తెలియజేస్తారు. వారందరు వచ్చి, మరణించిన వ్యక్తితో తమ అనుబంధమును తలచుకొని శోకించి, ఆ కుటుంబ సభ్యులను ఓదార్చి ధైర్యము చెబుతారు. ఆ తరువాత మృతుని పార్థివ శరీరమునకు అంత్య క్రియలు ఆరంభిస్తారు.

ఖననము, దహన సంస్కారము:–గిరిజనులు సహజ మరణము నొందిన పెద్దల భౌతిక కాయములకు దహన సంస్కారము చేస్తారు; మరణించిన చిన్న పిల్లలను ఖననము చేస్తారు. సవరలు మాత్రము పెద్దలకు, పిన్నలకు దహన సంస్కారమే చేస్తారు.

రోగగ్రస్తులై మరణించినవారిని, పాముకాటుకు, క్రూరమృగముల దాడికి బలియై మృత్యువాత పడినవారి పార్థివ శరీరములను ఖననము చేస్తారు. మృతురాలు గర్భవతిగా నున్నచో ఆమె భౌతిక కాయమునుకూడా ఖననమే చేస్తారు.

పాడి కట్టుట:-మరణించిన వ్యక్తి సాధారణముగా నిదురించే మంచమును తిరగ వేసి, దానినే పాడిగా మార్చుతారు. కొండదొరలు సంతాప సూచకముగా ఆ పాడి నాలుగు కాళ్ళకు అఱటి ఆకులను కడతారు. మంచమునకు ఇఱువైపుల పొడవైన త్రాళ్ళను కట్టి, వాటి మధ్యనుండి పొడవైన గట్టి కఱ్ఱను ఉంచి, ఆ కఱ్ఱ రెండువైపులను భుజాలపై ఉంచుకొని మృత దేహాన్ని మోస్తారు. జాతాపులు వెదురుకఱ్ఱలతో పాడి కడతారు .

అంతిమయాత్ర:-

పార్థివ శరీరమునకు పసుపునీళ్ళతో స్నానము చేయించి, నూతన వస్త్రమును కప్పుతారు. పాడిపై మృతుని భౌతిక కాయమును వెల్లికిలా పరుండబెట్టి, శవ వాహకులు శ్మశానమువైపు నడుస్తారు. వారి వెనుక మృతుని పెద్ద కుమారుడు, అతని వెనుక మేళతాళాలు, డప్పులు వాయించేవారు, బంధుమిత్రులు, గ్రామస్తులు అంతిమయాత్రలో పాల్గొంటారు. కొడదొఱలలో పెద్ద కుమారుడు 'బెంటియా' అనే మండుతున్న త్రాడును తీసికొని వెళ్ళను.

చితి,దహనము:-శ్మశానములో ప్రతి తెగకు ప్రత్యేకముగా ఒక స్థలము కేటాయింపబడుతుంది. అచట శవ దహనమునకు పేర్చబడిన కఱ్ఱలపై పార్థివ శరీరమును శవవాహకులు వెల్లికిలా పరుండబెడతారు. తరువాత మృతుని

పెద్దకొడుకు భౌతిక కాయమును దహించుటకు చితికి నిప్పును పెడతాడు. కొండదొఅలు మృతుని నోటిపై వేప, తులసి ఆకులను ఉంచుతారు. కల్లును కూడా పెదవులపై ఉంచుతారు. అచటనే వారందరు కల్లు సేవించి ఆ తరువాత చితి వెలిగిస్తారు.

చనిపోయిన వ్యక్తి ఆత్మ తమ వెంబడి తిరిగివచ్చి గ్రామ ప్రజలను పీడిస్తుందని నమ్మి భయపడే జాతాపులు తాము ఇంటికి తిరిగివచ్చు దారిలో ముళ్ళకంపలను జల్లుతారు. కొన్ని జాతులవారు గాలిలోకి తుపాకీ పేల్చి, ఆ శబ్దానికి భయపడి ఆత్మ తమను వెంబడించదని నమ్ముతారు. పర్జీ తెగ గిరిజనులు మృతుని పాత వస్త్రములను, వ్యక్తిగత వస్తువులను శ్మశానములోనే పారవేయుదురు.

దహన సంస్కారము పూర్తి అయిన పిదప వారందరు దగ్గరలోని వాగులో స్నానముచేసి, మృతుని ఇంటికి తిరిగి వస్తారు. పర్జీ తెగలో శవవాహకులు స్నానముచేసిన తరువాత మామిడి ఆకులను తిని చీపురితో తమ శరీరమును తుడుచుకొంటారు. అలాచేస్తే మృతుని ఆత్మవలన తమకు ఎటువంటి ఆపద కలుగదని వారి నమ్మకము.

దహనానంతర కర్మలు:-శ్మశానమునుండి తిరిగి వచ్చిన తరువాత శుద్ధికర్మలు మొదలౌతాయి. కొండదొఅలు ఇంటి ముంగిట వేపకొమ్మను, పసుపునీటి కుండను, మండుతున్న కఱ్ఱమానును సంతాప సూచకముగా ఉంచుతారు. శవవాహకులు, పెద్దకొడుకు ఆ వేప ఆకులను తిని, పసుపునీళ్ళను తమపై జల్లుకొని, కొంతసేపు మంటదగ్గర కూర్చొని శుద్ధి అగుదురు.

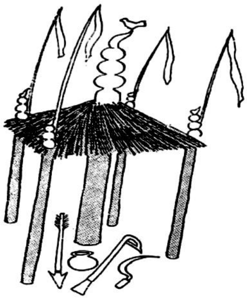
చిన్నదినము, పెద్దదినము, మైల, భౌతిక అవశేషాల సేకరణ:-మృత్యువు సంభవించిన మూడురోజుల తరువాత చిన్నదినమును, పదిరోజుల తరువాత పెద్దదినమును జరుపుతారు. అంతవరకు మృతుని కుటుంబ సభ్యులకు మైలు ఉంటుంది. మైలు ఉన్న రోజులలో వారు ఎటువంటి ధార్మిక, సాంఘిక కార్యక్రమములలో పాల్గొనరు. కల్లు సేవించరు, మాంసాహారమును తినరు. మొదటి మూడురోజులు ఇంట వంటకూడా చేసుకోరు. గ్రామప్రజలే వారికి ఆహారమును చేకూర్చుతారు.

దహన సంస్కారము జరిగిన మరునాడే సవరలు శ్మశానానికి వెళ్ళి, మృతుని భౌతిక అవశేషములను సేకరిస్తారు. కోడిని బలిఇచ్చి, చేదుఆకులతో అన్నము వండి మృతుని ఆత్మకు సమర్పించి, తృప్తిపరుస్తారు. గదబాలు ఆరోజున చిన్న చేపలు, అన్నముతో 'మచపాని కసపిట' అనే వంటకాన్ని వండి, శ్మశానమునకు తీసికొనిపోయి, మృతుని ఆత్మకు శాంతిని కలిగిస్తారు. ఆరోజుననే మృతుని వ్యక్తిగత వస్తువులను అచటనే విడిచిపెడతారు. జాతాపులలో ఈ మరణానంతర కర్మలను వారి మహిళా పూజారియగు 'పెజుని' చేయించుట విశేషము. పర్జీ జాతులలో ఈ కర్మను 'జాని' నిర్వహిస్తాడు. పర్జీభాషలో దీనిని 'సనకమ' లేక 'దుమమిసాని' అంటారు. శోకతప్త కుటుంబీకులకు వారి మేనమామ శిరోముండనము గావిస్తాడు. కొండదొరలు ఈ మైల సమయములోనే ఏదోఒకరోజు అర్ధరాత్రి శ్మశానానికి శవవాహకులు, క్షురకునితో సహా వెళ్ళి,

భౌతిక అవశేషాలను సేకరించి, శిరోముండనము చేయించుకొంటారు. అక్కడే ఒక తులసి మొక్కను పాతుతారు.

చనిపోయిన వ్యక్తులు చిన్న పిల్లలైతే చిన్నదినముతోనే మైల ముగుస్తుంది; పెద్దదినము ఉండదు.

పెద్దదినము:–పర్జీతెగవారు 10 వ రోజున పెద్దదినమును 'బడకమ' లేక 'దస' అనే పేరుతో నిర్వహిస్తారు. ఆ రోజున బంధువులందరికి మాంసాహార విందు చేస్తారు. **11** వ రోజున శ్మశానములో ఒక రాయిని మృతుని స్మృతిచిహ్నముగా పాతుతారు. గదబాలు పెద్దదినమును 'దస' అంటారు. దానిని 10 వ రోజు దాటిన తరువాత వచ్చే మొదటి బుధ లేక శుక్రవారమునాడు జరుపుతారు. కోడిని బలి యిచ్చి, ఆత్మను తృప్తిపరుస్తారు. అదే రోజున వారి పురోహితుడైన 'సిస' వారి ఇంటిముందు వంటలు వండి శవవాహకులకు, బంధువులకు విందుచేస్తాడు. ఖోండ్ జాతులలో పదవ రోజున పూజలుచేసి, **11**వ రోజునుండి శుద్ధి పొందుతారు. **12** వ రోజున మృతుని అల్లుడు కుటుంబ సభ్యులకు అన్నము, వరిబీరు, వస్త్రములు ఇచ్చి పూజారికి దక్షిణ చెల్లిస్తాడు. ఈ రోజులలో ఖోండులు బ్రాహ్మణులను పిలిచి వైదిక పద్ధతులలో కూడా కర్మలు జరిపించుకొనుచున్నారు. సవరలకు పెద్దదినము అని ప్రత్యేకముగా ఏదీలేదు; కానీ దాదాపు అదే సమయములో శ్మశానములో మృతుని అస్థికలను పాతి, దానిపై కుందరి అనే పందిరిని కట్టెలతోను, గడ్డితోను నిర్మిస్తారు. అది చనిపోయినవానికి నీడ ఇస్తుందని నమ్మకము. ఆ పందిరి క్రింద ఒక ధాన్యపుకంకిని, ఒక

సవరల కుందరి

బాణమును, ఒక కుండను ఉంచుతారు. వాటితో ఆత్మ వ్యవసాయముచేసుకొంటూ, వండుకొని తింటుందని వారు నమ్ముతారు. చనిపోయిన మహిళ కుందరి క్రింద చెక్కరోలు, ఊయలను కూడా ఉంచుతారు. కొండదొఱలకు సమాధులు కట్టడము, ఆబ్దికములు చేయడము వంటి ఆచారములు లేవు.

సంవత్సరీకములు (ఆబ్దికములు):-మృతుని సమాధివద్ద తమ శ్రద్ధను తెలియజేయుచూ, ఒకటి లేదా రెండు సంవత్సరములకు ఒకసారి 'గువర్' అనే పండుగను సవరలు నిర్వహిస్తారు. ప్రతీ రెండు లేక మూడు సంవత్సరములకు ఒకసారి ఆగ్రామములో మరణించినవారి అందరి స్మృతికి 'కర్జ' అనే పండుగను గ్రామప్రజలు అందరు వ్యవసాయ పనుల తరువాత (మార్చి, ఏప్రెల్ నెలలలో) సమిష్టిగా చేస్తారు. సమాధిరాళ్ళవద్ద దున్నపోతులను బలి ఇచ్చి, ఆరోజు అందరు పండుగ చేసుకొంటారు. జాతాపులు ప్రతీ మకరసంక్రాంతినాడు ఆబ్దికము చేస్తారు. ఈ పండుగలగురించి మరిన్ని వివరములు 'గిరిజనుల పండుగలు' అనే అధ్యాయములో చూడవచ్చును.

గిరిజనుల మతము, నమ్మకాలు

భగవంతునిపై నమ్మకము:-అన్ని గిరిజన తెగలు భగవంతుని అస్తిత్వాన్ని దృఢముగా నమ్ముతారు. జగత్తు యావత్తు ఆ పరమాత్మునిచే సృష్టింపబడినదని విశ్వసిస్తారు. ఆ పరమాత్ముడు పరమ దయాళువని, సమస్త జీవరాశులను దుష్టశక్తుల బారినుండి కాపాడి, మంచిని నెలకొల్పుతాడని నమ్మి అతనికి భక్తితో పూజలు చేస్తారు. ఆ పరమాత్మను కొండదొఱలు అమ్మతల్లియని, ధరువాలు గరమ్ అని, పరెంగాలు దర్తాణి అని అంటారు. ఖోండులు పరమాత్మను పరమశీల అని వ్యవహరిస్తారు. సవరల ఆచారములో అట్టి పరమాత్ముడు లేడు; చాలామంది దేవుళ్ళు, దేవతలు ఉన్నారు.

ఇతర దేవుళ్ళు, దేవతలు, అతీంద్రియ శక్తులు:-దేవుళ్ళతోపాటు అన్ని గిరిజన జాతులు దుష్టదేవతలను, డాకిని, పిశాచాలనుకూడా నమ్ముతారు. ఈ దుష్ట దేవతలు కోపిస్తే వారి జాతికి, కుటుంబాలకు, పశుగణానికి హాని కలుగుటయేకాక ప్రకృతి వైపరీత్యములు కలుగునని నమ్ముతారు. కాబట్టి ఆ దుష్టదేవతలను శాంతింపజేయుటకు రకరకాల పండుగలు జరిపి, కోడి, మేక, గొఱ్ఱె, దున్నపోతు మొదలగు జంతువులను బలి ఇస్తారు. వీటిలో కొన్ని దేవతల ఆగ్రహమువలన కలరా, మసూచి మొదలగు వ్యాధులు కలుగుతాయని వారి నమ్మకము. దేవతలను పూజించుటకు, పితృదేవతలను తృప్తిపఱచుటకు, దుష్టశక్తులను శాంతింపజేయుటకు, ఆ దుష్టశక్తులవలన కలిగిన వ్యాధులను

వివిధ గిరిజన జాతుల దేవుళ్ళు, దేవతల పేర్లు	
సవర	కాని, జాగిదుంబాన్, లొడ్డ, గోఁగి, రూగాబోయ్, గ్రింగిబోయ్, కత్తు, కంబు, జనాంగ్ లో, గుసాడా, సితర, తొకిడి
కొండదొఅ	అమ్మతల్లి,గ్రాంపతి, ఎస్తి, భీమ,జంకర్, నిసాని,దొడ్డిగంగ,దేశగంగ, పరగంగ,పెరిదేవమ్,సారలమ్మ, తలుపులమ్మ, మంగళమ్మ, దుర్గమ్మ, ఠాకురాణి,ముత్యాలమ్మ, గాలి, శంకు, నునిబాయ్,
పరోజ	పత్రబుడ, నిస్సన్ ముండ, డోంగర్ దేవత, జనికుడి, ఖందువల్
జాతాపు	జాంక్రిపేను, ఇష్టదేబత, జాకరిపేను, గొడ్డలి
గదబా	ఠాకురాణి (ఝుంకర్), దరన్ దెల్లి, దుమ
పరెంగ	దర్తాణి, హుండి, నిసాని, ములముండ, పిదర్, మెర్మిండ్, దర్తురుల
ధరువా	గరమ్, గ్రాంసిరి, ఇస్తిపల్, దుల్హదేవ్, బరాపహాడ్, బురాదేవ్, భైరవ్ బురి, గైశిరి, భగత్ బురి, రాంకిన్, గజన్, నంగేశ్వర్, దాకిన్
ఖోండ్	పరముశీల, గంగపేను, సొన్నోలిపేను, జాకిరిపేను, హోరుపేను, బాయలిపేను, జంఘు, దేవి, పెర్సపేన్,శీతలమాత, నారాయణదేవ్
హైందవప్రభావమువలన జగన్నాథ, లక్ష్మి, సరస్వతి, కాళి, దుర్గ, వెంకటేశ్వర, పూర్వపురాజుల ప్రభావనువలన దంతేశ్వరి, మణికేస్వరి, జగన్నాథ, లింగరాజ, గుప్తేశ్వరి, క్రైస్తవప్రభావమువలన ఏసుక్రీస్తు మొదలగు దేవుళ్ళనుకూడా పూజిస్తున్నారు	

నయముచేయుటకు, మొక్కులు తీర్చుకొనుటకు, వారి తెగ పూజారులచేత, భూతవైద్యులచేత పూజలు జరిపిస్తారు.

గిరిజన తెగల పరస్పర ప్రభావమువలన ఒక తెగకు చెందినవారు వేఱొక తెగకు చెందిన దేవుళ్ళనుకూడా పూజిస్తున్నారు. ఉదాహరణకు జాతాపుల దేవతైన జాకరదేవతను, సవరలు 'జనాంగ్ లో' అనే పేరుతో పూజిస్తారు.

తీర్థయాత్రలు:-పూరీ, బుభనేశ్వర్, బైపరిగూడా, కాశీ,తిరుపతి మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములకు తీర్థయాత్రలు చేస్తున్నారు.

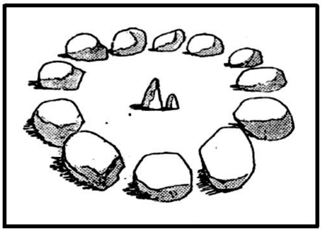
సిల్లింగుల భయము:-చాలామంది గిరిజనులు తమ చుట్టుపట్ల ఏవైనా తమకు అర్థముకాని ఘటనలు జరిగితే వాటిని తమమధ్యనే ఉండే కొందరి మంత్రశక్తులకు ఆపాదించి, అట్టి వ్యక్తులవలన భయపడతారు. వారిని ద్వేషిస్తూ ఇతర గ్రామాలలో కూడా వదంతులు వ్యాపింపజేస్తారు.

మంచి శకునాలు, చెడుశకునాలు:-శకునాలను నమ్ముతారు. ఎచటికైనా పయనిస్తున్నపుడు దారిలో పిల్లి, నక్క, శవము కనపడితే, కొంతసేపు ప్రయాణాన్ని విరమించుకొని, ఆ శకునాలకు ఉపశమను చేయించుకొని తిరిగి ప్రయాణమౌతారు.

జ్యోతిష్యము, భూతవైద్యము:-జ్యోతిష్యాన్ని, భూతవైద్యాన్ని, చేతబడులను కూడా గిరిజనులు నమ్ముతారు.

గిరిజనుల పండుగలు

తరతరాలుగా గిరిజనులు వారి పూర్వీకులు నిర్ణయించిన ఆచారముల ప్రకారము పండుగలను చేసికొనుచు ఉన్నారు. ఆయా మాసములలో వారు చేసే వ్యవసాయ పనులు, వేట, అటవీ ఉత్పత్తుల సేకరణ మొదలగు అంశములతో ఈ పండుగలు ముడిపడి ఉన్నవి. కొన్ని పండుగలు వారి జీవన చక్రము ననుసరించి చేసెడివి. కొన్ని పండుగలను ప్రకృతి ప్రసాదించిన ఫలములకు కృతజ్ఞతగా కొందరు దేవతలను తృప్తిపఱచుటకు జరుపుతారు.

ఝూకర్ దేవత
(జనాంగ్ లో)

చైత్రమాస పండుగలు:-లేలేత చివురాకులతో వనాలన్నీ నూతన శోభను సంతరించుకొనే చైత్రమాసములో వచ్చే ఈ పండుగ గిరిజనుల కందరికీ సంవత్సరాది. ఈ పండుగనే చైత్ పరబ్ అని గదబాలు, చైత్రపర్వమని గోండులు, ఝూకర్ యాత్ర అని పరెంగాలు, అమ్నువా అని ధరువాలు, భగిడి అని జాతాపులు అంటారు. మంచి వ్యవసాయ ఫలాన్ని ఇచ్చే నిసానిదేవంను కొండదొఆలు ఈ పండుగనాడు మేకను బలి ఇచ్చి పూజిస్తారు. సవరల పంటలదేవత జనాంగ్ లో.

పండుగకు ముందు రాత్రి అందరు తాము భద్రపఱచుకొన్న ధాన్యం, చోడి, కందులు, పెసలు, చామలు, గుమ్మడి మొదలగు విత్తనాలను అటకపైనుండి దింపి

పాటలు పాడుతూ, గ్రామ వీధుల్లో తిరుగుతారు. ఇంటినుండి బయటకు రానివారినికూడా నిద్రలేపి తమతో గుడివద్దకు తీసుకొని వెళతారు. గుడివద్ద సమావేశమైన తరువాత, నల్లకోడిని బలి ఇచ్చి, వారివారి విత్తనాలను గాలిలోకి పైకి వెదజల్లుతారు. క్రిందపడుతున్న ఆ విత్తనాలను బట్టలలో పట్టుకొంటారు. రాత్రి అంతా 'సంకిడి' ఆడుతారు. గుడిదగ్గర సేకరించిన విత్తనాలను తాము దాచుకొన్న విత్తనాలతో కలిపి తెల్లవారిన తరువాత పొలాలకు బయలుదేరుతారు. ఆ సంవత్సరము ఆ గ్రామములో ఎవరి జాతకము బాగాఉంటే వారిచేత కోడిని బలి ఇప్పించిగాని, లేక కొబ్బరికాయను కొట్టించిగాని విత్తనాలను పొలములో లాంఛనముగా చల్లింపజేస్తారు. ఎవరెవరి శుభదినము ఏనాడు ఉంటే ఆ దినమున వారు విత్తనాలను జల్లుతారు. విత్తనాలు జల్లిన తరువాత నాగలిని వాటిచుట్టూ మూడుమార్లు ప్రదక్షిణ చేయిస్తారు. పశువులకు బియ్యము పెట్టి, వాటిని వదిలివేస్తారు.

మరుసటిరోజునుండి గ్రామస్థులు వారి వ్యవసాయ పనిముట్లను బాగుచేయించుకొంటారు. ఈ పండుగ సమయములోనే గిరిజనులు ఆ సంవత్సరపు తొలి మామిడికాయలను తింటారు.

పండుగ సమయమంతా పాటలు పాడుతూ, ధింసా నృత్యాలుచేస్తూ ఆనందంగా గడుపుతారు. ఆసమయంలో పాడే 'సంకిడి' పాటలను పరెంగాలు చైత్ పరోబ్ పాటలు అని అంటారు. అందరు గిరిజనులు ఈ పండుగ తరువాతే సమిష్టిగా వేట ప్రారంభిస్తారు. వేట గురించి వివరాలు గిరిజనుల వేట అనే అధ్యాయములో గలవు.

వైశాఖమాస పండుగలు:-రంగురంగు పూలతో ప్రకృతి ఐరేని (పెండ్లికుండ)వలె ఉండుటచే ఈ మాసాన్ని గిరిజనులు 'బొయ్ కుండ' అంటారు; అంటే పెండ్లికుండ అని అర్థము. ఈమాసంలో పెద్దదేవత (నిసానీదేవత)ను పూజించి, ఆమె ఉండే గుడి తలుపులను మూసివేస్తారు. ఈ పండుగమొదటివారంలో 'మండ్రుఖియ' అనే వంటకాన్ని, రెండవ వారంలో 'గొట్ని'అనే వంటకాన్ని తింటారు. పరోజాలు ఈ పూజని బిహన్ పూజ అంటారు. ఆ రెండు వంటకాలను సవరా భాషలో 'కొండమ్-న-అదుర్', 'గనుగై-న-అదుర్' అని అంటారు. గిరిజన మహిళలు పురుషులనుండి చైత్రమాసంలో వసూలుచేసిన 'పజోర్' అనే పన్నును ఈ పూజచేయడానికి ఖర్చుపెడతారు. కందులు, బెల్లం, చోళ్ళు కలిపి 'మండ్రు ఖియ'ను తయారుచేస్తారు. అదేరోజున వారు అటిసెలు, బోండాలు కూడాచేసి ఇతర గ్రామస్తులతో కలిసి పంచుకొంటారు.

ఈ పండుగ అయిన పిమ్మటే తక్కువకాలపు పంటల సాగును మొదలుపెడతారు. ఇంటింటినుండి ధన, వస్తురూపములో వసూలు చేసిన చందాతో పండుగ జరుపుకొంటారు. నిసానీదేవతకు దున్నపోతును, మేకను బలి ఇస్తారు, బలికి ముందు ఆ దున్న పోతును పూజారి, నాయుడు, మిగతా గ్రామస్థులు అలంకరించి, ధాన్యం తినిపించి, మడ్డికల్లు త్రాగిస్తారు. ఆ సమయంలో గ్రామస్థులు నిసానీదేవతకుచేసే పూజను 'కోట్ దువర్' అంటారు. ధింసా నాట్యం చేస్తారు. పోతును 'సొనెలి' అనే స్తంభానికి కట్టి, పూజారి

గండ్రగొడ్డలితో వధించి దేవతకు బలిస్తాడు. ఒక మేకనుకూడా బలి ఇచ్చి, దానితో వండిన ఆహారాన్ని గ్రామప్రజలు అక్కడే భుజిస్తారు. పరోజాజాతి గిరిజనులు ఆ పోతు మొండెమును పూజారి ఇంటికి మోసుకొనిపోతారు. పూజారి దాని తలను తీసుకొంటాడు. క్రొత్త బారికును, చలానును, కోట్ పయకును ఎన్నుకొనుట ఈ పండుగ విశేషము.

వేఔకవారంలో ఊరివారందరు అడివికి వెళ్ళి, పలురకాల దుంపలను త్రవ్వుకొని వస్తారు. ప్రతీ గృహిణి ఆ దుంపలతో కూర వండి, అన్నం, కూరలు, అంబలి, పులుసులతో దుక్కి దున్నే పొలంలోకి వెళ్ళి, పూజలుచేసి, తన భర్తకు తినిపించి, తానుకూడా తింటుంది. ఆవిధముగా ఆమె పొలంలోకి మోసుకువచ్చిన అన్నంకుండను 'గొట్ని' అంటారు. పశువులకు కూడా ఆ ఆహారాన్ని తినిపిస్తారు. స్త్రీలకుకూడా ఆరోజునుండి పనులు ప్రారంభమౌతాయి.

అదే రోజునుండి గౌడు అందరి పశువులను కలిపి మేతకు తోలుకుపోతాడు.

జ్యేష్ఠమాస పండుగలు:-ఆదివాసి ఒరియాలో జ్యేష్ఠమాసాన్ని లండిజెట్ అంటారు; అనగా పొట్టిజుత్తు అని అర్థము. ఈ నెలలో వర్షము తక్కువగా ఉండుటచేత అలా అంటారు. ఈ నెలలో అన్ని గిరిజన జాతులు వర్షదేవతను మంచి వర్షాలకోసం పూజిస్తారు. కొండదొఅల వర్షపుదేవత భీముడు. ఈ నెలలో తక్కువకాలపు పంట విత్తనాలను జల్లితే పంటలు బాగా పండుతాయని వారి నమ్మకము.అందుకే మెట్టధాన్యం, జొన్న, చోడి పంటల విత్తనాలను ఈ నెల పౌర్ణమిలోగా జల్లుతారు. ఈ నెలలోనే వీరికి కాయలు, పళ్ళు, దుంపలు బాగా

దొరుకుతాయి. ఆడుతూ, పాడుతూ పనులుచేసుకొంటూ అడవిపక్షుల్లాగ గిరిజనులు అందరు ఆనందముగా జీవిస్తారు.

ఆషాఢమాస పండుగలు:-ఆకాశము మేఘావృతమై వర్షాలు పడెడు ఆషాఢమాసంలో గిరిజనులు వర్షాలను, చలిని లెక్కచేయకుండా తమ దైనందిన కార్యక్రమాలను కొనసాగిస్తూనే ఉంటారు. ఈ నెలలో రెండు పండుగలను జరుపుకొంటారు; అవి ఆషాఢయాత్ర, జొని. వైశాఖమాసంలో గొట్నీ తినిన తరువాత గౌడు పశువుల నన్నింటినీ తోలుకొనిపోయి అడవిలో విడిచిపెడతాడు. అడవిలోనున్న ఆ పెంపుడు పశువులు ఏ క్రూరమృగాల దాడికి బలికాకుండా చూడమని కాళికాదేవిని పూజించుటకు జరిపే పండుగే ఆషాఢయాత్ర. కొండదొఱలు, కొటియాలు దీనిని కొట్ జంత్ర అంటారు. పరెంగాలు ఈ పండుగను ఆషాఢయాత్ర అని అంటారు. పశువులను కాపాడే దేవతను కొండదొఱలు 'దొడ్డిగంగదేవత'అంటారు. 'బఘదుమా' గదబల పశురక్షణ దేవత. పరోజాలు ఈ దేవతను 'బఘ్ రాజు' అంటారు.

పూజారి చిన్న రథాన్ని చేసి, దానిని గ్రామములో త్రిప్పుతాడు. గ్రామస్థులు అందరూ దానిలో అంబలి, అన్నము, కూరలు పెడతారు. ఆ రథాన్ని ఒక పొలములోకి ఈడ్చుకొనిపోతారు. అక్కడ ఒక పందిరివేసి, మామిడి, నేరేడు ఆకులతో తోఱణములు కట్టి అలంకరిస్తారు. అరిగిపోయిన చీపుళ్ళను, చిరిగిపోయిన చేటలను గ్రామస్థులు సేకరించి, వాటిని ఒక కఱ్ఱకు వ్రేలాడదీస్తారు; దానినే దేవతగా భావిస్తారు. ఒక మేకను కూడా బలి ఇచ్చి, రకరకాల

వంటకాలతో దేవతను తృప్తిపఱుస్తారు. గిరిజనులు తమ వేట సాధనాలైన తుపాకులను, బల్లెములను, ఖడ్గములను, కత్తులను అక్కడ ఉంచి, వాటిని దుర్గాదేవి సొత్తుగా భావిస్తారు. ఇదే రోజున ఇదే స్థలములో పూజారితో కలిసి తరువాతి వారములో జరపవలసిన జొని పండుగ తిథిని నిర్ణయిస్తారు.

జొని పండుగను ఒక మంగళవారమునాడు జరుపుతారు. జొని పండుగను జరుపుటవలన పంట దిగుబడి బాగా ఉంటుందని నమ్మకము. పండుగచేయునాటికి ఎవరి పొలములోనైనా అప్పటికే చామలు పండిఉంటే, వాటిని కోసుకొని వచ్చి, పూజారి జొని పండుగను చేస్తాడు.

శ్రావణమాస పండుగలు:-శ్రావణమాసంలో క్రొత్త గుమ్మడి ఆకులను తొలిసారి తినుటకు పరెంగాలు బండపన్ అను పండుగను నిర్వహిస్తారు. ధరువాలు దీనినే బండన్ పండుగ అంటారు. పరోజాలు ఈ నెలలో చితలాగి, కెందుముండ అని రెండు పండుగలను చేసుకొంటారు. గుమ్మడి ఆకులను తొలిసారి తినే ఈ పండుగను ఇతర గిరిజనులు భాద్రపదమాసంలో చేస్తారు.

భాద్రపదమాస పండుగలు:-భాద్రపదమాసంలో వర్షాలు ఎక్కువగా కురుస్తాయి. ఈ మాసపు రాత్రుళ్ళలో గిరిజనులు కొకొదమ, డుడుదమ అనే నాట్యాలు చేస్తారు. రాత్రుళ్ళలోనే కుస్తీలు పట్టడము, దండీలు తీయడము మొదలగువి చేస్తారు. ఈ ఆటలనే డుడుదుమా అంటారు. పులి-మేక ఆటలు కూడా ఆడుకొంటారు. గిరిజన మహిళలు ఈ రాత్రుళ్ళలో సంయిలారి అనే పాటలను పాడుతూ ఉంటారు. కొందరు స్త్రీలు తమకు పిచ్చిపట్టినట్లు

నటించుచుండగా మరికొందరు వారి గురుమాయిని అనుకరిస్తూ, పిచ్చిని వదలగొట్టిస్తున్నట్లు పాటలు పాడుతూ ఆనందంగా కాలంగడుపుతారు. ఈ క్రీడను బలయ్ మతెయ్ బర్ అని అంటారు.

క్రొత్త గుమ్మడికాయలను తినుటకు మొదట నిసాని దేవతకు కోడిని బలి ఇస్తారు. ఈ పండుగను బందపొన్ అంటారు. బలియిచ్చిన ఆ కోడిని కాల్చి, దానికి క్రొత్తచింతపండు, తగరాయిదుంపలు, గుమ్మడిఆకులు కలిపి కూర వండి, దేవతలకు, దయ్యాలకు మొదట సమర్పించి, తరువాత వారు భుజిస్తారు.

పండుగ తరువాత పూజారి బలియిచ్చిన కోడి ఎముకను ఒకదానిని పేడకుప్పలో నిటారుగా ప్రాతుతాడు. తమ పంటలు ఆ ఎముకవలె నిటారుగా నిలబడి, కుంచెడు పంట వస్తుందని అనుకొన్నచోట పుట్టెడు రావాలని వారి ఆశ. తరువాత వారు తిన్నది వారి శరీరాలకు అంటుకొనిపోకుండా ఉండుటకై సమీపములోని గెడ్డకు వెళ్ళి, శరీరానికి ఆనపతుంబలను కట్టుకొని ఈదుతూ, కేరింతలుకొడుటూ ఆనందముగా గడుపుతారు. పరోజలు ఈ పండుగని భాద్ బదౌని అని, గదబాలు బనదపన అని అంటారు.

ఆశ్వీయుజమాస పండుగలు:-ఆశ్వీయుజ మాసంలో అకాల పరిస్థితులు నెలకొంటాయి; అంటే ఆహారానికి కఱువు ఏర్పడుతుంది. ఈ మాసారంభమునుండి గుమ్మడి ఆకులు, వెదురుతేగలు, సామ అన్నము మినహా ఇంకేమీ ఆహారాలు దొరకవు. కడుపు బుస్ బుస్ లాడుతున్నదని ఒకరికొకరు చెప్పుకొంటారు; అంటే ఆకలిగా ఉంది అని అర్థము. కొంత మెట్టు ధాన్యము

అక్కడక్కడ పండుతుందిగానీ, అది అందరికీ ఉండదు. కాబట్టి ఆ పంట గలవారివద్ద కూలీ పనులు చేస్తారు. ఆ సమయములో ఒక్క క్రొత్త ధాన్యపు ఆకునైనా తెచ్చుకొని, నీటిలో ఉడకబెట్టుకొని తింటారు. ఆ వండినదానిని దీపానికి నైవేద్యము పెట్టి, తమ శరీరాలకు బలము చేకూర్చమని దేవతను ప్రార్థిస్తారు.

ఈ మాసంలో బల్లిపండుగను చేస్తారు. బల్లి అంటే ఇసుక లేక పొలములో ఏరుకొని తెచ్చుకొన్న ధాన్యపుగింగ. కొందరు గిరిజనులు గోధుమలను ఇసుక బుట్టలోవేసి, మొలక లెత్తగానే వాటిపై పసుపునీళ్ళు జల్లి, పసుపుపచ్చగా మారేటట్లుచేస్తారు. ఎదిగిన తరువాత వాటినే ధాన్యముగా భావించి ఆ బుట్టకు పూజ చేస్తారు. కొన్ని గ్రామాలలో ఈ పండుగను ఆశ్వీయుజమాసంలోను, మరికొన్ని గ్రామాలలో ఫాల్గుణమాసంలోను చేస్తారు. ఈ పండుగను మూడు సంవత్సరాలు వరుసగా చేసి, తరువాతి మూడు సంవత్సరాలు చెయ్యరు.

కొందరు ఈ నెలలో పిచ్చిపట్టినవారివలె నటిస్తూ, గ్రామములో గుమ్మడికాయలను, కందులను అపహరిస్తూ తిరుగుతుంటారు. వీరిని బల్లిభీములు అంటారు. అలా తెచ్చిన వాటిని గురుమాయి, బల్లిభీములు తింటారు.

ఈ పండుగ సమయములో కొందరు 'గిరిగద్య', 'పాలగద్య' అను రెండు రకాల ముళ్ళతో గురుమాయివద్ద పీటవేసి ఆ పీటపై కూర్చుంటారు. ఫాల్గుణమాసంలో ఈ పూజనుచేసేవారు ఆశ్వీయుజమాసమునుండే బల్లిదేవతను పూజించడము మొదలుపెట్టి, నాలుగు నెలలపాటు ఆ దేవతపై పాటలు వ్రాసి, పాడి, ప్రసన్నము చేసుకొంటారు. ధింసా నాట్యాలు చేస్తారు; నాటకాలు వేస్తారు. బల్లి పండుగ జరిగే గ్రామానికి వచ్చేవారు తమతోపాటు పూవులను, వ్యాపార దుకాణాలనుకూడా

తెచ్చుకొంటారు. నాట్యాలు చేసినవారికి, నాటకాలు వేసినవారికి, బాజాబజంత్రీలు వాయించినవారికి గ్రామస్తులు భత్యం ఇచ్చి పంపుతారు. మర్నాడు బల్లిని వాగులో కలిపేస్తారు. గ్రామములోకి తెచ్చిన పువ్వులను స్త్రీపురుషులు ఒకరికొకరు ఇచ్చుకొని 'బల్లినేస్తం' చేసుకొంటారు; బల్లినేస్తము అంటే స్నేహితురాలు అని అర్థము.

ఈ నెలనుండే చలి ప్రారంభమౌతుందిట. ఈ నెలలో కురిసే వర్షాలు పొలాలలోని గడ్డిమొక్కలను వంచి, ఖడ్గాలను కడుగుతాయని వారి నమ్మకము. కనుకనే గిరిజనులు ఈ మాసమును ఒరియాభాషలో 'ఒస' అంటారు; ఒస అంటే పరచుట అని అర్థము. పరెంగాలు ఈ ఒస నెలలో జరిగే బల్లి పండుగను 'ధన్నువా' అంటారు.

దసరా పండుగ:-దసరా పండుగ కూడా ఆశ్వీయుజమాసంలోనే వస్తుంది. ఈ పండుగను దశమినాడు చేస్తారు. దసరా అంటే జంతువులు జతకూడే సమయం అని గిరిజనులు అర్థం చెబుతారు. దసరా పండుగనాడు వారు ఒక కోడినో, మేకనో, పందినో, పోతునో దుర్గాదేవికి బలి ఇస్తారు. ఆయుధపూజలో తుపాకులకు, ఖడ్గాలకు, కత్తికటారులకు కూడా బలి అర్పిస్తారు. దేవతలకు, దయ్యాలకు ధూపదీప నైవేద్యాలు సమర్పించి, మద్యము సేవించి, కుటుంబమువారు అందరు కలిసి ఎంతో ఆనందముగా భోజనము చేస్తారు.

ఆరోజున వారు పశువులను తెచ్చే దారిలో దడి (తడక) అల్లి అడ్డంగా కడతారు. అక్కడ ఒక బెత్తాన్ని ఉంచుతారు. దీనిని 'సది' అంటారు. కొందరు తమ పాత

కక్షలను తీర్చుకొనుటకు ఈ సమయములో ఖడ్గాలు, బాణాలు పట్టుకొనివచ్చి ఆడుకొంటూ ఉంటారు. ఎవరికి ఏ గాయాలైనా దోషము ఉండదని వారి నమ్మకము. మహిళలుకూడా ఇంకొకప్రక్కనుండి చేదు దోసకాయలు, ఆనపకాయలతో మగవారిపై దాడిచేస్తారు. పురుషులు ఉసిరికాయలతో వాళ్ళని కొడతారు. ఆ ఆటస్థలం అంతా అల్లకల్లోలంగా ఉంటుంది. ఒకానొకడు సాహసముచేసి ఆ కొట్లాటమధ్యకు చేరి, ఆ బెత్తాన్ని ముక్కలుముక్కలుగా చేస్తే అతడు గెలిచినవాడౌతాడు. తరువాత వారందరూ బాజాలు, డప్పులు కొట్టుకొంటూ ఊర్లోకి వచ్చి, అక్కడకూడా పాటలు పాడుతూ, ఆటలు ఆడుతూ ఒకరినొకరు కొట్టుకొంటూ వేడుక చేసుకొంటారు. ఇక్కడ దేవతలకు, దయ్యాలకు, ఆయుధాలకు పూజలు చేసి నైవేద్యం పెడతారు.

దసరాపండుగ సమయములో ఇదివరలో వేసిన పంటలు పండుతాయి. ఈ పంటను 'మెరియా' అంటారు; అంటే దుర్గాదేవత అని అర్థము.

దీపావళి పండుగ:-దీపావళి కార్తీక మాసంలో వస్తుంది. దీపావళి పండుగను గిరిజనులు నాలుగు రోజులు చేస్తారు. మొదటిరోజును ధర్మదీపావళి అంటారు. లోకకంటకుడైన నరకాసురుని సత్యభామాదేవి వధించిన ఆనందములో రకరకాల బాణసంచా కాల్చి వేడుక చేసుకొనేది మొదటిరోజు. వీరు కాల్చే బాణసంచాను, వెలిగించే దీపాల వెలుగులను చూసి వారి పూర్వీకులుకూడా సంతోషిస్తారని వారి నమ్మకము. ఈ రోజున మాంసాహారము, మద్యము ముట్టరు;

అన్నము, పప్పుపదార్థాలనే తింటారు. అంతేకాదు, కత్తి తగిలిన ఏ పదార్థాన్నీ తినరు.

రెండవ రోజున ఊరివారు అందరు కలిసి కోడినో, మేకనో, గొఱ్ఱెనో వధించి అందరూ పంచుకొని భుజిస్తారు. పైడీ, డాంబు జాతివారు ధర్మదీపావళి రోజున పొలమునుండి ఒక కప్పను పట్టి, దానిని బొట్లతో అలంకరించిన ఒక చెంబులో ఉంచి, దానిని 'మెండ్కి దేవత' అని భావించి, ధూపదీప నైవేద్యాలు సమర్పించి పూజిస్తారు.

మూడవ రోజున జంతుబలినిచ్చి, దయ్యాలను పిలవడానికి శ్మశానానికి బయలుదేరుతారు. ఒక వ్యక్తికి శరీరమంతా బూడిద పూసి, దయ్యములా వేషము వేయిస్తారు. గ్రామస్థులు వారివారి చనిపోయిన పూర్వీకుల పేర్లను పిలుస్తారు. ఆ పూర్వీకులు ఇంకా స్వర్గానికి వెళ్ళకుండా ఉంటే, దయ్యము వేషము వేసిన ఆ వ్యక్తి పలుకుతాడు; లేకుంటే పలకడు. తరువాత పూర్వికులను సంతృప్తి పఱచడానికి అతనికి అన్నం, కూర, కల్లు, సారాయి ఇస్తారు. అతడు వాటిని సేవించిన తరువాత ఊఁకొడుతూ గ్రామస్తుల వెంబడి ఊర్లోకి వస్తాడు. అతనిని దెయ్యాలు తాకినవని భావించే గిరిజనులు ఎవ్వరూ ఏ ఇంటికి రానివ్వరు; ఆ రాత్రిఅంతా అతడు వీధులలోనే గడపాలి. ఆ రాత్రి వాళ్ళు ధింసా నాట్యం చేస్తారు. 'డోంబ్ నాటకము' ఆడుతారు.

నాలుగవరోజు పైడీలు అందరూ గ్రామపెద్ద ఇంటికి వెళ్ళి డోంబ్ నాటకము ఆడుతారు. గ్రామపెద్దలు వారికి బియ్యము, డబ్బులు ఇచ్చి పంపుతారు. ఈ విధముగా కొటియాలు, పరోజాలు, మాలీలు, కొండదొఱలు, ఖోండులు,

డోంబులు దీపావళి పండుగను చేసుకొంటారు. తరువాతి రోజున నాగదేవతకు పుట్టలో పాలు, గ్రుడ్లు సమర్పించి, ధూపదీప నైవేద్యాలు పెడతారు.

దీపావళి స్నానము చేసిన దగ్గరనుండి పంటలు పచ్చగా పెరుగుతాయని వారి నమ్మకము.

కార్తీకమాస పండుగలు:–కార్తీక మాసంలో దీపావళితోపాటు కొందరు గిరిజనులు మరికొన్ని పండుగలు చేస్తారు. పరెంగాలు తమ దేవత అయిన 'హుండి' ని పూజించుటకు ఈ నెలలో హుండియాత్ర నిర్వహిస్తారు. గదబాల దేవాలయము పేరు కూడా 'హుండి'యే. వీరుకూడా కార్తీకమాసంలో పండుగ చేసుకొంటారు.

మార్గశిరమాస పండుగలు:–మార్గశిరమాసంలో గిరిజన ప్రాంతాలలో చలి ఎక్కువగా ఉండి మంచు కురుస్తూ ఉంటుంది. కానీ వీరు ఆ చలి, వానలను భరిస్తూనే అడవుల్లో జీవిస్తూనే ఉంటారు; వేటే ప్రదేశాలకు వలస వెళ్ళరు. పంటకోతలుకూడా ఈ కాలములో పూర్తి అయిపోతాయి. మార్గశిరమాసంలో గిరిజనులు జరుపుకొనే పండుగలు ముఖ్యముగా నాలుగు. అవి మార్గశిర గురువారము (లక్ష్మీవారము), భీమరాజును ప్రసన్నం చేసుకొనుట, బల్లిపండుగ, పరోజాలు చేసే 'అనకర' పండుగ.

మార్గశిర లక్ష్మివారమునాడు కొందరు చిక్కుడుకాయలు, పెద్దసామలు, సారెదుంపలు వండుకొని తింటారు. మడ్డికల్లును దేవతకు అర్పిస్తారు. పూజారి జంక్రెదేవతకు తెల్లని కోడిని బలి ఇచ్చి పూజ చేస్తాడు.

బల్లిపండుగను కూడా చేస్తారు. ఈ పండుగ దాదాపు ఆశ్వీయుజమాసంలో చేసే బల్లిపండుగలాగే ఉంటుంది. బల్లి ఇంటిని 'బొయ్ త్' అని రంగురంగు బొమ్మలతో అలంకరిస్తారు. ఆనాడు వారు పూజించే పురాతన ఖడ్గాన్ని బల్లిఖడ్గము అంటారు. ఆశ్వీయుజమాసమునుండే బల్లిపాటలను కూర్చి, పాడుతూ ఉంటారు. ఆ సమయంలో చేసిన విధముగానే బుట్టలో ఇసుక పోసి, మొలకెత్తిన గోధుమ విత్తనాలపై పసుపునీళ్ళు జల్లి, వాటిని ఇంటినుండి వెలుపలకు తెస్తారు. కొందరు సామలు, జొన్నలు, ధాన్యంకూడా వేస్తారు. ఎవరి బుట్ట(బల్లి)లో గోధుమ మొలకలు బాగా పెరిగి ఉంటాయో వారికి ఆ సంవత్సరము పంటలు బాగా పండుతాయని నమ్ముతారు. ఆశ్వీయుజమాసంలో వలెనే బల్లి భీములు పిచ్చిఎక్కినట్లు ప్రవర్తిస్తూ అఅటికాయలు, గుమ్మడికాయలు, దుంపలు, జొన్నలు అపహరిస్తారు. అడవినుండి బెత్తమును తేవటముకూడా మునుపటివలెనే ఉంటుంది. 'నీల్ కుండి' అని ఒక నీళ్ళకుండను ఏర్పాటుచేసి, దానిలోనుండి ఒక క్రొత్త దారమును ఇంటికప్పు మీదకు తీయడము ఒక్కటే మార్పు. బల్లి ఇంటిలో ప్రాతిఉన్న మామిడి, నేరేడు మొక్కలను త్రవ్వితీసి, దానిని దుంపత్రవ్వడము అంటారు.

ఇక నాలుగవ పండుగైన అనకర నాడు పరోజాలు ఇల్లునేసుకొనే పూరిగడ్డిని సేకరించుట మొదలుపెడతారు. ఆనపకాయతో గటిటనుచేసి దానితో దేవతకు మద్యం సమర్పిస్తారు.

పుష్యమాస పండుగలు:-

బుడ్య, భోగి, సంక్రాంతి పండుగలు

పుష్యమాసంలో గిరిజనులు అందరు సంక్రాంతి పండుగను ఆనందోత్సాహాలతో జరుపుకొంటారు. ఈ సమయములో పంటకోతలు, మిగతా వ్యవసాయ పనులు అన్నీ అయిపోయి సంవత్సర కష్టానికి తగిన పంట ఫలము చేతికి అందుతుంది కనుక దానధర్మాలుకూడా ఈ నెలలోనే చేస్తారు. వీరుచేసే మొదటి పండుగ బుడ్యపండుగ. ఈ పండుగను రెండు విధాలుగా చేస్తారు. మూడు సంవత్సరాలు వరుసగా బుడ్య చేసి, తరువాతి మూడు సంవత్సరాలు చెయ్యరు. బుడ్యపండుగ చేసే సంవత్సరం పుష్యమాసంలో పండుగకు మూడు వారాలముందు సోమవారముతో పండుగ ఆరంభిస్తారు. ఈ సమయములో ఆరాధించే దేవత గంగమ్మదేవత. ఈ గంగమ్మదేవతకు చిహ్నముగా ఒక ఇనుప కత్తిని పురుషునిగానూ, బల్లెమును స్త్రీగాను, ఒక బాణమును పిల్లగాను ఉంటాయి. ఇవి వారికి వారి పూర్వీకులనుండి సంక్రమించినవి. ఇవి అడవిలోని ఒక గుహలో రాళ్ళతో కోటలాగ కట్టి, అందులో భద్రపరుస్తారు. ఈ దేవతను పూజారి అక్కడినుండి గ్రామములోని తన ఇంటికి తీసుకొని వచ్చుటను దేవతను దింపడం అంటారు.

పండుగ జరుగుతున్న పదిహేను రోజులలో ఎవ్వరూ అడవినుండి కట్టెలు, ఆకులు తీసుకొని రాకూడదు; అలా తెచ్చినవారిపై తప్పుశుంకమును విధిస్తారు. ఇతర గ్రామస్థులకుకూడా ఈ నియమము వర్తిస్తుంది. దేవతను ఇంటికి తెచ్చిన

పూజారి మళ్ళీ దేవతను తిరిగి పంపేవరకూ రోజూ అఖండదీపం పెడతాడు; అందుకు కావలసిన బలుసునూనెను గ్రామస్తులనుండి సేకరిస్తాడు.

మంగళవారమునాడు పూజారి దేవతను తొలుతగా బారికు ఇంటికి తీసుకొని వెళ్తాడు. బారికు భార్య దేవతకు పూజలు చేసిన పిదప నాయుడు ఇంటికి తీసుకొని వెళ్తాడు. నాయుడు ఇంటిలో అతని భార్య పూజచేసిన తరువాత నాయుడు బారికు తలకు ఒక క్రొత్త తువ్వాలు కడతాడు. అపుడు దేవతను తిరిగి పూజారి ఇంటికి తీసుకొని పోతాడు.

రెండవ సోమవారమునాడు పూజారి ప్రతీ ఇంటినుండి బియ్యము తెచ్చి, వంట వండి, దేవతకు అర్పిస్తాడు. తరువాత రెండు నేపాళం కఱ్ఱలను ఇంటిముందు పాతి, మామిడి తోరణాలు కట్టి, అక్కడ ఒక ధాన్యపు కంకిని వ్రేలాడగడతాడు. దానిని కేను కట్టడము అంటారు.

రెండవ మంగళవారమునాడు బుద్యవేషధారుల డప్పు బాజాల మధ్య పూజారి దేవతను గుడిలోనికి తీసుకొని వెల్తాడు. ఆ సమయములో పురుషులు బుద్యనాట్యం, స్త్రీలు జొద్యనాట్యం చేస్తారు. తరువాత ఇద్దరూ కలిసి ధింస ఆడుతారు. తరువాత మళ్ళీ దేవతను పూజారి ఇంటికి చేర్చుతారు. బుధవారంనాడు కూడా అదే వేడుకను కొనసాగిస్తారు.

గురువారంనాడు పూజారి దేవతను ఇంటింటికి త్రిప్పుతాడు. ప్రతీ ఇంటివారు దేవతకు పొడిబియ్యము, పసుపుబియ్యము ఇచ్చి, ధూపము వేస్తారు. పూజారి కాళ్ళు కడిగి నమస్కరిస్తారు. ఇదే పద్ధతి శుక్రవారమునాడు కూడా జరుగుతుంది.

శనివారమునాడు పూజారి దేవతను తన ఇంటినుండి బయటకు తెచ్చి, గుడివద్ద ఉంచుతాడు. గ్రామప్రజలు అక్కడ బుద్యపాటలు పాడుతారు.

ఆదివారమునాడు దేవత ఎక్కడికీ వెళ్ళదు; దీనిని 'గంటం సింగారించడం' అంటారు.

సోమవారం భోగి పండుగ మొదలౌతుంది. గ్రామప్రజలు ఆ రోజున చేపలు, పీతలు, ఈతపురుగులను మాత్రమే పడతారు. ఈ రోజుతో ఇళ్ళు అలకడము, అలంకరించడము పూర్తి ఔతుంది. గిరిజనులు తమకు కావలసిన పందొంబుల్లలు, ఆకులతోపాటు, దేవతకు అర్పించడానికి ఒక అడ్డకాయను అడవినుండి తెచ్చుకొంటారు. బుద్యఆటలో ప్రదర్శించే ఏనుగు, గుఱ్ఱము, ఒంటె, కొండమేక, దుప్పి, రథము, దుర్గా, వాయురథము మున్నగువాటిని తయారు చేసుకొంటారు. చుట్టుప్రక్కల గ్రామస్థులుకూడా బుద్యస్థలానికి చేరుకొంటారు, ఆరోజు రాత్రి బుద్య ప్రదర్శన జరుగుతుంది. బుద్యవేషధారులు అందరు ఉపవాసం చేస్తారు.

కొన్ని బుద్యవేషాలు:-

బొర్కిబుద్య: ఆనపకాయకు కళ్ళు, ముక్కు, చెవుల బొమ్మలు గీచి, వాటిని కొందరు తమతమ తలలకు తగిలించుకొంటారు. వారు అందరు కూర్చునే బుద్య ఆటస్థలానికి వస్తారు. కొందరు గుఱ్ఱం, ఒంటె, ఎలుగుబంటి, పులి వేషాలతో వస్తారు. ఆ తరువాత రథముపై నాయుడుని ఎనిమిదిమంది మోసుకొని వస్తారు. తరువాత వచ్చే సవారీ గుఱ్ఱముపై నాయుడు బంధువుని తెస్తారు. తరువాత ఒక బుట్టలో కంచుగిన్నెను ఉంచి, దానిని దుర్గా అని తీసుకొనివస్తారు. దుర్గావేషము ఆట అయిపోయిన తరువాత ముగ్గురు యువకులు ఒక రథముపై వస్తారు; ఈ

రథము అన్నిటికంటె ఎత్తైనది. ఆ రథాన్ని కొంచెంసేపు త్రిప్పుతారు. అపుడు స్త్రీపురుషులు అందరూ కలిసి ధింస నృత్యం చేస్తారు. ఈ వేడుకలకు అదనముగా కొందరు పురుషులు కోలాటం, పందిరికోలాటం ఆడుతారు. ఆటలన్నీ పూర్తి ఐనతరువాత రథముపై ఒక మేకను, గుడిలో ఒక పందిని వధిస్తారు.

మంగళవారమునాడు గొర్దాన్ గరువు అనే పొలములోకి పశువులను తోలుకొని వెళ్ళి, ఆ పశువుల చుట్టూ మూడుమార్లు ప్రదక్షిణ చేసి, ఒక కోడిగ్రుడ్డును నైవేద్యముగా పెడతారు. కొందరు గుడిలో బలి ఇచ్చి, ఆ జంతువు తలను అక్కడే వదిలి, మొండెమును తీసుకొని పోతారు. గుడినుండి తిరిగి వచ్చేటప్పుడు చోడిపిండితో ముగ్గులు వేసి, అక్కడ బూడిదరంగు కోడిని బలి ఇస్తారు. అపుడు ఒక అడ్డకాయను అచట వదిలివేస్తారు. ఇక ఆపై అడ్డకాయలను వారు తినవచ్చును. అంతటితో బుద్యపండుగ పూర్తి ఔతుంది.

ఆ మరుసటిరోజున వచ్చేది సంక్రాంతి పండుగ. గిరిజనులు ఉపవాసము చేస్తారు. ఆపై అటిసెలు, అఅటిపళ్ళు, కందులు, బెల్లము తింటారు. మ్రొక్కులు ఉన్నవాళ్ళు ఒక కోడిని దేవతకు ఇచ్చి, మాంసము వండి నైవేద్యము పెడతారు. సాయంత్రానికి దేవత, దయ్యము వస్తాయని వారి నమ్మకము. దారిలో అడ్డాకు డొప్పలలో ఆహారాన్ని ఉంచుతారు. ఇంటికి తిరిగి వచ్చి తలుపుమూలన ఆహారములు ఉంచి, పితృదేవతలకు సంతృప్తి కలిగిస్తారు. తరువాత బంధువులకు అందరికి విందు ఏర్పాటుచేస్తారు. ఊరివారందరు ఆకుడొప్పలలో ఆహారాన్ని ఒకరికొకరు పంచుకొంటారు. రాత్రి ధింస నాట్యం చేస్తారు. ఆ తరువాతి రోజున సమీపములోని పెద్ద ఊరిలో ధింస చేస్తారు.

గురువారమునాడు కిచిడి ఖియా అని పండుగ జరుపుకొంటారు. ప్రతీ ఇంటిలో బొబ్బర్లు, కందులు, పెండలందుంపలు, పరిగెలు బియ్యముతో కలిపి కిచిడి వండుతారు. చోడిపిండితో ముగ్గులువేసి పశువులశాలను అలంకరిస్తారు. పశువులకు ఎఱ్ఱమట్టి, తెల్లమట్టి పూసి, కొమ్ములకు కూడా వ్రాసి అలంకరిస్తారు. అఱిసెలు మొదలగు పిండివంటలను అఱటిత్రాడుతో మాలగా అల్లి ఆ పశువుల మెడలలో వేస్తారు. ఆ రోజు గౌడుకు శలవు; పిల్లలే పశువులను కాస్తారు. రెండు ఆకు దొన్నెలలో ఆహారమును పశువులశాలపై ఉంచుతారు. అందులో ఒకదానిని గౌడు, ఇంకొకదానిని పశువులను కాచిన పిల్లలు తింటారు. పశువులకు ధాన్యము తినిపిస్తారు. ఆ రోజున దానధర్మాలు చేస్తారు.

తరువాతి రోజు గౌడు బుద్యవేషములో భార్యతోసహా గ్రామములో తిరిగి అందరినుండి బియ్యము, ధాన్యము దండుకొంటాడు. గ్రామస్థులు కమ్మరికి, వాద్యకారులకు, బారీకుకు, చలానుకు దానంచేస్తారు. యువకులు అందరు దారిని గెడ్డవరకూ శుభ్రము చేస్తారు. వారి బుట్టలో గిరిజనప్రజలు బియ్యము, ఉప్పు, పప్పు వేస్తారు. వెయ్యనివారి కుండలను మలినము చేస్తారు. రోజంతా ధింస నాట్యం ఆడుతారు. తరువాతి రోజైన శుక్రవారమునాడు కూడా ధింసా ఆడుతారు.

పుష్యమాసంలో చేసే ఇతర పండుగలు

పరెంగాలు, ధరువాలు పశువులను అలంకరించి చేసే పండుగను పుస్ పునై అంటారు. వారు ఆ సమయములో చేసే నాట్యము లాఠీదుడియా. పరోజాలు ఈ

పండుగనే పుస్ పరబ్ అంటారు. కొండదొఱలు ఈ పండుగను పుసపొండై లేక పుసపండుగ అనే పేరుతో చేస్తారు.

మాఘమాస పండుగలు:-మాఘమాసంలో మేఘం, ఫాల్గుణంలో వర్షమని గిరిజనులలో ఒక సామెత ఉంది. ఈ నెలనుండి కురిసే వర్షాలు పశువులకు దుఃఖదినాలని భావించి, నందిపండుగని చేస్తారు. కొండదొఱలు దీనిని నందిపొండై అని, పరోజాలు జాకెరి పూజ అని జరుపుతారు. గ్రామపెద్దలు సమిష్టిగా నిర్ణయించిన రోజున తోరణాలు కట్టడముతో ఈ పండుగ మొదలౌతుంది. పూజారి ఊళ్ళో అందరిదగ్గర బియ్యము సేకరించి నేపాళం కఱ్ఱలు పాతి, ఇంటికి ఒక చోడి కంకిని కడతాడు ఎందుకంటే ఈ నెలలోనే చోడిచేను నూర్చడము జరుగుతుంది. శుక్రవారమునాడు తోరణాలు కడతారు.

తరువాతి శుక్రవారమునుండి అసలు పండుగ మొదలై, నాలుగు రోజులు సాగుతుంది. పూజారి ఆరోజు బాజాలు, డప్పులమధ్య ఒక సీసాడు సారాయిని పట్టుకొని పుట్టదగ్గరకు వెళ్ళి, అందులో పోస్తాడు. అక్కడ ఒక అంబు (బాణం) గుచ్చి వస్తాడు. శనివారంనాడు వేకువఝామునే ఆ పుట్టదగ్గర ధూపదీపాలు పెట్టి, ఆ పుట్టనుండి కొంత పుట్టమట్టిని ఇంటికి తెచ్చుకొంటాడు. దానితో ఒక నందిని (ఎద్దును) తయారుచేస్తూ నందిపాటలు పాడుతాడు. కెవ్వ అనే జంతువు దంతాలను కొమ్ములుగాను, దోసగింజలను దంతాలుగాను, గుంజినీగింజలను కండ్లుగాను అమర్చి, దాని మెడలో పూలమాలను కడతాడు. ఒక కుంకుమ భరిణెను చేసి, దానిని ఒక క్రొత్తబుట్టలో ఉంచుతాడు. ఈ విధముగా

తయారుచేసిన నందికి ఒక తెల్లకోడిని బలి ఇచ్చిన తరువాత నందిపాటలు పాడే 'మల్ ఫెరీలు' ఊరంతా ఊరేగిస్తారు.

ఆ నందిని తొలుతగా బారీకు భార్యా, తరువాత నాయుడు భార్యా, పిమ్మట గ్రామములోని ఇతర పెద్దల భార్యలు అపహరించి తీసుకుపోతారు. పూజారి నందిని వెదుకుకొంటూ వారివారి ఈళ్ళకువెళ్ళి నంది వారి ఈళ్ళకు వచ్చిందేమో అని అడుగుతాడు. వారు పూజారికి సీసాడు సారాయిని ఇచ్చి, నందికి కోడిని బలియిచ్చి, వస్త్రాలు ఇస్తారు. తరువాత నందిని పూజారి గ్రామసభ జరిగే చదును వద్దకు తీసుకువస్తాడు. అక్కడ అందరూ 'టోయ్ ల' అనే బాజాలు కొట్టి, నందిపాటలు పాడుతారు.

శనివారమంతా మల్ఫెరీలు ఆడుకొంటూనే ఉంటారు. ఆ సాయంత్రం స్త్రీపురుషులు అందరూ నందిదేవతను గెడ్డకు తీసుకొనివెళ్ళి అది నీటిలో తేలుతూ ఉండేలా వదలివేస్తారు. దారిలో స్త్రీపురుషులు అందరూ స్నేహం చేసుకొంటారు. మఱియొకనాడు సాయంత్రం పూజారి మళ్ళీ మునుపటివలెనే వేఱొక నందిని చేసుకొని వస్తాడు; దానిని పిల్ల నంది అంటారు. సాయంత్రము అయిన తరువాత ఆ పిల్లనందిని ఒక రాతిగుహలో పెట్టి, ధూపం వేసి అక్కడ వదలివేస్తారు. ఆ దేవతకు తొడిగిన గాజులను మాత్రం తిరిగి తెస్తారు.

సోమవారమునాడు మాలి 'పడుచు జంట' అని ఇద్దరు పురుషులకు వేషాలు వేయిస్తారు. మగవేషంవేసినవాని కాళ్ళకు చెప్పులు, చేతికి ఒక గొడుగు తొడిగి అతనిచేత విల్లంబులు పట్టిస్తారు. ఆడపిల్లవేషంవేసినవాని తలపై ఒక బుట్ట ఉంచుతారు. ఆ ఇద్దరూ కలిసి చుట్టుప్రక్కల ఊళ్ళన్నీ తిరిగి బియ్యము, డబ్బులు

దండుకొంటారు. వారి వెనుక వెళ్ళే 'కుఢిచొడాయ్' అనే వాళ్ళకు కూడా డబ్బులు, బియ్యము దొరుకుతాయి. ఆ మాలి పడుచు జోడికి అందరూ బొట్లుపెట్టి, కాళ్ళు కడిగి నమస్కారాలు చేస్తారు.

ఆరోజున అడవినుండి కట్టెలను, ఆకులను తీసుకొని వెళ్ళడము తప్పుగా నిర్ణయించి, తప్పుపన్ను వసూలుచేస్తారు. ఈ పండుగ జరిగిన తరువాతే ఎవరైనా కొండచీపుళ్ళూ, పూరిగడ్డి తెచ్చుకోవాలని వారి సంప్రదాయము.

పూర్వము విష్ణుమూర్తి వరహావతారమును ఎత్తినపుడు కొండగుహలను తొలిచివేసినాడని నమ్మే ఈ గిరిజనులు అమావాస్యనాటి రాత్రి గుహలకు వెళ్ళి అక్కడ రాత్రంతా గడుపి ఉదయమైన తరువాత బయటకు వస్తారు. ఒడిశాలోని అంపయేలీ, ఆంధ్రాలోని బొర్రా గుహలు ఆ అవతారము దొలిచినవేనని చెబుతారు. ఈ మాసములోనే గిరిజనులు తీర్థయాత్రలు, దానధర్మాలు చేస్తారు.

ఫాల్గుణమాస పండుగలు:–దీపావళినుండి ప్రారంభమైన చలిగాలులు ఫాల్గుణమాసంలో హోళీపండుగనాడు వేసే మంటలలో కాలిపోతాయని నమ్మకముతో గిరిజనులు పండుగచేస్తారు. ఆదివాసిఒరియాలో దీనిని 'ఓలి' అని అంటారు. సవరలుచేసే 'రగోన్ అదుర్', పరోజాలుచేసే 'కందుల్ భాజ', పరెంగాలుచేసే 'నౌఖాయ్'లు ఈ రోజుననే జరుగుతాయి. ఈ పండుగను ఫాల్గుణమాస పౌర్ణమినాడు చేసుకొంటారు. తెలుగులో దీని పేరు 'కందుల పండుగ'. చుట్టుప్రక్కల గ్రామాలన్నీ కలిసి సమిష్టిగా ఒక గ్రామములో ఈ పండుగను నిర్వహిస్తారు.

దాదాపు **15-20** మీటర్ల పొడవుగల కఱ్ఱకు చివర 'చిరల్' అనే పేరుతో ఒక గుడ్డను కట్టి, ఆ రాటను భూమిలో నిలువుగా పాతుతారు. వేకువఝామున గ్రామపెద్ద పూజారితో కలిసి ఆ స్థలములో ఒక కోడినీ, మేకనూ బలి ఇచ్చి, చిరల్ మీద కిరోసిన్ ఆయిల్ పోసి, నిప్పు ముట్టిస్తారు. అది కాలిపోవుచున్నప్పుడు ఆ చిరల్ ఏ దిక్కున పడుతుందో ఆ దిక్కున ఆ సంవత్సరము పంటలు బాగుగా పండుతాయని వారి నమ్మకము. ఆ చిరల్ పడుతున్నప్పుడు ఎవరైనా దానిని పట్టుకొంటే, అతనిని మోసుకొని ఆ సమిష్టిగ్రామాల పెద్ద ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళి, ఆ రోజున అతనికి అభ్యంగన స్నానము చేయించి, మాంసాహారముతో భోజనము పెట్టి పంపుతారు.

ఓలీ మంటలో కాలిన బూడిదను తీసుకువెళ్ళి విత్తనాలువేసే సమయములో పొలాలలో జల్లుతారు. ఓలీ బూడిదను కడగడానికి వర్షము పడుతుందని వారు నమ్ముతారు. అప్పటినుండే వారు దుక్కి దున్నడము మొదలుపెడతారు. ఓలీ కాల్చిననాటి రోజునుండి రాత్రుళ్ళు సంగీతవాయిద్యాలతో 'సంకిడి' అనే ఆటను పురుషులు ఆడుతారు. ఈ సంకిడి ఆటలను ఈ పండుగకు ముందు ఎప్పుడూ ఆడరు.

ఓలీ పండుగనాడు ఉదయము పూజారి కొన్ని అడవి కందులను కుండపెంకులో వేసి కాల్చుతాడు. దానికి ముందు ఆ కందులను ఎవ్వరూ కాల్చరు, తినరు. ఎవరైనా కందులను ముందే తింటే పులులు గాంఢ్రిస్తాయని అంటారు. ఆ రోజు ఉదయముననే పూజారి ఒక చినిగిన ఆకులో ఈ కందులను పొట్లాముకట్టి, దానిని ఊరు వీధులలో ఈడ్చుకొంటూ పోతాడు. ఇతర

గ్రామప్రజలు దానిని కఱ్ఱలతో బాదుకొంటూ వెంటపడతారు. ఈ ప్రక్రియను ముసలమ్మను ఈడ్చడం అంటారు. అలా వాళ్ళు వెంబడిస్తున్నప్పుడు దారిలో దొరికిన కోళ్ళను, పందులను కూడా తీసుకొనిపోతారు.

ఆ విధముగా ముసలమ్మను ఊరి బయటకు ఈడ్చుకొనిపోతారు. అక్కడ రాళ్ళతో ఒక పొయ్యిని చేసి, దానిపై ఒక కుండపెంకును ఉంచి ఆ కోడిని కాల్చి దేవతలకు అర్పిస్తారు. ఆ తరువాత పూజారి కందులను వేపుతాడు. అక్కడకు వచ్చినవారు అందరు ఆ కందులను, కోడిమాంసమును తింటారు.

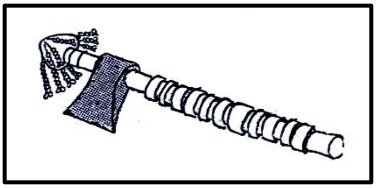
ఆప్పటినుండి మొదలుపెట్టి, ప్రతీరాత్రీ చైత్రపండుగ చేసేవరకు సంకిడి ఆట ఆడుతారు.

కందుల పండుగ సందర్భములో సవరలు 'సితరదేవత'ను పూజిస్తారు. ఈ దేవతకు చిహ్నముగా ఒక పొడవైన కఱ్ఱకు నెమలి ఈకలు కడతారు. దానిపై విలువైన లోహముతో చేసిన ఒక కప్పులాంటిదానిని పెడతారు. ఈ సితరదేవతను పూసలతో అలంకరించిన తరువాత కందిపండుగ రోజున ఊరేగిస్తారు.

మఱికొన్ని ఇతర గిరిజన పండుగలు

విత్తనాల పండుగ:- ఖోండులు చేసే విత్తనాల పండుగకు ముహూర్తమును పూజారి, గ్రామపెద్దలు పదిహేను రోజులు ముందుగా ప్రకటిస్తారు. గిరిజనులు అందరు తమతమ ఇళ్ళను అలుకుకొని, బియ్యము, పప్పులు మొదలగు వంట పదార్థాలను సమకూర్చుకొంటారు. గురుమాయ్ బుడ్డిలు ధాన్యపు కుండలను ఉట్టెలలో ఉంచి తమ భుజాలమీద పెట్టుకొని, అమ్మతల్లిని పూజించి, ఆ రోజు

పూజను అందుకొనే సంకుదేవునివద్దకు పయనమౌతారు. దారిలో ఎఱువుకుప్ప దగ్గిర కొన్ని మంత్రాలు పఠించి కొన్ని విత్తనాలను జారవిడుస్తారు. తరువాత సంకుదేవుడు ఉన్న చెట్టుక్రింద ఆ విత్తనాలను జల్లుతారు. విత్తనాలను జల్లేవాడు ప్రక్కటింటిలో అన్నము తినకూడదు; మృతిచెందిన జంతువులను వేటినీ భుజింపరాదు. పీతలనుగాని, ఎలుకలనుగానీ త్రొక్కరాదు. అలాచేస్తే అతనికి అపాయము సంభవిస్తుందని వారి నమ్మకము. విత్తనాలను నీడలో జల్లకపోతే పంట బాగా పండదని విశ్వసిస్తారు.

తొకిడిదేవత పండుగ:- తొకిడి దేవతను గొడ్డళ్ళమ్మ అనికూడా అంటారు. ఈ దేవతకు చిహ్నముగా ఒక గొడ్డలి ఉంటుంది. దానిని వెండితో చేసిన కట్లతో అలంకరిస్తారు. దానికి పూజలుచేసి కోళ్ళను బలి ఇస్తారు. తరువాత ఆ గొడ్డలిదేవతను తడి తగలనిచోట కొండరాళ్ళ మధ్యనో, ఏదైనా చెట్టుతొఱ్ఱలోనో దాచి ఉంచుతారు.

మరణానంతర శ్రాద్ధ కర్మలు:-గిరిజనులు వారివారి కుటుంబాలలోనూ, వంశములోనూ మరణించినవారి స్మృతిగా శ్రాద్ధ కర్మలు నిర్వహించి వారి ఆత్మలను తృప్తి పరచునంతవరకు వారు అక్కడే దయ్యాలుగా ఉండి గ్రామస్థులను భయపెడుటూ ఉంటారని నమ్ముతారు. ఆ ఆత్మలను తృప్తిపఱచడానికి పండుగలను చేస్తుంటారు. గదబలు గోతర్ పండుగను గోతర్ మండవద్ద చేసి దుమ (ఆత్మ)లను సంతృప్తి పరుస్తారు. ధరువాలు శ్రద్ధకర్మలను సాధారణముగా

బ్రాహ్మణులచే చేయిస్తారు. జాతాపులు మకర సంక్రాంతినాడే ఈ శ్రాద్ధ కర్మలను నిర్వహిస్తారు. సమాధిరాళ్ళు పాతడం, శ్రాద్ధ కర్మలు చేయడం కొండదొఱల ఆచారములో లేదు. పరెంగాలు చితాభస్మాన్ని పుణ్య నదులలో కలుపుతారు కానీ శ్రాద్ధ కర్మలు చేయరు. సవరలు మాత్రం మరణించినవారి ఆత్మ (కుల్బ)లను తృప్తిపఱచడానికి గువర్ పండుగ రెండేళ్ళకు ఒకసారి చేస్తారు.

గువర్ పండుగనే ఆంగం పండుగ అనికూడా అంటారు. చనిపోయినవారి ఆత్మ (కుల్బ)లను తృప్తిపఱచడానికి ఒక గ్రామమో, కొన్ని గ్రామాలో సమిష్టిగా ఈ పండుగను చేస్తారు. ఈ పండుగకు ముహూర్తాన్ని దీసరి ఒక నెల ముందుగానే నిర్ణయిస్తాడు. ఆరోజున ప్రతీ ఇంటిలో సుమారు అర కిలో కొఱ్ఱలను దంచి ఉంచుకొంటారు. ఇదివరలో జరిగిన గువర్ తరువాత తమ ఇండ్లలో ఎవరైనా చనిపోయినవారు ఉంటే ఆ కుటుంబీకులు ఈ పండుగను చేస్తారు. ముహూర్త నిర్ణయము జరిగిననాటినుండి నెలరోజులుగా పగటిపూట ప్రతీ ఇంటా పండుగ సన్నాహాలు జరుగుచునే ఉంటాయి. రాత్రులందు పురుషులు మేళతాళాలు వాయించుచుండగా స్త్రీలు నృత్యాలు చేస్తుంటారు. పండుగచేసే ప్రతీ ఇంటివారూ ఒకటో, రెండో దున్నపోతులను కొని బలిపశువులుగా ఉంచుకొంటారు. పండుగకు రమ్మని బంధువులను వారివారి గ్రామాలకు వెళ్ళి ఆహ్వానిస్తారు.

పండుగచేసే ప్రతీ ఇంటివారు తమ ఇంటిలో చనిపోయిన వారికి ఒక్కొక్కరికి ఒక్కొక్క రాయిని స్మారక చిహ్నముగా సిద్ధముచేసుకొని ఉంటారు. ఈ చిహ్నాన్ని 'గనువర్' అంటారు. పండుగకు రెండురోజులుముందు కుడాన్ వచ్చి ఏమేమి చేయాలో సలహా ఇస్తాడు. ఆ రోజును 'వొల్గాన' అంటారు. పండుగకు

ముందురోజును 'దయలజ్' అంటారు. వచ్చే చుట్టాలు కొంత బియ్యం, డబ్బా, పప్పు, గుమ్మడికాయలు తెస్తారు.

పండుగనాడు గ్రామప్రజలందరూ వారివారి బంధుసమేతముగా మేళతాళాలతో నాట్యాలు చేసుకొంటూ గనువర్లను తీసుకొని 'సుప్ జీ:గరన్' అనే చోటుకు వెళ్తారు. అది ఈ గనువర్లను పాతే చోటు. వారివారి గనువర్లను పాతి, పూజలు నిర్వహించి, దున్నపోతులను బలి ఇచ్చి కుల్బలను తృప్తి పఱచుతారు. ఈ పండుగ చేసిన పిదప ఆ కుల్బలు గ్రామస్తులను విడిచిపోతాయని వారి నమ్మకము. తరువాత పండుగ చేసుకొన్నవారు, ఇతర గ్రామప్రజలు మాంసాహార విందును ఆరగించి, మద్యంసేవించి ఆనందంగా ఉంటారు. రోజంతా నృత్యాలుచేస్తూ ఆనందిస్తారు.

కొన్ని జాతీయ, అంతరాష్ట్రీయ దినోత్సవాలు

ఆగష్ట్ 9: ప్రపంచ ఆదివాసుల దినము

జూన్ 5: ప్రపంచ పర్యావరణ దినము

ఫిబ్రవరి 21: అంతర్జాతీయ మాతృభాషా దినము

మే 22: అంతర్జాతీయ జీవవైనిధ్య దినము

మార్చ్ 21: ప్రపంచ అటవీ దినము

ఏప్రిల్ 18: ప్రపంచ వారసత్వ సంపద దినము

ఆగష్ట్ 29: జాతీయ క్రీడా దినము

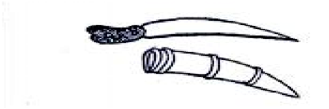
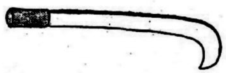
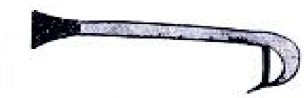
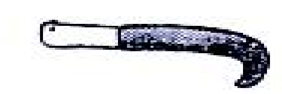
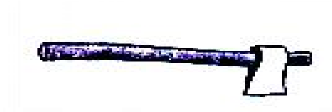
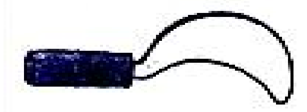
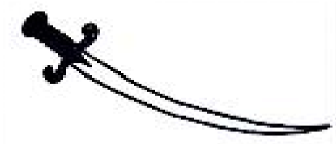
సెప్టెంబర్ 27: ప్రపంచ పర్యాటక దినము

గిరిజనుల జీవనాధారము-1: వేట

అనాదిగా గిరిజనులకు వేటయే ముఖ్య జీవనాధారముగా ఉండెడిది. వన్యమృగ సంరక్షణ చట్టములు కట్టుదిట్టముగా అమలుచేయుట ప్రారంభమైనప్పటినుండి వీరు వ్యవసాయము, పశుపోషణ మొదలగు వాటిపై ఆధారపడుట మొదలుపెట్టిరి. వీరి నివాస ప్రాంతాలలో గల అడవులలోని చిరుతపులి, దుప్పి, కణుజు, ఏదుపంది, అడవిపంది, ఎలుగుబంటి, కొండమేక, కొండముచ్చు, కోతి, కుందేలు, ఉడుము, పాము, నెమలి, అడవికోడి, ఎలుకలు, వివిధ రకాల ఇతర పక్షులను వేటాడెడివారు. చేపలను, పీతలను కూడా పట్టి భుజించెడివారు.

వేటకు వినియోగించే ఆయుధములు:-విల్లంబులు, బల్లెములు, టెంటలు, టుబ్బులు, రాళ్ళు, గొడ్డళ్ళు, కత్తులు, నాటు తుపాకులు మొదలగు ఆయుధములతో పాటు ఉచ్చులు, అనేక రకాల మీటలు ఉపయోగించి వేటాడెడివారు.

విల్లంబులు:-విలువిద్యలో గిరిజనులు మంచి నేర్పరులు. పురుషులందరికి బాణాలు వేయడం వచ్చు. చిన్నప్పుడే అలవాటైపోతుంది. బాణాన్ని వెదురు బద్దలతోనూ, బాణం పుల్లను రెల్లుగడ్డిపుల్లతోనూ చేసుకొంటారు. బాణంపుల్లకు ముందున ఇనుపరేకునూ, వెనుక భాగాన పక్షి ఈకను అమర్చుతారు.

ఆయుధములు, పనిముట్లు			
 చురకత్తి	 కిడిత్తీ	 కంక	 ఆ ఒంకె
 గొడ్డలి	 అంగి	 సెకెట్టి	 పెడెము
 బొరిగి	 టుబ్బు	 బాణము	 బల్లెం, టెంట
 కత్తి	 పార	 ఎలుకలమీట	

<u>టుబ్బులు</u>:–సూది ఇనుపరేకుకు బదులుగా చిన్న వెదురుబొంగు ముక్కను అమర్చిన బాణాన్ని టుబ్బు అంటారు. దీనిని పక్షులనూ, కుందేళ్ళనూ కొట్టడానికి వినియోగిస్తారు.

<u>మీటలు</u>:–తమ పెంపుడు జంతువుల కొరకు అడవి మృగాలు వస్తున్నట్లు పసిగడితే ఆ ప్రాంతాలలో మీట (trigger)ఏర్పాటు చేస్తారు. తుపాకితో గాని, బాణంతోగాని మీట పెడతారు. దాని ఎదురుగా మేకపిల్లని కట్టి ఉంచుతారు. దానిచుట్టూ చిన్న త్రాడుతో కంచె కడతారు. మేకపిల్ల కోసం వచ్చే అడివి జంతువు ఆ త్రాడుకు తగలగానే గురిపెట్టబడియున్న తుపాకి తూటా లేక బాణం దూసుకొనివచ్చి ఆ జంతువుని చంపుతుంది. మనిషి అవసరంలేకుండానే మీటను ఇలా ఏర్పాటుచేస్తారు.

<u>ఎలుకల మీటలు</u>:–ఎలుకలను పట్టడానికి కూడా ఒకరకం మీట ఉంది. రాళ్ళు, వెదురు పుల్లలతో దీన్నిచేసి, ఎలుకలకు ఎఱగా ధాన్యపు కంకులను తగిలించి ఉంచుతారు. ఎలుకవచ్చి ఆ గింజలను కదపడంతోనే ఆ రాయి ఎలుకమీద పడిపోతుంది. రాయిక్రింద ఉన్న ఎలుక చిక్కిందన్నమాటే. కొన్ని రకాల పక్షులకు గూడా ఈరకం మీటను వాడుతారు.

<u>బంకపుల్లలు</u>:–పక్షులను వేటాడడానికి ఈ బంకపుల్లలను వాడుతారు. సుమారు అడుగు పొడవుగల సన్నని వెదురు పుల్లలకు రావిచెట్టునుండి లభించే పాలతో వండిన బంకను పూస్తారు. ఆ బంకపుల్లలను చెట్ల చిటారుకొమ్మల రెమ్మలకు గ్రుచ్చుతారు. చెట్టుపై వ్రాలడానికి వచ్చిన పక్షుల రెక్కలు ఆ బంకపుల్లలకు

అంటుకొనిపోగా ఎగరలేక అవి గిలగిల కొట్టుకొని నేలకు పడిపోతాయి. చెట్టుక్రిందనే కాచుకొని కూర్చున్నవారు ఆ పక్షులను ఏరుకొని బుట్టలో వేసుకొని పోతారు.

<u>ఉచ్చులు, ఉరులు</u>:–పక్షుల పిల్లలు, గ్రుడ్లు ఉన్న గూటి ప్రవేశము వద్ద చిన్న కొమ్మను వంచి రెండు ఉచ్చులను అమర్చుతారు. తల్లిపక్షి గూటిలోనికి ఆ ఉచ్చుద్వారా వెళ్ళవలసి వస్తుంది. ఆ పక్షి అలా గూటిలోనికి దూరేటపుడు దాని మెడ ఒక ఉచ్చులో ఇరుక్కుంటుంది. అలా పక్షిని పట్టుకొంటారు.

<u>నేల ఉచ్చులు</u>:–కొమ్మలకే కాకుండా నేలమీద కూడా ఉచ్చులను అమర్చే పద్ధతులు ఉన్నాయి. నెమళ్ళు, అడవికోళ్ళు, తురాయికోళ్ళు వగైరా పక్షులను పట్టుకోడానికి నేలమీదనే వలయము వంటి ఉచ్చులు అమర్చి, ఆ వలయం మధ్యలో జొన్నగింజలు వేస్తారు. వాటిని తినడానికి వచ్చిన పక్షులు ఆ ఉచ్చులలో ఇరుక్కొని దొరికిపోతాయి.

నేల ఉచ్చును మరోక పద్ధతిలో కూడా వేస్తారు. ఒక అడవికోడి పిల్లను పుంజు అయ్యేవరకూ పెంచి, దానిని జొన్నగింజల బదులుగా ఉచ్చులమధ్య ఉంచుతారు. ఆ ఆడవికోడి పుంజుతో జత కలవడానికి వచ్చే అడవికోడి పెట్టలూ, దానితో పోరాడటానికి వచ్చే పుంజులు ఆ ఉచ్చుల్లో చిక్కుకొనిపోయినప్పుడు వాటిని పట్టుకొంటారు.

<u>ఎముకబెజ్జములు</u>;–ఉడుములను పట్టుకోడానికి ఈ పద్ధతిని ఉపయోగిస్తారు. ఉడుము తన బొరియలో దూరిపోయిన తరువాత దాని బొరియ ముందు ఒక

రంధ్రముచేసిన వెడల్పాటి ఎముకను అమర్చుతారు. సాధారణముగా అందుకు పశువుల పుజం ఎముకను వాడుతారు. ఆ ఉడుము బొరియనుండి వెలుపలకు వచ్చేటప్పుడు ఆ ఎముక రంధ్రములో తన తలనూ, ముందరి కాళ్ళను దూర్చి ఇరుక్కుపోతుంది. ఎటూ కదలలేని ఆ ఉడుమును పట్టుకొంటారు.

ఎరలు:–బల్లిని ఎరగా వేసి పీతలను పట్టుకోడానికి ఒక విధానము ఉంది. ఒక కఱ్ఱకు బల్లిని కట్టి దానిని పీత ఉండే బొజ్జం ముందు ఉంచుతారు. పీత ఆ బల్లిని, ఆ కఱ్ఱనీ తన కాళ్ళతో పట్టుకోగానే ఆ కఱ్ఱని తీసుకొని బల్లిని పట్టుకొని ఉన్న పీతని పట్టుకొంటారు.

పొగపెట్టుట:–బొరియలలో దాగిఉన్న ఎలుకలను, పాములను, ఉడుములను, గుహలలో దాగిఉన్న పెద్ద జంతువులను ఈ పద్ధతిలో వెలుపలకు రప్పిస్తారు. ఎండుటాకులను బొరియముందు, గుహముందు కుప్పగా వేసి దానికి నిప్పు పెడతారు. కాలుచున్నప్పుడు వచ్చే పొగ బొరియలోనికి వెళ్ళేటట్లుగా విసురుతారు. పొగకి ఊపిరి సలపక లోన ఉన్నవి బయటికి రాగానే వాటిని పట్టుకొంటారు.

వేటాడే సమయాలు, పద్ధతులు :–వ్యవసాయ పనులనుండి తీరిక లభించిన సమయాలలోనే గిరిజనులు వేటకు వెల్తారు. సంవత్సరంపొడుగునా ఏదో ఒక వేట జరుపుతూనే ఉన్నా, ముఖ్యముగా ఆకురాలే కాలంలోనూ, వర్షాకాలంలోనూ, వేశవికాలంలోనూ వేటాడుతారు.

ఆకురాలే కాలంలో వేట:–కొండముచ్చులు, నెమళ్ళు, పాములు, ఉడుములు, కుందేళ్ళు ఈ సమయంలో జరిగే వేటలో ఉంటాయి. చెట్ల ఆకులు

రాలిపోయినందున ఆయా జంతువులు చాలా సులభముగా కనిపిస్తాయి కనుక వేటాడటము సులువు.

వర్షాకాలంలో వేట:–వర్షాకాలంలో కొండమేకలనూ, కణుజులనూ, అడవిపందులనూ, దుప్పులనూ వేటాడుతారు. తడినేలమీద ఆయా మృగాలు నడిచేటపుడు కలిగే పాదముద్రలను అనుసరిస్తూ వాటి జాడ తెలుసుకొని, వేటాడుతారు.

వేశవికాలంలో వేట:–వేశవికాలంలో నీరు ఎండిపోగా మిగిలిన బురదగుంటలలో చేపలను, ఇతర జలచరాలను పడతారు.

పెద్ద జంతువులకోసం జరిపే వేటను రొప్పుడువేట అంటారు. ఇది పగటిపూట మాత్రమే జరుగుతుంది. ఈ వేటలో దాదాపు పదిమందివరకూ ఒక బృందంగా ఏర్పడుతారు. అందులో ముగ్గురు విలువిద్యలోనూ, బల్లెము విసరడంలోనూ నైపుణ్యముగలవారు ఉంటారు. ఇతరులు వారికి సహాయకారులుగా ఉంటారు. వేటబృందానికి నాయకుడు ఒక్కడే ఐనా, నైపుణ్యముగల ఇతరుల సలహాల మేఱకు వేట కొనసాగుతుంది. తెల్లవారుఝాముననే వేటకు బయలుదేరుతారు; చిన్నపిల్లలు వారికి నీరు అందిస్తూ ఉంటారు. కొందరు పిల్లలు చుట్టుప్రక్కలనున్న చెట్లపై కూర్చుండి వేటచేసే పద్ధతిని అభ్యసిస్తారు. వేటలో వేటకుక్కలు కూడా సహాయపడతాయి. వేటలో గాయపడి తప్పించుకొన్న జంతువులను అవి వెంబడించి మరింత గాయపరుస్తాయి. గాయపడిన జంతువులు పొదలలో దాగొనిఉంటే వాటి జాడను పసిగడతాయి.

రాత్రివేళలలో జరిగే చిన్నమృగాల వేటబృందంలో 5 లేక 6గురు మాత్రమే ఉంటారు. రొప్పుడువేటలోవలెగాక, రాత్రివేటలో వేటబృందం పూర్తి నిశ్శబ్దత పాటించాలి.

రాత్రివేళలో పెద్ద మృగాలకోసం సాగించే వేట క్లిష్టమైనది; అపాయముతో కూడుకొని ఉన్నది. పెద్దమృగాలు సాధారణంగా సంచరించే ప్రదేశాలలో 5 అడుగుల లోతు గొయ్యిని త్రవ్వి, అందులో ముగ్గురు, లేక నలుగురు వ్యక్తులు దాగుంటారు. ఆ గొయ్యను పెద్ద కఱ్ఱలతో కప్పిఉంచి, తుపాకులు గురిపెట్టదానికి తగినంత ఖాళీలను ఉంచుతారు. ఆ గొయ్యకు కొద్ది దూరములో ఒక చిన్న కుంత త్రవ్వి అందులో నీళ్ళు పోస్తారు. ఆ నీటిని త్రాగడానికి వచ్చిన అడవి జంతువులను తుపాకుల సాయంతో వేటాడుతారు. ఈ విధమైన వేట ప్రమాదకరమైనదైననూ శ్రమకు తగ్గ ఫలితంగా పెద్ద జంతువు లభిస్తుంది.

రొప్పుడువేటలో వధించిన మృగాల మాంసమును వేటబృందంలోని అందరూ సమానముగా పంచుకొంటారు. కొంత భాగాన్ని వేటలో పాల్గొనని గ్రామస్థులకు తక్కువ ధరకు అమ్ముతారు. ఆయుధంతో జంతువుని చంపిన వానికి కొంచెం ఎక్కువ వాటా లభిస్తుంది. అడవికోళ్ళను, నెమళ్ళను వేటాడిన వ్యక్తులు వాటి మాంసాన్ని తమ స్వంతముగా భావించి దానిని సమీపములోని సంతలో అమ్ముకొంటారు.

వన్యమృగ సంరక్షణ చట్టాలు కచ్చితముగా అమలుచేయుటచేత వేట చాలావరకు తగ్గిపోయినది. గిరిజనులు వన్యమృగ సంరక్షణలో భాగస్థులౌతున్నారు.

జీవనాధారము-2: అటవీఉత్పత్తుల సేకరణ

తమ ఆహార, వైద్య, ఇతర అవసరాలకోసం గిరిజనులు ఆదినుండి అడవులపై ఆధారపడుచుంటిరి.

అటవీరక్షణ చట్టాలు అమలులోకి వచ్చిన తరువాత టేకు, మద్ది, గుగ్గిలము మొదలగు పెద్ద వృక్షములను నరికివేయుట నిషేధింపబడినది. ఇట్టి అటవీ ప్రాధమికోత్పత్తులను ప్రభుత్వ అటవీశాఖ మాత్రమే అమ్మకము చేయగలదు.

అడవులలో పెరుగు వృక్షముల ఫలములపై మాత్రము గిరిజనులకు అధికారము ఉన్నది. వారి ఆహారావసరాలకోసము, సంతలలో అమ్ముకోడానికి, గిరిజన సహకార సంస్థకు అమ్మడానికి కావలసిన మొక్కలను, పళ్ళను, కాయలను, చెట్టు వేళ్ళను, చెట్లనుండి స్రవించే జిగురులు, పాలు స్వేచ్ఛగా తెచ్చుకొనవచ్చును.

అడ్డాకులు , కొండచీపురు గడ్డి, చీపురు గడ్డి , శీకాకాయలు , ఉసిరి కాయలు, ఉసిరిపిక్కలు , రాతిపూల తేనె, పెంపుడు తేనెటీగల తేనె, కుసుమ , కరక్కాయ , ఇప్ప , నల్లజీడి గింజ , ముష్టి (ముషిని), నరమామిడి , సర్పగంధి, కుంకుడు కాయలు , చింత , మారేడు గడ్డలు , సుగంధిపాల మొదలగు మొక్కలు, కాయలు, పళ్ళు, వేళ్ళు, బెరడులు గిరిజనులు సేకరిస్తారు.

వీటికితోడు గురివిందగింజలు, ఉత్తరేణి మొక్కలు, అడ్డాకులు, మారేడు ఫలములు, వేళ్ళు, కలబంద, నేలవేము, సముద్రపాల, అటికమామిడి, బూరుగు

జిగురు, మోదుగ పూలు, విత్తనాలు, గచ్చకాయ పిక్కలు, తంతెము, మంగ పళ్ళు, రెల్ల, జ్యోతిష్మతి విత్తనాలు, సరస్వతీ ఆకు మొక్కలు, ఇంద్రయాని, నేలతడిగడ్డలు (దుంప), తుంగగడ్డి, గంటుగలగరు మొక్కలు, నులితాడ పళ్ళు, కోడిసపాల విత్తనాలు, నులితాడ ఆకులు, నేపాలం విత్తనాలు, కుంకుమ విత్తనాలు, దురదగొండి గింజలు, కుక్కతులసి ఆకులు, తెల్లచిత్రమూల దుంపలు, నేల ఉసిరి మొక్కలు, ముళ్ళవంగ కాయలు, నేరేడు పళ్ళు, నేరేడు చెట్టు బెరడు, తిప్పతీగ బెరడు, చిన్నపల్లేరు కాయలు మొదలగు ఫలపుష్పాదులు కూడా అడవులనుండి సేకరిస్తున్నారు.

గిరిజనుల ఆహారములో భాగమైన పలు రకాల కుక్కగొడుగులు అడవులలో లభిస్తాయి. తెలుగులో వీటికన్నిటికీ కుక్కగొడుగులు అని ఒకటే పేరు. గిరిజన భాషలలో మాత్రము వీటికి వేరువేరు నామములు ఉన్నాయి.

జీవనాధారము-3: ఉద్యానవనములు

ఒకప్పటి పోడు భూములలో పెరుగుతున్న ములగ మొదలగు చెట్ల ఫలములపై గిరిజనులకు అధికారము కలదు. అట్టి అధికారమును 'ఫలానుభవ మాత్రాధికారము' (usufruct rights)అందురు. అంటే ఆ వృక్షములను పాడుచేయకుండా వాటి ఫలాలను అనుభవించుటకు అధికారము. గిరిజనులు తమ ఇంటివద్ద పెంచే చెట్ల ఫలాలపైన కూడా వారికే అధికారము గలదు. అందుకు తగిన పట్టాలను కూడా ప్రభుత్వము జారీ చేసినది.

గిరిజనులు తమ పట్టా భూములలోనూ, ఇంటివద్ద ప్రదేశాలలోనూ చింత, కాగు, ఇప్ప మొదలగు చెట్లను పెంచుట ఇదివరకే మొదలుపెట్టినారు. గిరిజనులు పెంచే ఫలవృక్షములలో సీతాఫలము, దానిమ్మ, వెలగ, నిమ్మ, నారింజ, కమలాఫలం, పంపరపనస, దబ్బ, మామిడి మొదలగునవి ముఖ్యమైనవి.

సమీకృత గిరిజనాభివృద్ధి సంస్థ (**ITDA**), ట్రైబల్ కార్పొరేషన్ **(TRICOR)** వంటి సంస్థల ప్రోత్సాహముతో ఉత్సాహవంతులైన గిరిజన రైతులు ముందుకు వచ్చి జీడితోటలను, కాఫీతోటలను పెంచుచూ సఫలీకృతులైతిరి. రబ్బరు తోటల పెంపకమును కూడా చేపట్టి అందులో ప్రగతిని సాధించిరి.

అంతర్జాతీయ ఖ్యాతి గడించిన అరుకు కాఫీ:-

ఒకప్పుడు కాఫీ సాగు కేవలము కేరళ, తమిళనాడు, కర్నాటక రాష్ట్రాలకు మాత్రమే పరిమితమై ఉండెడిది. కాఫీబోర్డ్ విస్తరణ విభాగము, నాంది ఫౌండేషన్ చేసిన కృషివలన కాఫీ సేద్యము ఉత్తరకోస్తాంధ్ర జిల్లాలలోని గిరిజన ప్రాంతాలకు విస్తరించింది.

ఈ ప్రాంతములో పండించే కాఫీలలో అరబికా పొడవు రకము, అరబికా పొట్టి రకము, రొబస్టా అనే రకాలు ఉన్నాయి. పొట్టిరకము సాన్రమాన్ కాఫీ ఎక్కువ దిగుబడిని ఇస్తుంది. అరబికా రొబస్టా కాఫీ చెట్లనుండి మేలు రకమైన సంకరజాతి వంగడములు కూడా రూపొందించబడినవి. కాఫీ వర్షముపై ఆధారపడు పంట. **40** సంవత్సరములవరకు నిరంతరముగా మంచి దిగుబడిని ఇస్తుంది. గిరిజన హకార

సంస్థ కృషి ఫలితముగా అరుకులోయలో పండే కాఫీకి అంతర్జాతీయ గుర్తింపు వచ్చింది.

జీవనాధారము-4: వ్యవసాయము

వన్యమృగ వేటతోనూ, ఆడవులలో సహజముగా లభించు కందమూలాల సేకరణతోనూ చాలా కాలముపాటు ఆకలిని తీర్చుకొనిన గిరిజనులు క్రమముగా వ్యవసాయము చేసి పంటలను పండించి తమ ఆహారావసరములను తీర్చుకొనుట నేర్చుకొనినారు. కొండవాలు ప్రాంతములలో స్థిరనివాసము ఏర్పరుచుకొనునాటికి గిరిజనులు భూమిహీను లగుటచే అటవీ ప్రాంతములోని కొంత భూమిని దహించి అచ్చట వ్యవసాయము చేయుట ఆరంభించిరి.

మారక వ్యవసాయము

ఈ పద్ధతి వ్యవసాయములో తొలిదశగా కొండమీద, కొండవాలు ప్రాంతములలో ఎక్కువ చెట్లు, తుప్పలు గల ప్రదేశమును ఎన్నుకొంటారు. రెండవ దశలో అచ్చటి చెట్లను, తుప్పలను నరికి అచ్చటనే పడవేసెడివారు. ఇందుకు కుటుంబీకులు బంధువులు తోడ్పడెడివారు. ఇట్లు అడవులను నరుకుటకు వాడెడి గొడ్డళ్ళు, కత్తులు, బొరిగెలు, కొడవళ్ళు మొదలగు పనిముట్లు 'ఆయుధములు, పనిముట్లు' అను పటములో చూపబడినవి. తరువాత ఆ స్థలమును **10-15** రోజులపాటు ఎండనిచ్చెదరు.

నైరుతి రుతుపవనాలు వచ్చే మే, జూన్ నెలలలో గిరిజన వ్యవసాయదారులు ఆ భూమిని మళ్ళుగా చేసుకొనెడివారు. తొలకరి జల్లులు పడగానే బొరిగెలతో భూమిని త్రవ్వి గుల్లచేసెడివారు. తరువాత ఆ భూమిలో ధాన్యములు, చిఱుధాన్యములు, పప్పుల విత్తనాలు జల్లెడివారు. అక్కడ పడిఉన్న బూడిదయే ఎఱువుగా ఉపయోగపడెడిది. తక్కువ కాలపు పంటలను పండించెడివారు. ఆ విధముగా ఒకటి లేక రెండు సంవత్సరములు ఆ భూమిలో వ్యవసాయము చేయుటవలన భూమి నిస్సారమైపోవుచుండెడిది. అపుడు ఆ స్థలమును వదలి వేఱొకచోట వ్యవసాయము చేసెడివారు. దాదాపు **4** లేక **5** సంవత్సరములైన తరువాత తిరిగి అదే ప్రదేశమునకు వచ్చేడివారు. ఆ సమయానికి ఆ భూమి మరల సారవంతమగుచుండెడిది. ఈ విధముగా పంట భూమిని మార్చుచూ చేయు వ్యవసాయమును మారక వ్యవసాయము (**Shifting cultivation**) అందురు. అడవులను కాల్చి అచట వ్యవసాయము చేయుటను పోడు వ్యవసాయము అనియునూ, ఆ భూములను పోడుభూములనియునూ అందురు.

స్థిర వ్యవసాయము

మారక వ్యవసాయమువలన అటవీ సంపదకు కలుగుచున్న అపార నష్టమును గ్రహించిన ప్రభుత్వములు అడవులను కాల్చు పద్ధతిని నిషేధించిరి. అడవులు పలుచనగుటచే వాటిల్లుతున్న నష్టములను గ్రహించిన గిరిజనులు కూడా మారక వ్యవసాయ పద్ధతులను క్రమముగా విడిచిపెట్టి, స్థిర వ్యవసాయ (**Settled cultivation**) పద్ధతులను చేబట్టుటకు అలవాటుపడిరి.

భూమిని అంచెలుగా చదును చేయుట:-

కొండవాలు ప్రాంతాలలో చదును భూమి ఉండకపోవుటచే ఆ భూమిని అంచెలుగా చదునుచేసి ఒక్కొక్క తలములో (అంతస్థు) ఒక్కొక్క వ్యవసాయ క్షేత్రమును ఏర్పాటుచేయు నైపుణ్యమును గిరిజనులు సంపాదించుకొనిరి. కొండవాగులనుండి ప్రవహించే నీరు మొదట ఎత్తైన భూమిని తరువాత దాని దిగువన ఉన్న అంతస్థులను తడుపుతుంది. అలా నీరు ప్రవహించేటప్పుడు పొలములోని మట్టి, భూసారము కొట్టుకొనిపోకుండా ఉండుటకు ప్రతీ అంతస్థు చుట్టూ రాళ్ళతో గట్టు కడతారు. కొండవాగుల నీరు సంవత్సరము పొడుగునా ఉంటుంది. పై అంతస్థు భూమిలో తక్కువ నీటిమట్టము, క్రింది అంతస్థులలో ఎక్కువ నీటిమట్టము ఉండునట్లు ప్రతీ అంతస్థులోను తూములు ఏర్పాటు చేసుకొంటారు. ఆ విధముగా పై అంతస్థు భూములు మెట్టపంటలకు, దిగువ భూములు పల్లపు పంటలకు అనుకూలముగా ఉంటాయి. సేద్యపు నీరు పుష్కలముగా లభించే దిగువ భూములను 'గరువులు' అంటారు. భూముల యాజమాన్యము గిరిజన కుటుంబాలలో వంశపారంపర్యముగా ఉంటుంది.

గిరిజనుల వ్యవసాయ పంటలు

ధాన్యాలు :–గిరిజనులు పండించే పంటలలో ముఖ్యమైనది వరి ధాన్యము. ఇది తక్కువ కాలములో పంటకు వస్తుంది. పల్లపు భూములలో పండిస్తారు. పంటకు నష్టము కలిగించే కీటకములు, తెగుళ్ళను తట్టుకొని ఎక్కువ దిగిబడిని ఇస్తుంది. కృత్రిమ ఎఱువుల అవసరము లేదు. గింజ సన్నముగా, పొడవుగా ఉంటుంది.

'పల్లబాటలు' అనే స్థానిక రకము ధాన్యపు గింజలు పొట్టిగా ఉంటాయి; ఇవి కూడా తెగుళ్ళకు లోనుకావు. 'పాయక', 'బల్లు' అను రకాలు మంచి దిగుబడిని ఇస్తాయి.

ఎటువంటి కృత్రిమ ఎఱువుల అవసరము లేకుండానే మంచి పంటఫలమును ఇచ్చు 'ఎఱ్ఱగోసలు' అనే ఇంకొక వరి రకమును కూడా పండిస్తారు. దీని గింజలు కొంచెము ఎఱ్ఱగా ఉంటాయి. 'ఇసుక రవ్వలు' అనే వేఱొక వరి వంగడము 6 నెలలలో పంటకు వస్తుంది; దీనికి పరిమిత ప్రమాణములో సేద్యపు నీరు సరిపోతుంది. 'వెలుగు ధాన్యము' అనే వంగడమును కూడా ఎక్కువకాలపు పంటగా పండిస్తారు. 'బట్టధాన్యము' అనే రకపు ధాన్యపుగింజ చివర చిన్న తోకవంటి ఆకృతి ఉంటుంది.

వరి పంటను కొందరు మొదట నారుజల్లి, తర్వాత పొలములో ఊడ్చుతారు. మరికొందరు తిన్నగా పొలములోనే విత్తనాలు జల్లుతారు.

చిఱుధాన్యాలు :- 'కొఱ్ఱలు' చిఱుధాన్యాలలో అతి ముఖ్యమైన పంట. తక్కువ కాలములో ఎక్కువ దిగుబడిని ఇచ్చే ఈ కొఱ్ఱల గింజలు చాలా రుచికరంగా ఉంటాయి. 'బోడికొఱ్ఱలు', 'కోయకొఱ్ఱలు' అనే స్థానిక రకాలు కూడా ఎక్కువగా పండించబడుచున్నాయి.

గిరిజనులకు అందరికీ రుచికరఆహారమైన అంబలికోసం 'వరిగెలు' సేద్యం చేస్తారు. దీనికి చిన్న గింజలుకల పెద్ద కంకులు కాస్తాయి. రాగులతోపాటు దీనిని మిశ్రమపంటగా పండిస్తారు. ఇది ఎక్కువకాలపు పంట; కానీ కొఱ్ఱలకంటే తక్కువ ఫలాన్ని ఇస్తుంది. గింజలు నల్లగా ఉంటాయి.

రాగులు, చోళ్ళు, తైదులు అనే పేర్లుగల చిఱుధాన్యములలో దాదాపు **20** రకాలు గలవు . 'పెద్దరాగులు', 'బుడిరాగులు', 'చిండిముండియ', 'గరువుచోళ్ళు' ముఖ్యమైనవి. పెద్దరాగులు ఎక్కువకాలపు పంట. ఈ రకము అతివృష్టిని తట్టుకోగలదు; ఎక్కువ దిగుబడిని కూడా ఇస్తుంది. బుడిరాగి తక్కువకాలపు పంట. సాధారణముగా దీనిని మినుములతో కలిపి మిశ్రమపంటగా పండిస్తారు. చిండిముండియ తక్కువకాలపు పంట. గరువుచోళ్ళు పేరుకుతగ్గట్టుగా గరువులలో పండుతుంది.

నాలుగు ముఖ్య రకాలైన జొన్నపంటలను పండిస్తారు. మొదటిరకం 'కాకిజొన్న'. దీని గింజలు ఎఱ్ఱగా ఉంటాయి; కంకులు గుత్తులు గుత్తులుగా కాస్తాయి. తెల్ల కంకులు కాసే జొన్న రకానిని 'తెల్లజొన్న' అంటారు.

ధాన్యములు, చిఱుధాన్యములు, పప్పులు.నూనెగింజలు					
తె లు గు	స వ రా	కు వి	ప ర్జి	గ ద బా	ఆదివాసి ఒరియా
ధాన్యము	సరో	కుహ్లియఁ	కెరొగ్	కిరొజ్వ	చౌల్
కొఱ్ఱలు	బురొఇ	–	కొయ్లు	–	గొంటియ
జొన్నలు	కంబూర్	జన్న	జెన్న	జొన	కఙ్గు
రాగులు	సిత్తరీన్	రాగి	–	–	–
కందులు	రోగొ	కన్దుల్	కెర్ది	కొలొత్	కన్దుల్
మినుములు	మును	బిరి	పయరి	రుమియ	బిరి
పెసలు	ముగ్గ	–	పయల్	ముగ్	–
వేరుశనగ	సెరొసొనా	–	–	–	బూయిచెన
నువ్వులు	జాతె	–	నువుల్	–	–
ఆముదాలు	కింతెడా	–	–	–	జడ

'చిన్నజొన్నలు' అనబడే రకము ఎక్కువ దిగుబడిని ఇస్తుంది. 'కంగుజొన్న' అనే ఇంకొక జొన్నపంటను కూడా పండిస్తారు.

పప్పుధాన్యాలు :–పప్పుధాన్యాలలో ముఖ్యమైనది కందిపంట. 'పెద్ద కందులు', 'సిరికందులు', 'బొడ్డెకందులు', 'బీరికందులు', 'జుడుంకందులు' అని ఐదు రకాల కందిపంటలు సాగులో ఉన్నాయి. వీటిలో పెద్దకందుల రకం ఎక్కువకాలపు పంట. చిన్న కందులు తక్కువకాలపు పంట. బొడ్డెకందుల రకము ఎక్కువ పంట దిగుబడిని ఇవ్వడమే కాక, తెగుళ్ళను నిరోధించుకొనే శక్తి గలవి. సంక్రాంతి పండుగలో గిరిజనులు వండే కిచిడీలో వాడేవి జుడుంకందులు.

'నల్లమినుములు', 'తెల్లమినుములు' అని రెండు రకముల మినప పంటలు గిరిజనుల వ్యవసాయములో ఉన్నాయి.

పెసలలో 'పచ్చపెసలు', 'నల్లపెసలు', 'జురీలు' అని మూడు రకాలు కలవు. పచ్చపెసలను వరిధాన్యముతో కలిపి మిశ్రమ పంటగా పండిస్తారు. ధాన్యపు విత్తనాలను జల్లడానికి **10-15** రోజులముందు వీటిని నాటుతారు. జురీలు ఎక్కువ దిగుబడిని ఇస్తాయి. నల్లపెసలను కొండవాలు మెట్టుభూములలో పండిస్తారు.

శనగలను మెట్టుభూములలో పండిస్తారు. బొబ్బర్లు కూడా మెట్టుభూములలోనే సాగుచేయబడుతుంది. ఉలవలను పశుగ్రాసముగా పెంచుతారు; కొంతమంది దీనితో దోశలు కూడా చేస్తారు. ఉలవలనే కుల్తి అనికూడా అంటారు. 'నల్ల ఉలవలు', 'గుట్టం ఉలవలు' అను రెండు రకాలు ముఖ్యమైనవి.

నూనెగింజలు :-నూనెగింజలలో ముఖ్యమైనది వేఱుశనగ. వేఱు శనగలలో 'గుంటశనగలు', 'పేరి శనగలు', 'తెల్లశనగలు', 'ఎఱ్ఱశనగలు' అని నాలుగు స్థానిక రకాలు సేద్యములో ఉన్నాయి. నువ్వులు, ఆముదము, ఆవాలను కూడ నూనెగింజ పంటలుగా పండిస్తారు.

వ్యాపార పంటలు :-అడవిదుంపలు. యెల్లగడ్డలు, పసుపు, అడవిపసుపు, నీరుల్లిపాయలు, వెల్లుల్లిపాయలు, ముల్లంగి దుంపలు, చిలగడ దుంపలు, అల్లము మొదలగునవి వ్యాపార పంటలుగ పండిస్తారు. కొందరు పొగాకు సేద్యము కూడా చేస్తారు. ప్రత్తి కూడా గిరిజనుల వ్యవసాయములో ప్రధానమైనదే.

మిరప, చెరుకు, రకరకాల చిక్కుళ్ళు పండించి సమీప సంతలలో అమ్ముతారు. గోగునార, జనపనార, సీసల్ నార, కిట్టనార మొదలగు నారలనిచ్చే పంటలను వ్యాపారముకొరకు పండిస్తారు.

కూరగాయలు, ఆకుకూరలు:-కూరగాయలను పంటపొలాలలోను, ఇంటివద్దను పండిస్తారు. తీయగుమ్మడి, బూడిదగుమ్మడి, ఆనప, బీర, కాకర, ఆగాకర, దొండ, దోస, నేతిబీర మొదలగు పాదులను పెంచుతారు.

వంగ, తెల్లవంగ, నీటివంగ అనే మూడు రకాల వంగపంటలను, పెద్దబెండ, ఎఱ్ఱబెండ అనే బెండ రకాలను పండిస్తారు.

ముళ్ళతోటకూర, పెరుగుతోటకూర, చిలకతోటకూర, గోంగూర, బచ్చలికూర గిరిజనులు పెంచే ఆకుకూరలు. చిక్కుడు, సోయాచిక్కుడు, గోరుచిక్కుడు వంటి పాదులను పెంచుతారు.

చాలా రకముల మిరపకాయలను పండిస్తారు. వాటిలో ముఖ్యమైనవి పొడుగుమిరప, చీమమిరప, బోడిమిర్చి, చంటిమిర్చి. వీటిలో చీమమిరప కాయలలో గింజలు తక్కువగా ఉంటాయి, కానీ ఎక్కువ కారమైనది. బోడిమిర్చికాయలు పెద్దవి, ఎక్కువ గింజలు కలవి; తెగుళ్ళను తట్టుకొని మంచి దిగుబడిని ఇస్తుంది.

బోడల్లము, చిరు అల్లము అని రెండు రకాల అల్లములను సేద్యముచేస్తారు. కేబేజ్, ముల్లంగి, టమాటాలను కూడా పండిస్తారు.

గిరిజన వ్యవసాయ వైశిష్ట్యము

గిరిజనుల వ్యవసాయ పద్ధతులు ఇతరుల పద్ధతులవలెగాక పర్యావరణ హితమైన వైశిష్ట్యమును కలిగియున్నవి.

సేంద్రియ వ్యవసాయము:-గిరిజనులు వ్యవసాయములో పూర్తిగా సేంద్రియ పద్ధతులనే అవలంబిస్తారు; గెత్తము మొదలగు ఎఱువులు సేంద్రియమైనవే. పొలముచుట్టూ కట్టెడి మొక్కల కంచెవలన పంటలను పాడుచేయు కీటకములు ప్రవేశించవు; అంటే రసాయన కీటకసంహార మందులను వాడనేవాడరు.

ప్రభుత్వ వ్యవసాయ శాఖ తొలుతలో కృత్రిమ ఎఱువులను ప్రవేశ పెట్టిననూ క్రమముగా గిరిజనులు సేంద్రియ పద్ధతులవైపే మొగ్గుచూపిరి. కేవలము **2%** సాగుభూమిలో మాత్రమే రసాయన ఎఱువుల వాడకము గలదు. వ్యాపార పంట అగు జీడితోటలలో కృత్రిమ ఎఱువుల వాడకము కొనసాగుచున్నది.

ఇంతకుముందే చెప్పిన విధముగా పొలము గట్లు కట్టుటవలన భూసారము, మట్టి కొట్టుకొనిపోవు.

విత్తన వైవిధ్యము:-విత్తనాల వైవిధ్యమును కాపాడుటలో గిరిజనులు సలిపిన కృషి గణనీయము. దినికొఅకు కొన్ని ప్రభుత్వ, ప్రభుత్వేతర సంస్థలు చేపట్టి అమలుచేయుచున్న 'విత్తనమిత్ర' కార్యక్రమములు విజయవంతమైనవి. ప్రతీ సంవత్సరము గిరిజనులు కొన్ని నగరములలో నిర్వహించుచున్న ప్రదర్శనలవలన నగరవాసులలో విత్తనవైవిధ్యము పట్ల చక్కని అవగాహన ఏర్పడి, ఆయా ధాన్య, చిఱుధాన్యములను భుజించుటకు మక్కువ చూపుచున్నారు.

చేతివృత్తులు, ఇతర జీవనాధారములు

వ్యవసాయము, అటవీ ఉత్పత్తుల సేకరణ, వేట, తోటల పెంపకములతోపాటు గిరిజనులు వంశపారంపర్యముగా కొనసాగించుచున్న చేతివృత్తులు ఎన్నో కలవు. మట్టితో కుండలు చేయుట, వెదురుబద్దలతో బుట్టలు అల్లుట, కమ్మర వృత్తి మొదలగునవి ముఖ్యమైనవి.

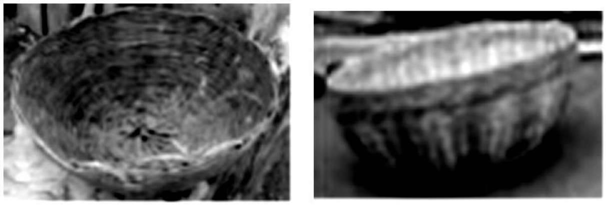

వ్యవసాయ పనులు ఎక్కువగా లేని సమయములలో చేపలు పడతారు. చేపలు పట్టడానికి అవసరమైన వలలను తామే చేసుకొంటారు. స్థానికముగా లభించే గడ్డిపుల్లలతో చేసిన వల పటములో చూపబడినది. వ్యవసాయ పనులలో వాడే నాగళ్ళు, బొరిగెలు, కత్తులు, ఇతర పనిముట్లు ఆయా వృత్తులవారు పరస్పర సహకారముతో సమకూర్చుకొంటారు. ధాన్యమును

తూర్పారబోయుటకు చేటలను మేదరివృత్తివాళ్ళు చేస్తారు. వెదురుబద్దలతోనే ధాన్యపుగింజలను నిలువచేసుకొనే పుట్టెలు చేయబడుతాయి. విత్తనాలను భద్రపఱచుకొనుటకు కుండలను, ఆనపకాయతో చేసిన కూజాలను వాడుతారు.

ధాన్యపు పుట్టి

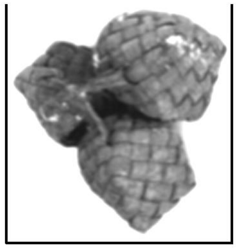
మేదరి బుట్టలు

కావడి

సంతబుట్ట

నూనెతీసే బుట్ట

గోగునార, జనపనార, సీసల్ నారలతోనూ, ఇతర పీచులతోనూ త్రాళ్ళు పేని సంతలలో అమ్ముతారు. స్వయముగా తయారుచేసుకొన్న కఱ్ఱ మగ్గములపై వస్త్రములను నేస్తారు. 'కరెంగ' అనే నారతో చీరలను నేయుటలో గదబా స్త్రీలు నేర్పరులు. బూరుగుదూది, ప్రత్తితో కూడా దారములను వడుకుతారు. కఱ్ఱలతోనూ, జంతు కొమ్ములతోనూ కేశాలంకరణకోసం దువ్వెనలు తయారుచేసుకొంటారు.

సమీకృత గిరిజనాభివృద్ధి సంస్థ కృషితో పలువురు గిరిజన యువతీయువకులు వడ్రంగము, తాపీపని, గొట్టములు బిగించు పని (**plumber**) వంటివేకాక, ఎలక్ట్రీషియన్, వాహనములు నడుపుట మొదలగు నూతన వృత్తివిద్యలను నేర్చుకొని వాటిద్వారా జీవనము సాగించుచున్నారు.

తేనెటీగల పెట్టి

సమీకృత గిరిజనాభివృద్ధి సంస్థ చేపట్టిన వృత్తి నైపుణ్యాభివృద్ధి పథకములద్వారా ఎందరో 'సాఫ్ట్ స్కిల్ల్స్' లో శిక్షణపొంది పట్టణాలలోనూ, నగరాలలోనూ ఉద్యోగములు చేయుచున్నారు. **ITDA,TRICOR** సంస్థలు ఎప్పటికప్పుడు నూతన శిక్షణ కార్యక్రమములను చేపట్టుచూ గిరిజనులు వివిధ వృత్తులలో రాణించుటకు కృషిచేయుచునే ఉన్నవి. వాటిలో తేనెటీగల పెంపకము ఒకటి.

ఐ.టి.డి.ఎ., ట్రైకార్, గిరిజన సంక్షేమ శాఖల పథకాలనుండి లబ్ధిపొందిన కొందరు గిరిజనులు.

గిరిజనుల ఆహారపానీయాలు

ముఖ్యాహారములు:- వరి, జొన్న, రాగులు, గంటెలతో వండిన అన్నము అన్ని గిరిజన జాతులకు ముఖ్యాహారము. కొఱ్ఱలు, మొక్కజొన్నకూడా ఎక్కువగానే ఆహారముగా వాడుతారు. అన్నముగానేకాక వీటితో జావ, గంజి, అంబలిని కూడా కాచుకొని త్రాగుతారు. చింతపిక్కలతో గంజి కాచుకొని త్రాగుతారు. కొందరు అన్నమును పప్పుదినుసులతో కలిపి వండుకొంటారు. వరి అన్నమును సవరభాషలో ఒంద్రజ్ డార్ అని, కువీలో ఒండ అని, గదబాలో లై అని అంటారు. అంబలిని సవరలో సిత్రికూడు అని, కువిలో జరుయ౯ అని అంటారు. జావను సవరలో మేతజ్ డార్ అని, కువిలో జావుకూల్ అని, పర్జీలో చావ అని. గదబాలో గినెన్ సోజ్ అని అంటారు. ఉదయముపూట తినే ఆహారమును గదబాలు మండియాపేజ్ అంటారు.

కూరలు:- చాలా రకాల కూరలను వండుతారు;కొన్ని కూరల పేర్లు సవరపేర్లతోసహా ఇచట పేర్కొనబడినవి. **1**. తెల్లజనపకూర (సున్ సునాప్), **2**. ఎఱ్ఱజనపకూర (మాదుసునాప్), **3**. మామిడికాయకూర (ఉడా ఆప్), **4**. గుమ్మడికూర (కిన్ లాఇ ఆప్), **5**. ఆరికతేగలకూర (గాడోఆప్), **6**. కందులకూర (రొగా ఆప్), **7**. వంకాయకూర (అండారాఇ ఆప్), **8**. కందదుంపకూర (గనో ఆప్), **9**. ముల్లంగిదుంపల కూర (సొత్తియాప్),

10. కట్టుపెండలము కూర (అరోగా అప్), **11**. ఆగాకరకూర (సర్కోడాప్), **12**. అఅటికూర (కింతె అప్).

కొన్ని సమయాలలో రెండు, మూడు రకాల కూరగాయలను కలిపి మిశ్రమ కూరగా వండుకొంటారు. ఈ కూరల తయారీలో నువ్వులనూనె, అవిశనూనె, ఆవనూనె వాడుతారు. అలుసులనూనె, మహువా నూనెలనుకూడా వాడుతారు.

మాంసాహారము:- కోడి, అడవికోడి, ఇతర పక్షులు, మేక, గొఱ్ఱె, అడవిపంది, కుందేళ్ళు, పచ్చి చేపలు, ఎండుచేపలు, రొయ్యలు, పీతలు తింటారు. అడవిలోనుండి పక్షుల గ్రుడ్లను సేకరించి భుజిస్తారు. ఆవు, గేదె, అడవిదున్న మొదలగు జంతువుల గొడ్డుమాంసమును తీటారు. కానీ కొన్ని గిరిజన తెగలలో ఇట్టి గొడ్డుమాంస భక్షణపై నిషేధములు ఉన్నవి.

కిస్సె అనే ఉపజాతి సవరలు గొడ్డుమాంసమును బహిరంగముగానే తింటారు; ఇతర ఉపజాతి సవరలు బహిరంగముగా తినరు. బొబిల్లి, కాంపు, సుడ్డాలు తినరు. పంది, మేక మాంసమును అందరు తింటారు. కొండదొఱలలోనూ, పరోజాలలోనూ, ధరువాలలోనూ గొడ్డుమాంస భక్షణ నిషిద్ధము. ధరువాలు నత్తలు, కప్పలు, బల్లులనుకూడా తింటారు. పరోజాలు ఎంద్రకాయలను, నత్తలను, ఎలుకలను, బల్లులను తింటారు. గేదె మాంసమును బియ్యముతో కలిపి వండే ప్రత్యేకమైన వంటకమును గదబాలు సిస అని అంటారు.

కాయలు, ఫలాలు:- అడవులనుండి సేకరించిన పలు వృక్షాల కాయలను, పండ్లను, ఆకులను, వ్రేళ్ళను, పువ్వులను తింటారు. రకరకాల పచ్చి

దుంపలనుకూడా తింటారు. అడవులలో లభించే మెత్తని వెదురు తేగలతో కూరలు వండుకొంటారు. ఇతర రకాల తేగలను పచ్చిగానే తింటారు. కరువు కాలములో మామిడిటెంకలలోని జీళ్ళు కూడా గిరిజనులకు ఆహారమే.

పుట్టకొక్కులు (కుక్కగొడుగులు):- అడవులలో రకరకాల పుట్టకొక్కులు దొరుకుతాయి. గిరిజన భాషలలో వాటికి వేరువేరు పేర్లు ఉన్నాయి కానీ తెలుగులో అన్నిటినీ కలిపి పుట్టకొక్కులు లేక కుక్కగొడుగులు అని అంటారు. సవరభాషలో కుక్కగొడుగును జా–పుడన్, బతి అని అంటారు ఇందులో బతి తినకూడనిది. కొన్ని కుక్కగొడుగుల పేర్లు పర్జీ భాషలో ఇక్కడ ప్రస్తావించబడినవి.**1**. కుత్ కూకి, **2**. కూకి, **3**. చుక్లా కూకి, **4**. చెంద్రోజ్, **5**. పొచ్చకూకి, **6**. బిడుర్ కూకి.

పండుగ పిండివంటలు:- పండుగల సమయములలో గిరిజనులు దేవతలకు అర్పించడానికి, తాము తినుటకు, ఇతరులతో పంచుకొనుటకు కొన్ని పిండివంటలు చేస్తుంటారు. అందులో సంక్రాంతినాడు వండే అరిశలు ముఖ్యమైనది. దీనిని వరిపిండి, బెల్లముపాకము కలిపి నూనెలో వేగించి చేస్తారు. మండ్రుఖియా, గొట్ని అనే వంటకాలు కూడా ఉన్నాయి.

ఆకుదొన్నెలో ఆమ్లెట్:- నెమలి, అడవికోడి, ఇతర పక్షుల గ్రుడ్లను చితకగొట్టి, సొనను ఒక ఆకుదొన్నెలోకి పోస్తారు. దానిని నిప్పులమీద సగం ఉడికేలా వేడిచేస్తారు. అదే ఆమ్లెట్ లేక హాఫ్ ఫ్రై.

పానీయాలు:-

1. తరవాణి. అన్నమువండేటప్పుడు వార్చే గంజిని పులియబెట్టి త్రాగుతారు.
2. చోడిపిండి అంబలి. చోడిపిండితో అంబలికాచి, రుచికోసం దానిలో కందులను వేస్తారు.

మద్యపానం:- లింగవయో భేదము లేకుండా గిరిజనులు అందరు మద్యపానము చేస్తారు. కల్లు, సారాయి తయారు చేయుటలో వీరు నిపుణులు. మద్యమును గిరిజనులు దేవతలకు నైవేద్యము కూడా పెడతారు. వీరు తయరుచేసే సారాయిల రకాలు వాటి సవర పేర్లతోసహా ఇచ్చట ప్రస్తావించబడినవి.

1. ఇప్పసారాయి (అబాసాల్), **2**. నల్లజీడి వేసిన కల్లు (ఓలోఇసాల్), **3**. జీలుగ సారాయి (సల్పమ్ సాల్), **4**. చోళ్ళ సారాయి (సిత్రి సాల్), **5**. బియ్యపు సారాయి (రుంకు సాల్), **6**. పొంగు కల్లు (ఉడుజ్బా సాల్), **7**. వంట కల్లు (డిజ్బా సాల్), **8**. ఈత కల్లు (సిండి సాల్), **9**. కోత కల్లు (గస్సాల్), **10**. గంటెలను పులియబెట్టిన సారాయి (కురుఇ సాల్), **11**. వరిపిండిని పులియబెట్టిన సారాయి (ఆగుర్ సాల్). దేవతలకు ఈ ఆగుర్ సాల్ అర్పిస్తారు.

ధూమపానం:-గుగ్గిలం ఆకులో పొగాకును చుట్టి **30** సెం.మీ. పొడవైన చుట్టను చేసుకొని కుటుంబము అందరు దానినే కాల్చుతారు. గిరిజన మహిళల చైతన్యంతో ధూమమద్యపానాలు తక్కువైనాయి.

గిరిజన వృక్షశాస్త్రము

నిత్యము ప్రకృతితో మమేకమై జీవించే గిరిజనులు తమ చుట్టుప్రక్కలగల వృక్షజాలమును వైద్యమునకు, పశువైద్యమునకు, వ్యవసాయమునకు, చేతివృత్తులకు, ఆహారమునకు వినియోగించుకొనుటలో ఆరితేరినవారు.

వైద్యము

కొండమామిడి (***Ardisia solanacea Roxb.***):–సవరభాషలో దీనిని 'బొజ్కి' అంటారు. తుప్పగా పెరిగే దీనికి ఆకర్షణీయమైన ఎఱ్ఱనిపూలు, చిన్న నల్లని కాయలు ఉంటాయి. దీని పది గ్రాముల వేర్లతో కాచిన కషాయమునకు పది మిరియాలు కలిపి, బాలెంతరాలుకు ప్రసవమైన తరువాత కొన్నిరోజులపాటు ఇచ్చెదరు. ఈ కషాయ సేవనముచేత అంతశ్శరీరము శుభ్రమగును.

తెల్ల ఉప్పి లేక ఉప్పికంప (***Azima tetracantha Lam.***):– ఖోండులు దీనిని 'గంధ్ మలి' అంటారు. అన్ని జిల్లాలలోనూ లభించే ఉప్పికంప పళ్ళు తెల్లగా ఉంటాయి. వీటి విత్తనాల ముద్దకు కళ్ళ ఎఱ్ఱదనాన్ని మాన్పించే గుణము ఉన్నది. కొందరు దీని పండ్లను తింటారు కూడా.

బూరుగుచెట్టు (***Bombax ceiba L.* Sp.**):– బూరుగుచెట్టును సవర భాషలో 'బుర్జా నేబ్' అంటారు. ఇది ముప్పై మీటర్లకు పైగా ఎత్తు ఎదిగే చెట్టు. దీని పిక్కల ముద్దను శరీరానికి రుద్దుకొంటే చిన్నమ్మవారు (Chiken–pox), మశూచి (**Small-pox**) రోగములు సత్వరమే నివారణమగును. ఈ చెట్టు వేళ్ళకు

అతివిరేచనము (**desentry**)ను తగ్గించే గుణము ఉన్నది. ఈ చెట్టు బెరడును గాయాలను మాన్పుటకు వాడుతారు.

చిన్నబలుసు (*Canthium parviflorum Lamk.*):– ఖోండులు ఈ చెట్టును 'బ్రహ్మోనియా' అంటారు. ఈ చెట్టు పండ్ల ముద్దను తలకు లేపనము చేసి, తలనొప్పిని తగ్గిస్తారు.

పశు వైద్యము

సీతాఫలము (*Annona Squamosa L.*), మధూక (*Madhuka longifolia (L.) Macb.*):– సీతాఫలము, మధూక వృక్షములను సవరభాషలో క్రమముగా 'సీతా–గుర్', 'అబా నేబ్' అని అంటారు. పొలము దున్నుతున్నపుడు ఎద్దుకు నాగలి తగిలి గాయమైతే, ఆ గాయానికి సీతాఫల ఆకులతో కట్టుకడితే తగ్గిపోతుంది.

సీతాఫల విత్తనాలను మధూక రొట్టెతో కలిపిదంచిన మిశ్రమానికి క్రిమిసంహారక గుణము వస్తుంది. పశువులకు, పక్షులకు పట్టిన పేలను, ఇతర పురుగులను ఈ మిశ్రమము తొలగిస్తుంది.

చేనేత పరిశ్రమ

గిరిజనులు నేసే వస్త్రాలకు చెట్లనుండి తీసిన సహజమైన రంగులనే వాడుతారు. ఈ రంగులు వెలిసిపోవు.

1. అల్లిచెట్టు (***Memesylon umbellatum Burm.***) ఆకులనుండి, పూవుల నుండి పసుపురంగు తీస్తారు.

2. ఎఱుపురంగు ఎట్టసరుగుడు (***Ventialago maderaspatna Gaertn.***) చెట్టు వేళ్ళనుండి లభ్యమౌతుంది.

3. నందివర్ధనంచెట్టు (***Tabernaemontana divericata L.R.Br.***) పుష్పగ్రంధులనుండి లేత ఎఱ్ఱమట్టిరంగు లభిస్తుంది.

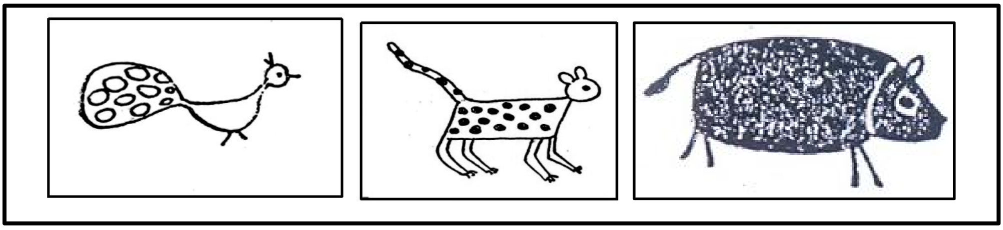
4. గోధుమరంగును ముష్టి లేక ముషిని (***Strychnos nux-vomica L.***) అనే చెట్టు విత్తనాలనుండి తీస్తారు.

5. నీలిచెట్టు (***Indigofera tinctoria L.***) ఆకులనుండి నీలము రంగు లభిస్తుందనే విషయము చాలామందికి తెలిసినదే.

గృహనిర్మాణము

మారేడు (***Aegle marmelos*** (**L.**) ***Corr.***)విత్తనముల బంక, వివపత్రి (***Crataeva nurvala Buch-Ham.***), కలబంద (***Aloe vera L.***) రసమును సిమెంటు లేక చెక్కసున్నముతో కలిపితే ఆ మిశ్రమము ఎక్కువ దృఢమౌతుందనీ, పూర్వము బావుల నిర్మాణములో దీనిని ఎక్కువగా వాడేవారనీ చరిత్రకారులు చెబుతున్నారు.

వృక్షశాస్త్రములో గిరిజనుల జ్ఞానము అపారమైనది. ఈ చిన్న పుస్తములో ఎక్కువగా పేర్కొనడానికి వీలు లేకపోవుటచే చాలా తక్కువ ప్రస్తావన జరిగినది.

గిరిజన భాషలు

భారతదేశములోని గిరిజన భాషలు కూడా గిరిజన తెగలంత పురాతనమైనవే . ఆయా భాషలను మాటలాడు గిరిజన జాతులు వారివారి భాషలను తరతరాలుగా మౌఖికముగా తమ తరువాతి తరములకు అందజేయుచూ పరిరక్షించుకొన్నారు . కానీ ఆ భాషలలో చాలా వాటికి లిపి లేకపోవుటచే గ్రంథరూపములో భద్రపరచుకొన లేక పోయితిరి . ఫలితముగా ఆ భాషలు వాటి మూల రూపమునకు దూరమై స్థానిక భాషా పదములతో కలిసిపోయి ఉన్నవి .

ముఖ్యముగా ఈ గిరిజన భాషలు మన దేశములో మూడు భాషా కుటుంబములకు చెందినవి; అవి 1. ద్రావిడభాషా కుటుంబము , 2.ఆస్ట్రిక్భాషా కుటుంబము , 3.సైనో–టిబెటియన్ భాషా కుటుంబము .

ఉత్తర కోస్తాంధ్రలో గిరిజన భాషలు

ఈ పుస్తకములో ముఖ్యముగా ప్రస్తావించబడిన సవరా, గదబా భాషలు ఆస్ట్రిక్ కుటుంబములోని ముండారీ ఉపకుటుంబానికి చెందినవి ; పర్జీ , కువి భాషలు ద్రావిడ భాషలు .ఈ భాషలకు వేరువేరు వ్యాకరణములు , పదకోశములు గలవు .వాటిమధ్య ఏమాత్రము సారూప్యత లేదు . కొంతమంది భాషాశాస్త్రవేత్తలు 18వ శతాబ్దములో ఈ భాషలకు లిపులను సృష్టించిరి.ఈ భాషలలో **ప్రామాణికత** లేకపోవుటచే ఎవరికి ఇష్టమువచ్చినట్లు వారు మాటలాడుచున్నారు . ఈ భాషల

గురించి నిర్దుష్టమైన సాహిత్యము లేకపోవుటచే గిరిజన సముదాయములలో కూడా ఈ భాషల వాడుక తక్కువ అగుచున్నది . ఐక్యరాజ్యసమితి విద్యా శాస్త్ర సంస్కృతిక సంస్థ (UNESCO) కూడా ఈ భాషలను అంతరించిపోవుచున్న భాషలుగా పేర్కొన్నది . ఈ భాషలను పునరుజ్జీవింపచేయుటకు మనమందరము నడుము బిగించవలసి యున్నది .

1-సవర భాష

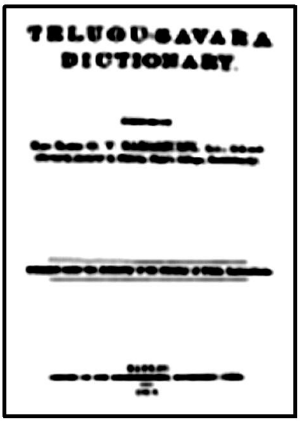
సవర గిరిజనులు మాత్రమే ఈ భాషను మాటలాడుదురు . సవర జాతి ప్రజలు అస్సాం ,పశ్చిమ బెంగాల్ ,ఒరిస్సా ,ఛత్తీస్గఢ్ రాష్ట్రములలో కూడా నుండుటచే అచ్చట కూడా సవర భాషను మాటలాడు వారు గలరు . ఈ సవర భాషకు ‘ హో ’, ‘ ఖ్మెర్’ భాషలతో కొంత సారూప్యము ఉన్నది . గిడుగు వెంకట రామమూర్తిగారు సవర భాషకు తెలుగు , ఆంగ్ల భాషలలో నిఘంటువులు రచించిరి . ఈ భాషకు ప్రామాణిక వ్యాకరణమును కూడా వారే వ్రాసితిరి.సవర భాషకు చెందిన ఒకేఒక ముద్రిత కాగితము లభించినది. దానిని ఆధారము చేసుకొని ‘సోరసొంపెంగ్’ అను లిపిని Computer Keyboard పై అమలుచేయుటకు కంప్యూటర్ శాస్త్రజ్ఞులు రూపొందించిరి. కానీ సవరలు తెలుగు, ఒరియా లిపులనే వాడుటకు మక్కువ చూపుచున్నారు .

శ్రీ. గిడుగు వేంకట రామమూర్తి

(29-08-1863 -- 22-01-1940)

భారతదేశములోని పెక్కు గిరిజన భాషలను శాస్త్రీయముగా అధ్యయనముచేసి , సవరభాషకు వ్యాకరణము వ్రాసిన తొలి భాషాశాస్త్రవేత్త . తెలుగు-సవరా నిఘంటువును , **Sora-English Dictionary** వ్రాసిరి .

TELUGU-SAVARA DICTIONARY

సవరా-తెలుగు నిఘంటువు

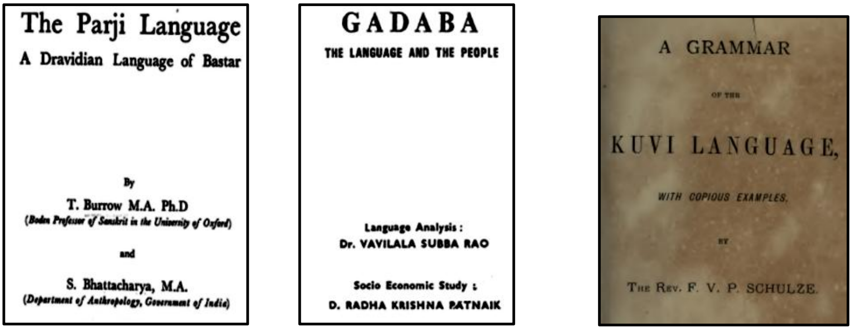
SORA-ENGLISH DICTIONARY

Published under the authority of the Government of Madras

MADRAS

Sora-English Dictionary

గిడుగు రామమూర్తిగారు వ్రాసిన సవర నిఘంటువులు

పర్జి, కువి, గదబా భాషలలో పుస్తకములు

2-కువి భాష

ద్రావిడభాషా కుటుంబానికి చెందిన కువి భాషను ఖోండ్ , జాతపులు మాటలాడుదురు . కొండదొరలు మాటలాడే కుయి, కుబి భాషలు కువిభాషకు మాడలికాలు మాత్రమే . కువి భాషనే కువెంగా అని కూడా అంటారు . కువి భాష వ్యాకరణము దాదాపు తెలుగు లాగే ఉంటుంది . పదాలు కూడా తెలుగులాగే ఉంటాయి .

3-గదబా భాష

గదబా భాష ఆస్ట్రిక్భాషా కుటుంబానికి చెందిన ముండారీ ఉపకుటుంబము లోనిది . దీనిని ముండారీ గదబా అని అంటారు . ద్రావిడభాషల ప్రభావము

ఎక్కువగా గల ద్రావిడ గదబా భాష కూడా ఉన్నది. కానీ ఈ పుస్తకములో ముండారీ గదబా గురించి మాత్రమే పేర్కొనడము జరిగింది .

4-పర్జీ భాష

ద్రావిడభాషా కుటుంబానికి చెందినది పర్జీ భాష. దీనినే పరోజా , పొరోజా , అని కూడా అంటారు . సంస్కృతములో ప్రజా అనే మాటనుండి ఉత్పన్నమైనవేఈ పదాలన్నీ . వ్యాకరణములోను , పదజాలములోను ద్రావిడ భాషలను పోలి యున్ననూ , సంఖ్యలు మాత్రము ఉత్తరాది భాషల ప్రభావములో నున్నవి (యాకె =1, దో=2, తీన్=3, చార్=4). విశాఖ ఏజెన్సీ ప్రాంతములో ధృవ లేక దూర్వాపర్జీ భాషలు నిజానికి ఈ పర్జీ భాషయే . పర్జీ భాష ఒకసమయములో జగదల్పూరుకు దక్షిణమునుండి సుక్మావరకు వ్యాపించి యుండెను .కోరాపుట్ పరిసరాలలో మాటలాడే ఒల్లారి , పోయ భాషలతో పర్జీ భాషకు కొంత సారూప్యము గలదు . ధుర్వా భాష పర్జనుండియే పుట్టినదని కొందరు భాషాశాస్త్రవేత్తల అభిప్రాయము .కోలామి , నాయకీ భాషల వ్యాకరణము , పదజాలము ఈ పర్జీ భాషకు చాలా దగ్గరగా ఉన్నవి .

సవర భాషలో కొన్ని వాక్యములు

1. ఆఇ , పసి != రా, పిల్లవాడా ! 2. ఉఆఞెన్ డోజ్ = నా తండ్రీ !

3. నానాఞెన్ డోజ్ = నా నాయనా ! 4. రుంకూఞెన్ డోజ్ = నా బాబూ !

5. రాజీ–యోజ్ఞెజ్ = చక్కనివాడా ! 6. బాబా తిత్తమ్ = బువ్వ పెడతాను !
7. జుమా = తిను ! 8. మంఢ్రాన్ జల్లాఇ ఎడ్కాలె డకూనె తేజి = మనుష్యు లందరు సంతోషముగా ఉందురుగాక ! 9. గోగో మంఢ్రాంజినమజ్ లల్లె డక్కోనా = పెద్దలకు అణగి ఉండు . 10. కింతజ్నుమ్ యొనానా = గర్వము అణచుకో !
11. లోబోన్ గొడోజ్ ఎజ్ఞాతె , రు ఆజన్ అగుడి–తె = భూమి అనంతము , ఆకాశమునకు అంతము లేదు. 12. గోగోమార్ ఇయాఇతె ;ఒంఢ్రజ్డార్ తియా = పెద్దలు వచ్చిరి ;వరి అన్నము పెట్టు . 13. కింఢ్రుమ్ తెమ్మాఇ . సస్తాలె తిత్తమ్ . ఇజ్ తేపోఇ్ ? = జిఋగులు అమ్ముతాను . చవకగా ఇస్తాను . కొంటావా ?
14. డొలఇనా మంఢ్రా గనాగా రూతెబె = ఆకలిగొన్నవానికి అన్నము పెడదాము .
15. కెంకెజ్నాన్ , తోన్ సేబన్ , దెబ్టీజన్ , మాయి లెనాంబ్డి తొంజా , కెంకెనా = పాటకు , ఆటకు , వాద్యమునకు , కలిసేలాగ ఆడు , పాడు !
16. అసె ఎల్లెన్ అజాతి ఇల్లె ; ఏతెయాజ్డోజ్ ! = పోయిన వస్తువు దొరికినది ; ఏమి ఆశ్చర్యము !
17. సోరాంజి రూతేనా అతజ్గమ్ బలే లేజన్ కోడనాబలె తంగజ్తేజి = సవరలు ధరించే కుచ్చులో కొంగ ఈకలు ఉంచెదరు .
18. కో–తుంబబాతె డాఇమ ! = ఆనప తుంబతో నీళ్ళు పట్టు .
19. అబా నేబ్ కసీలె = ఇప్పచెట్టు మొగ్గ తొడిగింది.
20. కుజ్ కుజ్ గో జిజ్ ! = నావద్ద అబద్ధమాడకు !

పర్జీ భాషలో హాస్యపూర్వక ప్రశ్నలు , జవాబులు

బొట్క బొదొర్ దాద ఆత్ చెందె ద్ ?. బొట్క దాద ఉఱు చెందెద్ .

ఉఱురన్ బూతి నా చాజొర్ ?. ఉఱురన్ బూతి ఉయ్చి తిందొమ్ .

ఉయ్తున్ పొర్ నా చాజొర్ ?. ఉయ్తున్ పొర్ నెవక తిందొ.

నెవకెన్ పీ నా చాజొర్ ?. కుమ్మల్ చూర వాఞెద్ ? పెయ్య పాప్ ఓటితొ.

నాఞ్ రె పెయ్యెనె ఓటితోట్ ?. ఇయ మమ చియకనుగ్ .

నాఞ్ రె గాయినె మమ చియెత ?. కుమ్మి కొఱ్చకనుగ్ .

నాఞ్ రె కుమ్మినె కొఱ్చొత ?. వాని పడకనుగ్ .

నాఞ్ రె వానినె పడొత ?. బెండెల్ అఱకనుగ్ .

నాఞ్ రె బెండెలినె అఱొర ?. పడ్చిల్ విల్కులొడ్ ఎయ్కురానుగ్ .

నాఞ్ రె పడ్చిలినె ఎయ్కురర్ ?. ముత్తక్ కరచిల్ చాజ్ చీరనుగ్ .

నాఞ్ రె ముత్తకినె కరచిల్ చాజ్ చీరత్ ?. అన్ కెదుబ్ వాఁడ్ మేదనుగ్ .

నాఞ్ రె కెద్బినె వాఁడ్ మేదత్ ?. గొరెయ కెల్తి మైతనుగ్ .

(పై పర్జీ భాష ప్రశ్న జావాబులకు తెలుగు అనువాదము)

బొట్కబొదొర్ అన్న ఎక్కడకు వెళ్ళేడు ?. బొట్క అన్న దున్నడానికి వెళ్ళేడు . అతని కూలీతో మీరు ఏమి చేసేరు ?. మేము దానిని దంచి తినివేసేము . తౌడుని ఏమి చేసేరు ?. వానపాము దానిని తింది . వానపాము మలముతో ఏమి చేసేరు ?. కుమ్మరి దానితో కూజా చేసేడు . కుమ్మరి కూజా ఎందుకు చేసేడు ?.

ఎందుకంటే ,ఆవుపెయ్య దానిని విరగగొట్టింది . ఆవు పెయ్యా , ఆవుపెయ్యా దానిని ఎందుకు విరగగొట్టేవు ?. ఎందుకంటే మా అమ్మ నన్ను పాలు త్రాగనివ్వ లేదు . ఆవూ, ఆవూ,పెయ్యని ఎందుకు పాలు త్రాగనివ్వ లేదు ?. కుమ్మిచెట్టు చిగురు వెయ్యలేదు కాబట్టి . కుమ్మిచెట్టూ ,కుమ్మిచెట్టూ ,నువ్వు ఎందుకు చిగురు వెయ్యలేదు ?. ఎందుకంటే వర్షము పడలేదు కాబట్టి . వర్షమా ,వర్షమా నువ్వు ఎందుకు పడలేదు ?. కప్పలు బెకబెక లాడలేదు కాబట్టి . కప్పలూ, మీరు ఎందుకు బెకబెక లాడలేదు ?. ఎందుకంటే బాలురు మమ్ము బాణాలతో కొట్టేరు . అబ్బాయిలూ ,అబ్బాయిలూ మీరు బాణాలు ఎందుకు వేసేరు ?. ఎందుకంటే ఒక ముసలివాడు వెదురు బాణాలు చేసి మాకు ఇచ్చాడు . వెదురు బాణాలు ఎందుకు చేసేవు ముసలీ ?. నా కత్తి పదునుగా ఉంది కాబట్టి . కత్తీ, కత్తీ నువ్వు ఎందుకు పదునుగా ఉన్నావు ?. ఆకురాయి మీద సానబెట్టబడ్డాను కాబట్టి .

గదబా భాషలో ఒక పాట

ఒహిజ....చరి బొనొ బొనొ ముర్గజ్ బొనొ

గుబొర్ చులియె ముయె లియ దొనొ కొబొరొ చులియ ముయె దొద్య.

కొరెబుకె నయె. కొన్గెల కంకొడి లువసొనొ మొనొ లువసొనొ దొనొ మనొ.

మొనొ సజ్గొ మొనొ నువరొ దనొ మొనొ లువ సజ్గొ మొనొ దొనొ.

(గదబా పాటకు తెలుగు అనువాదము)

మేము నలుగురు యువకులము . ఒకరి నొకరు ప్రేమిస్తూ కలిసి జీవిస్తాము . మాకు తెలిసిన దానిలో మంచిని పంచుకొంటాము . అడవి మార్గములో ప్రయాణిస్తూ పిడకలతో మంట పెట్టుకొంటాము . పచ్చి దోసకాయలను దానిపై కాల్చుకొని కడుపునిండా తింటాము .

కువీ భాషలో కొన్ని వాక్యాలు

1. ఏవరి నంగె పట్కా, బ్రాక ఆక తత్తెరి =వారు నాకోసం ఫలములు ,చెట్లు , ఆకులు తెచ్చిరి .
2. తాంజి జక్కె ,తల్లి జక్కె ,తఇ జక్కె వతెరి =నాన్న ,అమ్మ ,అన్న వచ్చిరి .
3. హింబొరి ఇంజిహి అర్న ఇంజిహి రంత ఇంజిహి హిగై ఇంజతెసి = బట్టలు , జొన్నలు ,అన్నము తెచ్చెదనని తాను నాకు చెప్పెను .
4. సన్నుకి హొమ్ము హిత్తామి = సన్నుకి సొమ్ము ఇచ్చితిమి .
5. ఏ బడి నోకిత పూంగ మన్ను = బడి ముందు పువ్వులు కలవు .
6. ఇంబినని ఆతివ రో పూజు తమ్ము =ఏదో ఒక పువ్వు తెమ్ము .
7. ఏ పూంగ గడిలింగ = ఈ పువ్వులు ఎట్లుగా ఉన్నాయి .
8. రాంద తకి వాహ హిల్లూ ;విదియు కోసోమి వాత్నీ ;ఏన బక్కితి వాతి?
=నేను అన్నము కోసం రాలేదు ;విద్యకోసం వచ్చేను; నీవు ఎందుకు వచ్చావు ?.

9. మ్రాను దగ్గిరె క్ల–ని మన్నె = చెట్టు దగ్గర పులి ఉంది .

10. ఈ కద్ద ఇత్తల తోట మన్నె = ఈ గెడ్డకి ఇవతల తోట ఉంది .

11. నాను కద్ద అత్తల్తకి హచ్చీ = నేను గెడ్డ అవతలకి వెళ్ళేను .

12. ఈ తోతత పూంగ మచ్చు = ఈ తోటలో పువ్వులు ఉండెడివి .

13. నాకిహ ఎవసి కజ్జసి = నాకంటె వాడు పెద్దవాడు .

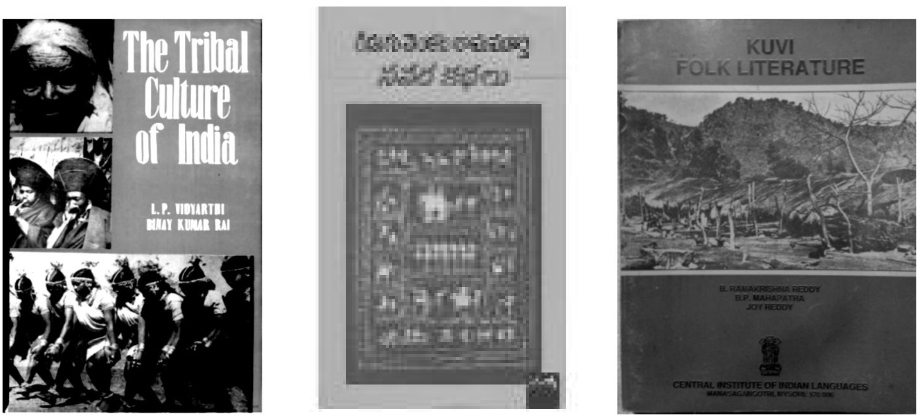
14. ఎవరి తానతకి ఈవసి నెహసి = అతడు అందరికంటె మంచివాడు .

15. నీను హల్లము నాను ఆతిహె ఇచ్చిహె మఇ = నీవు వెళ్ళిపోవచ్చు , నేను మాత్రం ఇక్కడే ఉంటాను .

16. నింగె ఏని పుస్తొకొమి కావలె ? = నీకు ఏ పుస్తకము కావాలి ?.

17. ఏ మ్రాను నెహి అహి తోంజ అఇ = ఆ చెట్టు స్పష్టముగా కనపడుట లేదు .

18. మీంబు రాచినఇ తెలుగు పుస్తకొమికి ?, కువి పుస్తకొమికి ? = మీరు వ్రాయుచున్నది తెలుగు పుస్తకమా ?, కువి పుస్తకమా ?.

గిరిజనుల గురించి ఇతర పుస్తకాలు

ఎరుకల భాష

ఎఋకల, తమిళ, తెలుగు భాషల సారూప్యత		
ఎఋకల	తెలుగు	తమిళము
తాపన్	తండ్రి	తగప్పన్
తాయి	తల్లి	తాయి
అమ్మ	అమ్మ	అమ్మై
అన్న	అన్న	అన్నన్
తెంబి	తమ్ముడు	తంబి
అక్క	అక్క	అక్కై
తెవిసె	చెల్లి	తంగై
పొండు	పెండ్లాము	పెండు
మనగం	మొగుడు	–
తాతం	తాత	తాతన్
మొగను	కొడుకు	మగన్
మొగులు	కూతురు	మగళ్
మెచ్చును	బావమరిది	మచ్చినన్
పేతం	మనుమడు	పేరన్
పేతి	మనుమరాలు	పేత్తై
నంగ	వదిన	నంగై

ఎఱుకల భాష తెలుగు, తమిళ భాషలకు అతి దగ్గరగ ఉన్నదని ఈ పట్టికనుండి తేటతెల్లమగుచున్నది.

ఎఱుకల సమాజములో నైతిక విలువలను ఇనుమడింపజేయుటకు, సాంస్కృతిక బంధాలను దృఢపఱచుటకు ఎఱుకలభాషలో ఎన్నో వార్తాపత్రికలు, పుస్తకములు ప్రచురితమైనవి. కల్లుముంత, యేకల్య, ఎఱుకల పత్రిక వాటిలో ముఖ్యమైనవి. పొన్న కోటేశ్వరరావు, పొన్న సత్యనారాయణలు వ్రాసిన ఆ సాహిత్యమును విజయవాడలోని ఆంధ్రరాష్ట్ర ఎఱుకల మహాసంఘం ప్రచురించినది. వీటికి తోడు, ఎఱుకల పత్రిక అను వార్తాపత్రిక 1920–1940 సంవత్సరముల మధ్య బహుళ ప్రాచుర్యము నొందినది. 'గిరిజనజ్యోతి', 'ఆదివాసి' అను పత్రికలు కూడా కొంత కాలముపాటు వెలువడి, 1960 వ సంవత్సరము తరువాత ఆదరణలేక మూతపడినవి.

గిరిజన భాషల పునరుద్ధరణావశ్యకత

గిరిజన భాషలను మాటలాడేవారి సంఖ్య నానాటికి తగ్గుతూ, ఆ భాషలు అంతరించిపోయే ప్రమాదము ఉన్నందువలన గిరిజనులు, గిరిజనేతరులు, గిరిజనభాషాభిమానులు దృఢ సంకల్పము తీసికొని ఆయా భాషల పరిరక్షణకు నడుముబిగించవలసిన ఆవశ్యకత ఎంతైనా ఉన్నది. ఆ ప్రయత్నములో తొలి అడుగే ఈ పుస్తక ఆవిష్కరణ.

గిరిజనుల అనుసంధాన భాషలు

గిరిజన భాషల మధ్య పోలికలు చాల తక్కువ . ఒక జాతి గిరిజనులు వేఱొక జాతి గిరిజనులతోనూ , గిరిజనేతరులతోనూ సంభాషించుటకు తెలుగును గానీ, ఒరియాను గానీ వాడవలసి వచ్చినది. ఆ రెండు భాషలు గిరిజనులకు క్రొత్తవే . సంతలలో సరుకులు అమ్ముకొనడానికి , కొనుగోలు చేయడానికి,ఆంధ్రా, ఒరిస్సా రాష్ట్రాల ప్రభుత్వాధికారులతో మాటలాడడానికి ఈ గిరివాసులు ఆదివాసి ఒరియా అనే అనుసంధాన భాషను ఏర్పాటు చేసుకొన్నారు . దానినే 'అదిబసి ఒరియ' అంటారు . ఈ భాషలో ఎన్నో కథల, పాటలు, గిరిజనులకు ఉపయోగపడే విషయాలు ముద్రితమైనవి.

ఒక ఆదివాసి ఒరియా కథ

సుంట్య కత

గొౕటె సుంట్య మొనె రొౕయ్లు. పుని లొౕగె పొౕండ్ మసె బోంత్ కకొౕర్ కొౕల. జొౕన్కె దెకి, రతిజ్ గొౕటె పదయ్ నట్ కొౕర్తె రొౕయ్లు. సె జొౕన్ తెమ్తి ఉత్రి బొౕసి జిబకె, ఏ సుంట్య కె అందర్ ఒయ్ గల. ఏ సుంట్య బిల్ నొౕ డిస్ల పయ్, అరే! ముయ్ ఎబె కెనె జిబి? మొకె అంకి డిసె నయ్, బొౕలి, తెయ్సె రొౕయ్ గల. రొౕయ్ గలె, బారొౕ గంట రతి ఒయ్బకె సొౕసిర్ పని సొౕంగె కకొౕర్ రొౕకొౕయ్లుకె, సుంట్య మొల పర ఒయ్ గల.

టెడ్బొల్ సుంట్య, ఒహో! మొరి జిబి ఎబె. కొన్ బిలె మిస పురి సపర్లి బొలి, కంది పకయ్లు. తెమ్తి మొరి రొయ్లె, సకల్ పయ్లు. అట్ గంట ఒయ్బకె, కర సెక్ల. కర సెక్ బకె, తకె పకయ్ రొయ్లు కకొర్ ఉడి గల. పొచె ఎది సెంత ఒయ్లు. బోల్ జిబొన్ ఒయ్, మాప్రొబు! తుయ్సె బొడ్ లొక్ గని, తొకె ఒని అర్ కొన్ బొడ్ నయ్ బొలి, ఉస్రె దుయ్టు అత్ టెకి, జువర్ కొల.

సెట దెకి బెల్, నాయ్ నయ్, ముయ్ బొడ్ నయ్. మొకె ఒని బొడ్ అకస్, బొల. సె కత సుని. సుంట్య అకస్ తెయ్ గల. టెడెబొల్ సుంట్య, మాప్రొబు! తుయ్ మొనె బెల్కె ఒని బొడ్, బొలి కొయ్లు. సె కత అకస్ సుని, నాయ్ నయ్, ముయ్ బొడ్ నయ్. మొకె ఒని బొడ్ పొబొన్, బొల. సె కత సుని సుంట్య పొచె పొబొన్ తెయ్ జయ్, మాప్రొబు! పొబొన్ రజ, అకస్ కొయ్లు, తుయ్ మొనె అకస్కె ఒని బొడ్, బొల. ఒరే సుంట్య! ముయ్ కయ్ బొడ్? బోల్ బకె. సుంట్య, అర్ తొకె ఒని కొన్ బొడ్ తెబె? బొలి పచర్ల. నాయ్, మొకె ఒని బొడ్ మెగ్, బొలి కొయ్లు. పొచె సుంట్య మెగ్ తెయ్ జయ్, మెగ్ రజ, పొబొన్కొయ్లు, తుయ్ మొనె పొబొన్కె ఒని బొడ్, బొల. సె కత మెగ్ సుని, ఒరే! సుంట్య ముయ్ బొడ్ నయ్. మొకె ఒని పని బొడ్, బొల. పొచె సుంట్య, అరే! తకె ఒని సెది బొడ్, తకె ఒని సెది బొడ్. కొన్ బొడె తెబె? బొలి, పని రజ తెయ్ గల. జయ్, మాప్రొబు! పని రజ, తుయ్ మొనెమెగ్కె ఒని బొడ్, బొల. పని సుని, ఒరే సుంట్య, తుయ్సె బొడ్ బొల్ బకె. మాప్పృ, మొకె ఏ కత నో కొయ్ దెలె, ముయ్ మొరి రొయ్లు లొక్కె జిబొన్ కొరి అకసె గలి, మెగ్ తెయ్ గలి, పొబొన్ తెయ్ గలి, పని తెయ్ అయ్లి, మొకె కొన్ మిస ఏ కత కొయ్ దెలయ్ నయ్.

అంకొర్ లగి బిస్ కయ్, మొర్బి బొలి, కొయ్లుకె. సె కత పని సుని, అమ్కె ఎది మొలె నొంద అయ్సి బొలి, తకె కొయ్ దెల. ఒరే బయ సుంట్య! తొర్ లొగెసె అచె, బెంగ్ సొబుకె ఒని బొడ్ బొలి, కొయ్లు.

సె కత సుని, బెంగ్ తెయ్ గల. ఒరే! బెంగ్, ముయ్ ఎతె దుర్ జయ్ టక్లి. తుయ్ మొనె సొబుకె ఒని బొడ్ బొలి కొయ్లు. టెడెబొల్ బెంగ్ అఁసి పకయ్లు. తర్ పిలమొన్కె కొయ్లు. కందరె పిలమొన్! పని మర్సిబె, బొల్ బకె, పిలమొన్ టొరొఁయ్ టొరొఁయ్ కొరి కండ్లయ్.

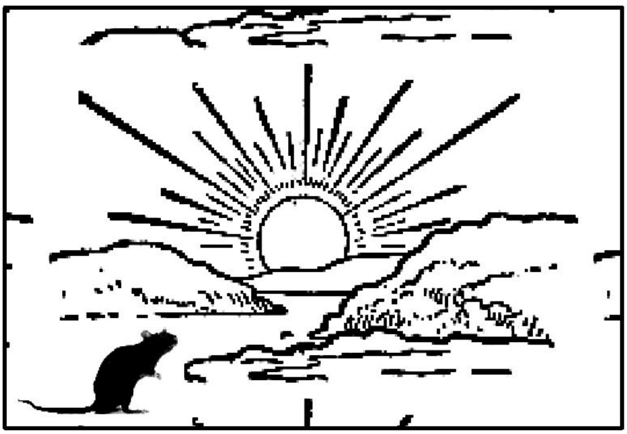
పొచె బెంగ్, ఒరే బయ సుంట్య! తుయ్ కకొర్కె మొరి రొయ్లుస్. కర సెక్ బకె జిబొన్ ఒయ్లుస్. తొకె బొంచయ్లు లొక్ కర, బొలి కొయ్లు. ఎబె పని మర్సి, బొయ్సగ్ మస్ ఉద్ల. తెయ్ ఒని, పని గలె, అర్ కకొర్ కొర్సి. కకొర్ గలె, అర్ కర కొర్సి.

సుంట్య కతకు తెలుగు అనువాదము

చిట్టెలుక

అనగా అనగా ఒక చిట్టెలుక ఉండేది. శీతాకాలంలో ఒకనాడు చలి చాలా ఎక్కువగా ఉంది. పౌర్ణమి రెండు మూడు రోజులుంది. ఒకనాడు చిట్టెలుక చంద్రుని చూసి చాలా ఆశ్చర్యంతో "ఎంత బాగున్నాడు చంద్రుడు!, వెన్నెల ఎంత హాయిగా ఉంది" అని అనుకొని, ఒక పొలంలోకి వెళ్ళి నాట్యం చేయసాగింది.

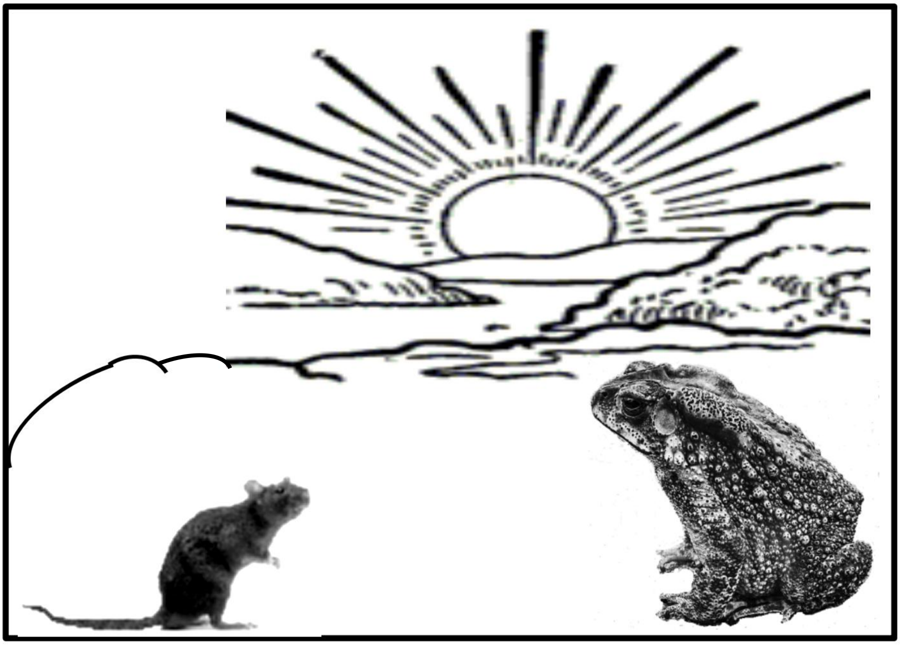
కొంతసేపటికి చంద్రుడు అస్తమించగా చీకటి అలుముకొంది. ఆ చీకటిలో చిట్టెలుకకు తన కలుగుకు వెళ్ళడానికి కూడా దారి కనబడలేదు. చలి చాలా ఎక్కువగా ఉంది, పైగా పిండిమంచు కూడా పడుతున్నది. ఈ చలిలో ఆరుబయట ఉండి బ్రతకలేనని భావించి, తన కలుగుకి వెళ్దామని ప్రయత్నించింది. కానీ చీకటిలో వెళ్ళలేకపోయింది. "అర్ధరాత్రి అయ్యేటప్పటికి ఇంకా చలి ఎక్కువ అవుతుంది, చచ్చిపోవడం ఖాయము" అని భావించి, దిగులుతో ఏడ్చి ఏడ్చి అలాగే నిదురపోయింది. ఆ రాత్రి పిండిమంచు దట్టంగా కురవడం వలన చిట్టెలుక బిగుసుకుపోయింది. తెల్లవారిన తరువాత సూర్యకిరణాలకు మంచు కరిగిపోగా, చిట్టెలుక కొంచెం తెప్పరిల్లి, తన ప్రాణాన్ని కాపాడినందుకు సూర్యునికి కృతజ్ఞతతో నమస్కరించింది.

అప్పుడు సూర్యుడు " చిట్టెలుకా! లేదు లేదు, నీచేత గౌరవం పొందడానికి నేను నీవు అనుకొన్నంత గొప్పవాడిని కాను" అనగా, చిట్టెలుక "అయితే మీకంటే పెద్ద ఎవరు?" అని అడిగింది. " నాకంటే ఆకాశం పెద్ద" అని సూర్యుడు చెప్పాడు.

ఆ తరువాత చిట్టెలుక ఆకాశం దగ్గరకు వెళ్ళి, నీవు సూర్యునికంటె గొప్పదానివట కదా!" అని అడిగింది. "కాదు కాదు, నేను అంత గొప్పదాన్ని కాదు" అని ఆకాశం చెప్పగా, " మరైతే ఎవరు గొప్ప?" అని అడిగింది చిట్టెలుక. "గాలి నాకంటే గొప్పది" అని చెప్పగా, చిట్టెలుక గాలివద్దకు వెళ్ళి, " గాలీ గాలీ! ఆకాశముకంటే నీవు గొప్పదానివట కదా!" అని అడగగా, గాలి " లేదు లేదు; నాకంటే మేఘాలు గొప్పవి" అని చెప్పింది. అప్పుడు చిట్టెలుక మేఘాల దగ్గరకి వెళ్ళి, " మేఘరాజా మేఘరాజా! గాలికంటే నీవు గొప్పవాడివట! నిజమేనా?" అని అడగగా మేఘము "లేదు; నాకంటే వర్షం గొప్పది" అని చెప్పగా, వర్షము దగ్గరకి వెళ్ళి, మేఘాన్ని అడిగినట్లే అడుగగా, "నీకంటే గొప్ప ఎవరు, నీవే మా అందరికంటే గొప్ప" అని నవ్వుతూ చిట్టెలుకతో అనగా, చిట్టెలుక " మంచులో చస్తున్న నన్ను బ్రతికించినవారెవరో తెలుసుకొని వారికి నమస్కరించడము నా ధర్మము; ఎవరో తెలుసుకొందామని సూర్యభగవానుని అడగగా ఆయన నన్నింత దూరం త్రిప్పారు. ముందు ఆకాశం వద్దకు, తరువాత గాలి వద్దకు, మేఘం దగ్గరకు వెళ్ళాను, కానీ ఎవరూ నిజం చెప్పలేదు; విషం తాగి చచ్చిపోవడం మంచిది"అనివిచారిస్తూకూర్చుంది. అప్పుడు మేఘరాజు, వర్షమూ ఆలోచించి, " ఈ ఎలుక మనలను నిందిస్తోంది; దీనికి మెల్లగా నచ్చచెబుదాము" అని భావించి, " పిచ్చివాడా! ఈ చలి గురించి, మబ్బులగురించి ఎందుకు బాధపడతావు?, అనవసరం, వెళ్ళు" అని చెప్పగా చిట్టెలుక వర్షముతో " ఎవరు గొప్పో చెబితే వెళ్ళిపోతాను" అని చెప్పింది. దీనిని ఏదో ఒక విధముగా వదిలించుకొందామని

" కప్ప నాకంటే గొప్పది" అని వర్షం చెప్పగా చిట్టెలుక కప్పవద్దకు వెళ్ళి, "నీకంటే ఎవరు గొప్ప?" అని అడిగింది.

అది విని కప్ప తనలో తాను నవ్వుకొని, బెక బెకమని అరిచింది. దానితో అక్కడ ఉన్న కప్పలన్నీ అరవడం మొదలుపెట్టాయి. వాటిని ఊరుకోమని గద్దించి, "ఇక చలికాలం పోయి వర్షాకాలం వస్తుంది; ఎవరూ ఒకరికంటే ఒకరు గొప్పకాదు, వాటి వాటి ధర్మం ప్రకారం అవి నడుచుకొంటాయి" అని చెప్పింది. అప్పుడు నిజం తెలుసుకొని చలికాలం పోగా ఒక కలుగు చేసుకొని అందులో చాలా సంవత్సరాలు తన పిల్లలతో హాయిగా జీవించింది చిట్టెలుక .

కొన్ని వేమన పద్యాలు

1. అల్పుడెప్పుడు పల్కు నాడంబరముగాను
   సజ్జనుండు పల్కు చల్లగాను
   కంచు మ్రోగునట్లు కనకంబు మ్రోగునా
   విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

2. అనగ ననగ రాగ మతిశయిల్లుచు నుండు
   తినగతినగ వేము తియ్యనుండు
   సాధనమున పనులు సమకూరు ధరలోన
   విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

3. ఉప్పు కప్పురంబు నొక్కపోలిక నుండు
   చూడచూడ రుచుల జాడవేరు
   పురుషులందు పుణ్యపురుషులు వేరయా
   విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

4 . చిక్కియున్నవేళ సింహంబునైనను
   బక్క కుక్క కఱచి బాధపెట్టు
   బలిమిలేని వేళ పంతంబు చెల్లదు
   విశ్వదాభిరామ వినురవేమ.

గిరిజనుల విద్యుద్వినియోగము

నాడు

నేడు

ఒకప్పుడు అగ్గిపుల్ల అవసరము కూడా లేకుండా అగ్ని మంథనముచేసే గిరిజనులు నేడు తమ గ్రామములోనే విద్యుదుత్పత్తి చేస్తున్నారు.

గ్రామీణ విద్యుదీకరణ పథకము ద్వారా చాలా గిరిజన గ్రామాలకు ప్రభుత్వము నేడు విద్యుత్తును ప్రసారము చేయుచున్నది. ఇప్పటికి నాలుగు లక్షల డెబ్బది ఎనిమిది వేలకు పైగా గిరిజన గ్రామాలలో విద్యుత్ సౌకర్యము కలదు. ఆ గిరిజన గ్రామాలలో ఒక్కొక్క ఇంటికి **50** యూనిట్ల విద్యుత్తు ఉచితముగా లభ్యమగుచున్నది. దీనితో టెలివిజన్ మొదలగు పలు విద్యుదుపకరముల వాడుక పెటిగినది. పర్యావరణ హితమైన లైట్ ఎమిటింగ్ డయోడ్ (**LED**)బల్బులను గిరిజనులు వాడుచున్నారు. **LED** బల్బులను తయారుచేస్తున్నారు కూడా.

కొండ ప్రాంతాలలో అడవులలో సుదూర గిరిజన గ్రామాలకు విద్యుత్తును సరఫరా చేయుట కష్టము కనుక ఆయా గ్రామాలలోనే ప్రవహించు గెడ్డలు,

వాగులపై విద్యుదుత్పత్తిచేయు చిన్న టర్బైనులను ఏర్పాటు చేయడమైనది. అట్టి విద్యుదుత్పత్తి కేంద్రములను ఆయా గ్రామ గిరిజనులే స్వయముగ నిర్వహించుకొనుచున్నారు.

వీటికితోడు గిరిజన ప్రజలు తమతమ ఇంటికప్పుల పైననే సౌరవిద్యుత్ ఫలకములను ఏర్పరుచుకొనుటకు ప్రభుత్వము రాయితీలు ఇచ్చి, వాటిని అమర్చుకొనుటకు స్థానిక గిరిజన యువతకు శిక్షణను కూడా ఇచ్చుచున్నది.

గిరిజన నృత్యగానాలు

హృదయాంతరాళములో ఉప్పొంగిన భావాలను నృత్యగాన రూపాలలో అభివ్యక్తముచేయుట మానవ సహజము. తరతరాల సంస్కృతిని వ్యక్తం చేసే పాటలు, నృత్యాలు గిరిజన జీవనశైలిలో అంతర్భాగాలే. అంతేకాక ఆ సందర్భానికి సరిపోవు పాటలను ఆసువుగా కూర్చగలిగే ప్రజ్ఞ కూడా వారిలో అంతర్లీనముగా ఉండి ఆయా సమయాలలో వ్యక్తమగుచూ ఉంటుంది. గిరిజన స్త్రీలకందరకు నాట్యము సహజముగా అబ్బుతుంది. ప్రతీ గిరిజన పురుషుడూ ఏదోఒక వాద్యపరికరమును మ్రోగించుట తెలిసినవాడే. పండుగలు, వివాహాది శుభ సమయములలోనూ, వ్యవసాయ సంబంధిత కార్యములలోనూ గిరిజనులు అందరు కలిసి బృందముగా గానముచేయుచూ నాట్యముచేస్తూ ఉంటారు.

భారతదేశములోని పలు గిరిజన జాతులు చేసే నాట్యము 'ధింసా'. ఈ నాట్యములో తెగనుబట్టీ, ప్రాంతమునుబట్టీ, సందర్భమునుబట్టి, కొన్ని

పలురకాల గిరిజన ధింస నాట్యాలు		
సంఖ్య	నాట్యము పేరు	సందర్భము
1	ఛోటీధింస	దీపావళి
2	బడేధింస	సంక్రాంతి
3	బాఘ్ ధింస	పులిని తరుముట
4	ససిసేనా ధింస	వైవాహికసంబంధం
5	గోడిబెట ధింస	సముదాయాలు
6	సైలోరిధింస	నృత్యగానాలు
7	గొండారి ధింస	పక్షికూతల అనుకరణ
8	సంబతినాట్యం ధింస	పశువులను తరుముట
9	చోట్యారిధింస	అన్త్యకర్మ
10	నాట్యకరియ ధింస	వధువును అత్తవారింటికి పంపుట
11	సోముధింస	కర్మాచరణ
12	కుండధింస	పెద్ద దేముడు పండుగ
13	మయూరధింస	ఖోండులు
14	గొడుగు–గొలుసు	జాతాపుల వివాహము
15	ఝూడియా నాట్	నందిదేవత పండుగ
16	గుసాడి (దండారి)	ఆషాఢపౌర్ణమి

గిరిజనుల ఇతర నాట్యరీతులు		
సంఖ్య	నాట్యము పేరు	సందర్భము
1	బయధింస	సంక్రాంతి పండుగ
2	గోడ్ నసని	సంక్రాంతి పండుగ
3	బట్ సల్తి	సంక్రాంతి పండుగ
4	సోంబార్ నసని	సంక్రాంతి పండుగ
5	పాతోర్ తొల	సంక్రాంతి పండుగ

వ్యత్యాసాలు ఉంటాయి. కొన్ని నాట్యాలు కేవలము పురుషులు, మరికొన్ని కేవలము స్త్రీలు చేస్తారు. స్త్రీపురుషులు కలిసి చేసే నాట్యాలు కొన్ని ఉన్నాయి.

అన్ని గిరిజన జాతులలోనూ కొందరు గాయకులు, నృత్యకారులు ఈ కళలనే వృత్తిగా కలవారు ఉన్నారు. అట్టివారికి ఆయా జాతులవారు ధనధాన్యములను ఇచ్చి పోషిస్తారు. వారి సేవలకు ప్రతిఫలముగా కొంత భూమిని కూడా గ్రామసభలు కేటాయిస్తాయి. ఆవిధముగా గిరిజనులు వారి సాంప్రదాయ నృత్యగాన కళలను పరిరక్షించుకొంటూ ఉన్నారు. గిరిజనేతర ప్రాంతములలో కూడా అప్పుడప్పుడు నాట్యకళా ప్రదర్శనలను ఇచ్చి, ఇతరులకు ఈ కళలను గురించి అవగాహన కలిగించుచున్నారు.

గిరిజనులు తమ నాట్యాలలో వాడే సంగీత పరికరములను స్థానికముగా లభించే వస్తువులతో తామే స్వయముగా తయారుచేసుకొంటారు.

కొన్ని గిరిజన నాట్యాల వివరములు

1. మయూర నాట్యము:– మయూర నాట్యము ఖోండ్ తెగకు చెందిన గిరిజనుల నృత్యము. పుంజునెమలి మాత్రమే పురి విప్పుకొని నాట్యము చేస్తుంది కాబట్టి దీనిని కేవలము పురుషులే ప్రదర్శిస్తారు. నాట్యములో పాల్గొను పురుషులందరు తెల్లని ధోవతులు ధరిస్తారు. కాళ్ళకు గజ్జెలు కట్టుకొంటారు. తలపాగాలు ధరించి వాటిలో రంగురంగుల కుచ్చులు పెట్టుకొంటారు. నడుముకు వెనుకవైపు పెద్దపెద్ద నెమలి ఈకలను కట్టుకొంటారు. నాట్యముచేస్తూ ముందుకు వంగినపుడు నెమలి పురి విప్పుకొని ఆడుతున్నట్లు కనిపిస్తుంది. పాటలు కువి భాషలో పాడుతారు.

2. గొడుగు–గొలుసు నాట్యము:– పండుగలు, వివాహ సందర్భాలలో జాతాపులు ఆడేది గొలుసు నాట్యము. ఈ నాట్యముచేసే బృందములో **20** నుండి **25** వరకు పుషులు ఉంటారు. ఈ నాట్యబృందపు సభ్యులు అందరూ ఒక చేతిలో విప్పిన గొడుగునూ, రెండవ చేతిలో తువ్వాలును పట్టుకొని ఉంటారు కాబట్టి దీనిని గొడుగు నాట్యము అని కూడా అంటారు. నాట్యబృందము వలయముగా ఏర్పడి, పాటకు, సంగీతానికి అనుగుణముగా పాదాలు కదుపుతూ ఉంటారు. జాతాపు వరుడు వధువు ఇంటికి వెళ్ళుచున్నప్పుడు ఈ నాట్యము చేయుట తప్పనిసరి. రకకాల ప్రేమగీతాలను ఆలపిస్తూ, నాట్యంచేస్తూ వధువు గ్రామానికి చేరుకొంటారు.

3. ఝోడియా నాట్:- నందిదేవత పండుగనాడు పొర్జా (పర్జీ) జాతి గిరిజనులు 'ఝోడియా నాట్' అనే నాత్యాన్ని చేస్తారు. ముఖ్యముగా వారిలోని ఝోడియా ఉప తెగవారు ఈ నాట్యాన్ని చేస్తారు. ఈ నాట్యము చేసే సమయములో పాడే పాటలు ప్రేమానురాగాలను తెలిపేవి ఎక్కువ కాబట్టి ఈ నాట్యాన్ని 'జిల్లినాట్' అంటారు. పర్జీ భాషలో జిల్లి అంటే ప్రేమ అని అర్థము. ఈ నాట్యంలో స్త్రీలు వృత్తముగా ఏర్పడి, వారిమధ్య ఇద్దరుగాని, ముగ్గురుగాని పురుషులు పాడుతూ ఉంటారు. వలయాకారములో ఉన్న ప్రతీ స్త్రీ తన ప్రక్కన ఉన్న మహిళ చేతిని వెనుకనుండి పట్టుకొని ఉంటుంది. మధ్యనున్న పురుషులు 'తోయిల', 'సారంగ్' వాయిస్తూ ఉంటారు. ఈ నాట్యము చూడదానికి ధింస నాట్యమువలెనే ఉంటుంది కానీ వృత్తము మాత్రము ఎన్నడు విడిపోదు; ధింస నాట్యములో వృత్తము అప్పుడప్పుడు విడిపోతుంది.

4. గుసాడి నాట్యము:- గోండ్ జాతికి చెందిన గిరిజనులు ఆషాఢమాసంలో పౌర్ణమినాడు చేసే నాట్యాన్ని గుసాడి నాట్యము అంటారు. దండారి అని దీనికి మరొక పేరు కూడా ఉంది. గుసాడి నాట్యములో పాల్గొనే పురుషులు శరీరమునకు బూడిదగానీ, తెల్ల సున్నముగాని పూసుకొని, చిన్న గోచీని ధరిస్తారు. అలా పూసుకొన్న తెల్లని రంగుపై ఎరుపు, నలుపు రంగు మచ్చలు పెట్టుకొంటారు. మల్జాలిన అనే టోపీని

పెట్టుకొంటారు. ఈ టోపీ నిండా పొడవైన నెమలి ఈకలు, రంగురంగుల అద్దాలు ఉంటాయి. ఈ టోపీకి ముందుభాగములో గొఱ్ఱెకొమ్ములు పైకి వచ్చినట్లు ఏర్పరచుకొంటారు. చిన్నచిన్న గంటలతో అల్లిన దండను మెడలో వేసుకొంటారు. పొలము దున్నే ఎద్దులకు కట్టే పెద్ద గంటలను నడుముకు కట్టుకొంటారు. అడవులలో దొరికే పలు చెట్ల గింజలతో గ్రుచ్చిన దండలను ఎన్నిటినో మెడలో వేసుకొంటారు. కాళ్ళకు తొడుగుకొన్న కంకణాలకు కూడా చిన్న గంటలను కట్టుకొంటారు. ఎడమవైపు జింక చర్మాన్నిగానీ, భల్లూకపు చర్మాన్నిగాని కట్టుకొంటారు. వారి వస్తువులను దాచుకొనే సంచిని ఒకదానిని భుజముపై వ్రేలాడదీసుకొంటారు. ఒక్కొక్కరి చేతిలో గుసాడి రోకలి అని ఒక రోకలి ఉంటుంది. వాద్యకారులు మ్రోగిస్తున్న సంగీతానికి అనుగుణముగా నాట్యముచేస్తూ, అప్పుడప్పుడు గాలిలోనికి చేతులు ఆడిస్తూ ఉంటారు.

5. కొమ్మునాట్యము:– కోయజాతి గిరిజనులు వివాహాది శుభకార్యములనాడు ఆడే

నాట్యము కొమ్మునాట్యము. ఈ నాట్యముచేసేవారి తలపాగాలపై దున్నపోతు కొమ్ములు ఉంటాయి కాబట్టి దీనిని దున్నపోతు కొమ్ము నాట్యము అని కూడా అంటారు. 'పెర్మకోక్' ఆట అనికూడా ఇంకొక పేరు ఉంది. ఈ నాట్యమును ముఖ్యముగా తెలంగాణలోని ఖమ్మం, వరంగల్ జిల్లాలలోనూ, ఆం.ప్ర.లోని తూర్పుపశ్చిమ గోదావరి జిల్లాలలోను నివసించే కోయలు చేస్తారు. ఒడిశాలో కూడా కొమ్మునాట్యము జరుగుతుంది. ఈ

నృత్యములో స్త్రీపురుషులు ఇద్దరూ ఉన్నా, ఎక్కువగా, అంటే **30** నుండి **40** మంది వరకు స్త్రీలు ఉంటారు. నాట్యముచేస్తున్నప్పుడు స్త్రీలు తమ చేతిలోని కఱ్ఱలను నేలపై కొడుతుంటారు. ఆ కఱ్ఱలకు కట్టిన చిన్న గంటలు చక్కని ధ్వని చేస్తూ ఉంటాయి. నాట్యము చేస్తున్నప్పుడు వారు తిరిగే పాము మెలికలు చూడదగ్గవి. ఒక్కొక్కసారి వృత్తములా చుట్టుకొని, మళ్ళీ విడిపోతుంటారు. ఈ నాట్యకారులు ధరించే రంగురంగుల వస్త్రములు కనువిందు చేస్తాయి.

6. ధింస నాట్యము:- అన్ని గిరిజనజాతులకు చెందిన స్త్రీపురుషులు వయోభేదములేకుండా తమతమ అలసటను మర్చిపోవుటకు, ఆనందాన్ని గ్రామస్థులు అందరితో పంచుకోటానికి ధింసా నాట్యములో పాల్గొంటారు. చైత్రమాసములో జరిగే ఈటెలపండుగనాడు, వివాహ సమయములప్పుడు ధింస నాట్యము చేస్తారు. అన్ని పండుగలనాడు కూడా ఈ నృత్యము జరుగుతుంది. నాట్యముచేస్తున్నప్పుడు గిరిజన స్త్రీపురుషులు తమ సాంప్రదాయ దుస్తులు ధరించి,

వివిధరకాల ఆభరణాలు పెట్టుకొంటారు. **16** రకాల ధింస నాట్యాలు ఇదివరలో చూపబడిన పట్టికలో పేర్కొనబడినవి.

చెంచు నాటకము

పులివేషాలు

గిరిజనుల వాద్యపరికరాలు

గిరిజనులు చేసే నృత్యాలు సంగీతలయ బద్ధముగా ఉంటాయి. వారు వాడే సంగీత పరికరాలను వారే తయారుచేసుకొంటారు. కొన్ని పరికరముల చిత్రములు పట్టికలో చూపబడినవి.

తిర్య:- ఇదియే వేణువు. దీనిని పిల్లనగ్రోవి వెదురు (పిప్పళ్ళ) అనే సన్నని వెదురుతో చేస్తారు.

ఓమ్ రంగ్ పె:- ఇది దాదాపు ఒక మీటరు పొడవుండే పెద్ద వేణువు. దీనిని నాలుగు గుణుపులుఉన్న పిప్పళ్ళ వెదురుతో చేస్తారు. దీని మధ్యలో చిన్న రంధ్రము చేసి దానిలోనికి గుల్లగా ఉండే ఒక నెమలిఈక లేక కోడిఈక మొదలుని జొప్పిస్తారు. ఈ పెద్ద వేణువును నిలువుగా పట్టుకొని, మధ్యనగల ఈక గొట్టములోనుండి ఊదుతారు.

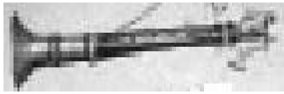
గడె:- ఎండిన టేకు కాయలను రెండు ముక్కలుగా కోసి, ప్రతీ ముక్కలోనుండి దారమును గ్రుచ్చుతారు. అలా దారము గ్రుచ్చబడిన టేకుకాయ ముక్కలను కొన్నిటిని ఒక తాటిచుట్టూ బొమ్మలో చూపినట్లు ఒక పెద్ద త్రాడుకు పేనుతారు. దీనిని ఆడిస్తే, చిఱుసవ్వడి వస్తుంది.

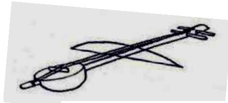
అజ్జై యాదజ్గ్:- దీనిని పండుగల సందర్భములోనూ, దేవతలకు బలి ఇచ్చే సమయములోనూ పూజారులు వాయిస్తారు. దీనిని చేయడానికి వెదురు ముక్కనూ, ఇనప తీగనూ, గుల్లచేసిన సొరకాయను వాడుతారు.

జంబున్ రై:- (పటములో చూపబడలేదు). చుక్కపండుగ. పులిపండుగ సందర్భాలలో గిరిజన వైద్యుడు వాయిస్తాడు. ఒక వెదురు కఱ్ఱకు రెండు చివరల రెండు గుల్ల సొరకాయలను అమర్చుతారు. ఆ వెదురు కఱ్ఱకు ఒక చివర వంకర కఱ్ఱను, రెండవ చివర తంత్రిని బిగించడానికి ఒక కీలును ఎర్పాటు చేస్తారు. కొండముచ్చు తోకనుండి తీసిన పొడవైన నరములను మూడేసి చొప్పున ఒక త్రాడుగా పేని, ఆ తాడును తంత్రిగా బిగిస్తారు. దీనిని మీటినపుడు గుల్ల సొరకాయలనుండి మృదువైన శబ్దము వస్తుంది.

దొద్దొజ్గ్ సిరై:- గిరిజన యువకులు వ్యక్తిగతంగా పాటలు పాడుకొనే సమయములో ఈ తంత్రీ వాయిద్యమును గోటితో మీటుతారు. వీణ మ్రోగిన శబ్దాన్ని ఇస్తుంది.

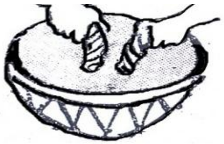
సంగీత వాద్య పరికరములు

సన్నాయి

గొగొజడెంగ్

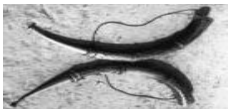

అజ్జె యాదజ్గ్

డప్పు

ఢంకా

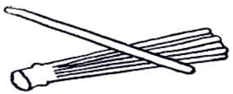

డోల్

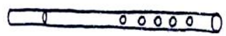

దొడ్డాంగ్ సిరై

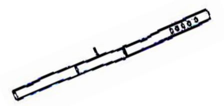

శృంగనాదం

గడె

రంజం

తర్పుడోదంగ్

తిర్యు

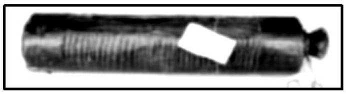

ఒంరంగ్ పె

గొగొజ్జె డెజ్గ్:- ఇది కూడా ఎవరికివారే వాయించుకొనే వాద్య పరికరము. దీని తీగెను జంతువు తోక రోమములనుండి తీసిన 'కమాన్'తో వాయిస్తారు. కమాన్ను తీగపై అటూఇటూ కదిపినపుడు వాయులీనము (ఫిడేల్) శబ్దము వస్తుంది.

శృజ్గనాదం;- మృతిచెందిన జంతువు కొమ్ముకు ఒక ప్రక్క శంక్వాకారపు ఇత్తడి గొట్టాన్ని అమర్చి, దానిలోనుండి ఊది, స్వరమును పలికిస్తారు.

సన్నాయి :- దీనిని గిరిజనేతరులనుండి కొనుక్కొంటారు.

సవరల వివాహ సందర్భాలలో వాడే వాద్యపరికరము 'రాస్ప'. వెదురుకఱ్ఱకు ఒకవైపు నిలువుగా సన్నని చీలిక చేసి, ఆ చీలిక వారలను రంపపు పళ్ళలాగ చెక్కుతారు. గరుకుగా

ఉన్న ఆ పళ్ళను కఱ్ఱతో గోకినపుడు వెదురు గొట్టమునుండి వెలువడే ధ్వని సంగీతాన్ని ఇస్తుంది.

గిరిజనుల వస్త్రధారణ, అలంకరణ

పురుషుల వస్త్రధారణ

గిరిజనులు కొందరు తువ్వాలును తలపాగాగా చుట్టుకొంటారు. పండుగలు, వివాహాది సందర్భములలో రంగుల తలపాగా కట్టుకొని దానిలో రంగురంగుల పక్షి ఈకలను పెట్టుకొంటారు. గోచీ ధారణ నేడు లేదు.

మెడలో కొందరు పూసల గొలుసులు, తాయెత్తులు కట్టుకోడము చూడవచ్చు. వారివారి ఆర్థిక స్థోమతనుబట్టి పురుషులు బంగారు, వెండి లేక ఇతర లోహాలతో

చేసిన ఉంగరాలు పెట్టుకొంటారు. కొన్ని ఉంగరాలపై పాత నాణెములు అతికించబడి ఉంటాయి. పాఠశాలలకు వెళ్ళే మగపిల్లలు నిక్కరు, చొక్కా ధరిస్తున్నారు.

స్త్రీల వస్త్రధారణ

పొడవు, ఒక మీటరు వెడల్పు గల సామాన్యమైన నూలు లేక నారతో నేసిన బట్ట. సాధారణముగా దానికి బూడిదరంగు అంచు ఉంటుంది. ఆ వస్త్రమును ముణుకులపైనుండి భుజాల వరకు చుట్టుకొని రెండు చివరలు ఎడమ భుజముపై ముడివేసుకొంటారు. కొందరు కుడి భుజముపై ఈ ముడిని వేసుకొంటారు.

రవికెల తొడుగుకొనేవారు కాదు. గదబా మహిళలు ధరించే వస్త్రముపై రంగుల చారలు ఉంటాయి. దీనిని కరెంగ అనే నారతో వడికి తామే నేసుకొంటారు.

గిరిజన మహిళలు పట్టణాలకు, నగరాలకు వచ్చుచుండుటచేత వారుకూడా మైదానప్రాంత స్త్రీల వలెనే చీరలు ధరించడము మొదలు పెట్టేరు. రవికెలు ధరించే పద్ధతి కూడా వాడుకలోకి వచ్చింది. చేనేత చీరలకు బదులుగా ఇప్పుడు మిల్లు వస్త్రాలను ధరిస్తున్నారు. కళాశాలలకు, ఉద్యోగాలకు వెళ్ళే గిరిజన మహిళలు కుర్తీ-పైజామాలు ధరించడము సర్వసాధారణము. అధునాతన పోకడలుగల అమ్మాయిలు జీన్స్, టి-షర్ట్ కూడా వేసుకొంటున్నారు. గిరిజన కిశోరబాలికలు లంగా, జాకెట్ ధరిస్తారు.

పండుగల సమయములోనూ, ధింసా నాట్యము చేసేటప్పుడు సాంప్రదాయ దుస్తులను ధరిస్తారు.

గిరిజన మహిళల అలంకారము, ఆభరణములు

కేశాలంకరణ, శిరోభూషణములు

సాధారణముగా గిరిజన మహిళలకు అందరికి దట్టమైన పొడవాటి కేశసంపద ఉంటుంది. పొట్టి జుత్తుగల స్త్రీలు అరుదు. తమ కేశములకు తైలమును పూసుకొని, చక్కగా దువ్వుకొని, శిఖగా చుట్టుకొనుటలో ఎక్కువ శ్రద్ధ కనపరుస్తారు. ఈ శిఖలు (సిగ లేక కొప్పు) రకరకాలుగా తీర్చి దిద్దుకొంటారు. కొందరు శిఖలను ఎడమవైపు, మరికొందరు కుడిప్రక్కకు కట్టుకొంటారు. తల వెనుకకు శిఖ వచ్చేలాగ ముడివేసుకోడం కూడా ఉంది. దువ్వుకోడానికి కొమ్ముతోనూ, కఱ్ఱతోనూ దువ్వెనలను గిరిజనులు తామే చేసుకొటారు. ఇప్పుడు ప్లాస్టిక్ దువ్వెనలు కూడా వాడుతున్నారు. కేశాలంకరణ చెదిరిపోకుండా ఉండుటకు రకరకాల చంపపిన్నులు పెట్టుకొంటారు. ఈ చంపపిన్నులు కొమ్ముతోగాని, వైట్ మెటల్ తోగాని చేసినవి. కొందరు జడ వేసుకొంటారు. పువ్వులు పెట్టుకొంటారు.

ధరువాలు ఖోసజ్క, దింసుజ అనే ఆభరణాలను శిరస్సుపై ధరిస్తారు. వీరు పెట్టుకొనే చంపపిన్నులను చిప్న అంటారు. నెటికాడ, కాపు, కాపుకాడ, నర్కెముండి అనేవి కొండదొఅల శిరోభూషణములు. పరోజా మహిళలు కఞ్జిక, సికిడిగుబ, సుజు అనే ఆభరణాలను తలపై ధరిస్తారు. పరెంగాలు కూడా ఈ నగలను ఇవే పేర్లతో పిలుస్తారు.

ముఖాలంకరణ

కొందరు మహిళలు ముఖానికి దట్టముగా పసుపు పూసుకొంటారు. సిందూరముతోగాని, కుంకుమతోగాని ముఖముపై బొట్టు పెట్టుకొంటారు. కళ్ళకు కాటుక పెట్టుకొంటారు. కాటుకను ఆముదపు దీపమునుండి వెలువడిన మసితో చేసుకొంటారు. ముఖముపై రకరకాల ఆకృతులలో పచ్చబొట్లు వేయించుకొంటారు.

కంఠాభరణములు

గిరిజన జాతులలో కంఠాభరణములు చాలా రకాలు ఉన్నాయి. గదబా స్త్రీలు మెడకు వెండితోచేసిన బరువైన రెండు లేక మూడు ముతక రింగులనును

ధరిస్తారు. కొన్ని గిరిజన జాతి స్త్రీలు తమ మెడచుట్టూ అల్యూమినియం వైరును చుట్టుకొంటారు. సవర మహిళలు పూసల దండలను మేడలో వేసుకొంటారు. ఖోండుజాతికి చెందిన గిరిజన స్త్రీలు వెండి నాణెములతో చేసిన పొడవైన గొలుసును మెడలో వేసుకొంటారు. వివాహిత స్త్రీలు పుస్తి తప్పనిసరిగా ధరిస్తారు. ఖగ్లా, నన్, ఖిప్రిమాలి, సధసోర, ధనమాలి, సధమాలి, కలియమాలి అనే కంఠాభరణములకు దాదాపుగా అన్ని గిరిజన భాషలలోనూ అవే పేర్లు గలవు.

నాసికాభరణములు

తమతమ ఆర్థిక స్థోమతనుబట్టి గిరిజన మహిళలు బంగారు, వెండి, ఇత్తడి ముక్కుపుడకలను, ముక్కెఱలను, రింగులను ధరిస్తారు. ముక్కుపుటాలకు పెట్టుకొనే రింగులను ముండి అని గదబాలు అంటారు. ధరువాలు ముక్కుపుడక, ముక్కెఱ, రింగులను పర్జీ భాషలో నాడియా, జులుపి, ఝుల్లక అని అంటారు. కొండదొఱలు తమ కువి భాషలో వీటిని ఘంటియా,సింగలా, ఝుల్లక అంటారు. పరోజాలు ముక్కెఱను ముంద్ర అంటారు. జాతాపుల నాసికాభరణములు కనిష్, కమ్ములు. గోండులు ధరించే రింగును గున అనీ, ఝురదండి అనికూడా అంటారు. పరెంగలు ముక్కుపుడకను లవంగకాడి అందురు; దండి, అస్గుణ, నట్, ముడి రింగుల పేర్లు.

కర్ణాభరణములు

దుద్దులు, ఝూకాలు, తమ్మెలు, రింగులు గిరిజన మహిళలు ధరించే కర్ణాభరణములు. గదబాల ఇతర నగల వలెనే రింగులు కూడా చాలా పెద్దవి; చెవి కుట్లునుండి వ్రేలాడే ఇవి భుజాలను తాకుతూ ఉంటాయి. ధరువాల ఝూకా పేరు ఘంటియా. లులి, హీరాబౌలీ, జులుపి కూడా ధరువాల చెవులకు పెట్టుకొనే నగలలో ఉన్నాయి. ఘంటియా, సింగలా, ఝుల్లక అనేవి కొండదొఅల కర్ణాభరణములు. ఫాసి, జిల్లిగట్, రింగులు పరోజా స్త్రీలు చెవులకు పెట్టుకొనే నగలు. జాతాపుల కర్ణాభరణాల పేర్లు నగుల్, బగ్దలు. వివాహ సమయములో గోండులు ధరించే చెవి రింగు పేరు మధుఝర. పరెంగ స్త్రీలు ఖంజ, హీరాబౌలి, జులుపి, నదియమోడి అనే పేర్లుగల నగలను చెవులకు పెట్టుకొంటారు. కుటియా ఖోండ్ మహిళలు చెవులకు మూడు లేక నాలుగేసి వెండి రింగులు ధరిస్తారు. కొన్ని జాతుల ఝూకాలకు దవడల వరకూ వ్రేలాడే పెద్ద తమ్మెలు ఉంటాయి.

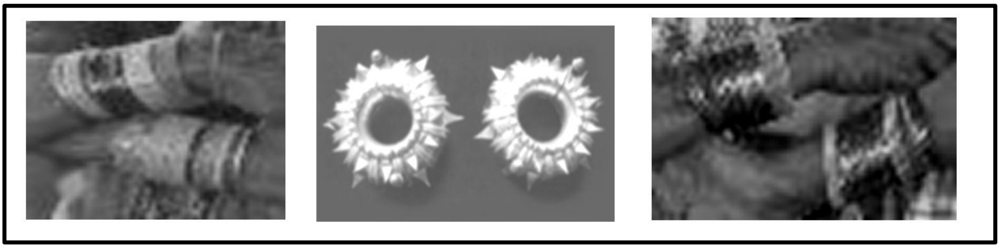
కట్యాభరణములు

నడుము చుట్టూ ధరించే ఆభరణములను కట్యాభరణములు అంటారు; అంటే వడ్డాణము మొదలగునవి. ఈ ఆభరణము వెండితో గానీ, బంగారముతోగానీ

చేసినది. ధరువాలు దీనిని అంతదార్ అంటారు. కొండదొఱ మహిళలు నడుముకు పెట్టుకొనే అడ్డాణము వడ్డాణము అనే తెలుగు పేరునుండే వచ్చింది.

హస్తభూషణములు

స్త్రీలు ముంజేతికి జబ్బలకు కొంచెము క్రిందుగా చేతిని పట్టి ఉండేలా ధరించే నగను తెలుగులో వంకె అంటారు. ఇదికూడా బంగారముతోగానీ, వెండితోగానీ తయారైనది. ధరువాలు, కొండదొఱలు దీనిని ఖగల, తడ్ అని అంటారు. పర్జీ భాషలోనూ, పరెంగాల గోరుమ్ భాషలోనూ ఇది బాజూబంధ్.

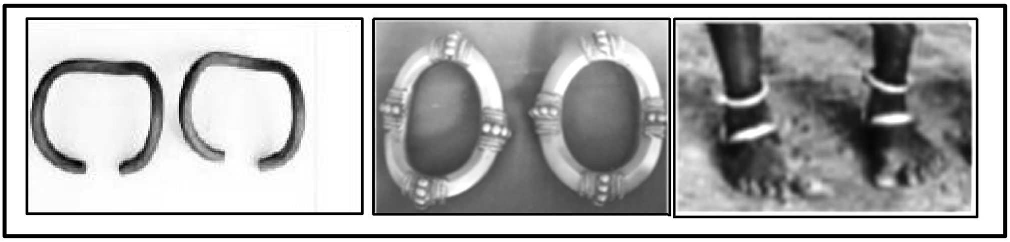

మోజేతులకు తొడుగుకొనే నగలు గాజులు. ధరువాల హస్తభూషణాలు పైలు, బండారియా, కతూరియా, కల్తూరి, గాజుల్. కువి భాషలో కూడా ఈ ఆభరణములకు ఇవే పేర్లు కలవు. గాజులు బంగారము, వెండి, ఇత్తడీ, ప్లేస్టిక్, గాజుతో చేసినవై ఉంటాయి.

బంగారము, వెండి, ఇత్తడితో చేసిన ఉంగరాలను గిరిజన స్త్రీపురుషులు ఇరువరు ధరిస్తారు. దాదాపుగా అన్ని గిరిజన భాషలలోనూ ఉంగరాలను ముడి అంటారు. పర్జీలో కుముదాతి అంటే ఉంగరము. నాణెము పొదిగియున్న ఉంగరమును పర్జీలో టాకెహజేర్ అంటారు. హితుధజేర్ అనే వేఱొక రకం ఉంగరము కూడా ఉంది. పరెంగాలు ఉంగరాన్ని టింకిముడి అంటారు.

ఇవియేకాక గిరిజనులు ధరించే కొన్ని ప్రత్యేకమైన కంకణాలు కూడా ఉన్నాయి. గోండ్ తెగ మహిళలు ధరించే కొన్ని కంకణాళకు సూదిగా ఉన్న ముళ్ళు ఉంటాయి.

పాదభూషణములు

పలు రకాల అందెలు, నూపురాలు గిరిజనులు ధరిస్తారు. ఇవి సాధారణముగా వెండితో చేసినవి. ఇత్తడితో చేసిన నూపురాలు కూడా ఉంటాయి.

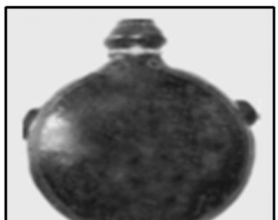
పచ్చబొట్లు

పచ్చబొట్లు పొడిపించుకొనుటపై గిరిజన స్త్రీలు మక్కువ చూపెడివారు. కేల అనే గిరిజన తెగ మహిళలు పచ్చబొట్లు వేయుటలో ఆరితేరినవారు. కుంబన, సికిడిబన, ఉదులిబన, హుల్బన, దన్బన, తోప అనే రకరకాల ఆకృతుల పచ్చబొట్లు ఉన్నాయి. కొండదొఱలలో వివాహిత స్త్రీలకు పచ్చబొట్లు తప్పనిసరి; అవి లేకపోతే వారి పూర్వికులు కోపోద్రిక్తులౌతారని వారి నమ్మకము. కాళ్ళు,చేతులమీద పచ్చబొట్లు వేయించుకొనేవారు. గోండ్ తెగ గిరిజనులు పచ్చబొట్లను శాశ్వతమైన అలంకారముగా భావిస్తారు. బాలికలు రజస్వల

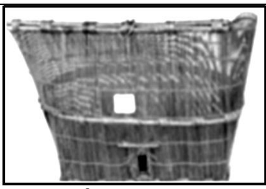
లగుటకు పూర్వమే పచ్చబొట్లు వేయించుకోవాలని. అలా కాకపోతే అశుభమని నమ్ముతారు. నవతరం యువతులు మాత్రము పచ్చబొట్లపై మక్కువ చూపుటలేదు.

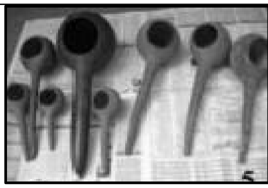
గిరిజనుల హస్త కళలు

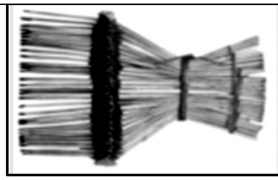
గిరిజనులు తాము నిత్యజీవితములో ఉపయోగించుకొనే వస్తువులను వారి సమీప అడవులనుండి సేకరించుకొన్న కట్టెలు, ఆకులు, కాయలు, పళ్ళు, వృక్షమూలాలతో కళాత్మకముగా తీర్చి దిద్దుకొంటారు.

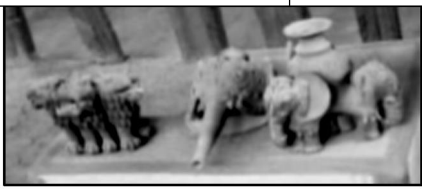
గిరిజనుల హస్తకళలు		
 మేదరిబుట్ట	 సంతబుట్ట	 పేము పరికరములు
 సారా బురిడి	 జోకీ	 దుడువా

గిరిజనుల హస్తకళలు

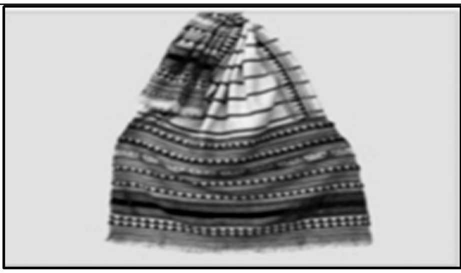

చేపల వల

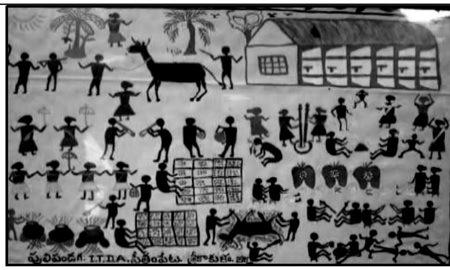

గరిటెలు

దువ్వెన

లక్కబొమ్మలు

నాయక్ పాడ్ ముసుగులు

శాలువా

వస్త్రముపై సవరా చిత్రము

సవరలు నాట్యాలలో వాడే ముసుగులు

గిరిజన సహకార సంస్థ

ఇదివరలో గిరిజనులు తాము ఎన్నో కష్టనష్టములకోర్చి పండించిన వ్యవసాయ ఉత్పత్తులను, అడవులనుండి సేకరించిన పత్రఫలమూలికాది అటవీ ఉత్పత్తులను వారివారి గ్రామ సమీపములోని సంతలలో అమ్ముచుండెడివారు. కొందరు ఊరూరా తిరిగి స్వయముగా అమ్ముచుండెడివారు. కొందరు వ్యాపారులు గిరిజనుల నిరక్షరాస్యతను ఆసరాగా తీసుకొని వారికి తగిన కిట్టుబాటు ధరలను ఈయక మోసగించుచుండిరి.

అట్టి మోసములనుండి గిరిజనులను రక్షించి, వారి ఉత్పత్తులను తగిన గిట్టుబాటు ధరలకు తామే కొని, వినియోగదారులకు సౌకర్యమైన రీతిలో సరసమైన ధరలకు అమ్మి, లాభమును గిరిజనులకే చెందునటుల చర్యలను చేపట్టుటకు ప్రభుత్వముచే నియమించబడిన సంస్థయే గిరిజన సహకార సంస్థ (**G.C.C.**). ఈ సంస్థ సం. **1956** లో స్థాపించబడినది.

గిరిజన ముడి ఉత్పత్తులను వినియోగయోగ్యముగా చేసి, తద్వారా వాటి విలువలను ఇనుమడిపజేసి, ప్రైవేటు వ్యాపారుల ఉత్పత్తులకు దీటుగా విపణిలో అమ్ముడుపోవునట్లు చేయు ప్రక్రియను కూడా ఈ సంస్థ చేపట్టినది. ఉదాహరణకు పట్టుతేనెను గిరిజనులు 'సేకరించినది సేకరించినట్లుగా' అమ్ముచుండెడివారు. జి.సి.సి. ఇపుడు దానిని శుద్ధిచేసి, సీసాలలో పోసి, చెడిపోకుండా సీలుచేసి చిల్లరగా అమ్ముచున్నది. అలాగే ఒకప్పుడు గిరిజనులు స్వయముగా అమ్మే కుంకుడుకాయలను, శీకాకాయలను పొడిచేసి పేకెట్లలో సీలుచేసి జి.సి.సి.

దుకాణములలో అమ్ముచున్నది. ఈ విధముగా చాలా ఉత్పత్తులను తయరుచేయుటకు జి.సి.సి. కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పి, నిర్వహించుచున్నది.

గిరిజన సహకార సంస్థ నిర్వహించుచున్న సంస్థలు.

1. పట్టుతేనెను శుద్ధిచేయుటకు చిత్తూరు, రాజమహేంద్రవరములలోనూ, **2**. కుంకుడుకాయలను, శీకాకాయలను, ఉసిరికాయలను పొడిచేసి, పేక్ చేయుటకు రంపచోడవరము, రాజమహేంద్రవరములలోనూ, **3**. సబ్బులు తయారు చేయుటకు అరుకు, విజయనగరములలోనూ, **4**. చింతపండు పిక్కతీసి, గుజ్జును పేక్ చేయుటకు వి.మాడుగులు, మాకవరిపాలెం, చోడవరం, ఎస్.కోట, సాలూరులలోనూ, **5**. కొండచీపుళ్ళను కట్టకట్టుటకు సాలూరు, సీతమ్మ పేటలలోనూ, **6**. తెల్లరాజమా, ఎఱ్ఱరాజమా, బొబ్బర్లనూ సుద్ధిచేసి పేక్ చేయుటకు పాడేరులోనూ, **7**. పసుపును శుద్ధిచేసి, పొడిని పేక్ చేయుటకు వి. మాడుగులు లోనూ, **8**. ఎండు మిరపకాయలను పొడిచేసి పేక్ చేయుటకు భద్రాచలములోనూ, **9**. సోయాచిక్కుడును శుద్ధిచేసి, పొడిగావించి, పేక్ చేయుటకు ఉట్నూరులోనూ, **10**. సోయాచిక్కుడునుండి పాలను తీయుటకు ఉట్నూరులోనూ సంస్థలను స్థాపించి, గిరిజనులచేతనే వాటిని నిర్వహింపజేయుచున్నది.

అరుకులోయలోగల ఒక ప్రైవేటు సంస్థ సహకారముతో కాఫీ గింజలను పొడిచేసి పేక్ చేయించుచున్నది జి.సి.సి.

గిరిజన సహకార సంస్థ ఉత్పాదనలు		
 రాజమా	 బొబ్బర్లు	 జీడిపప్పు
 చింతపండు	 పసుపుపొడి	 కారంపొడి
 తేనె	 మారేడు,త్రిఫలరసం	 త్రిఫలపొడి
 శీకాయిపొడి	 కుంకుడిపొడి	 శీకాయ్, కుంకుడి షేంపూ

గిరిజన సహకార సంస్థ ఉత్పాదనలు

పసుపు సబ్బు

మల్లె సబ్బు

వేప సబ్బు

కుంకుడు, ఉసిరి, శీకాయి పొడులు

త్రిఫలరసం

ఎలోవెరా సబ్బు

అరుకు కాఫీపొడి

పేరిస్ లో జి.సి.సి. కాఫీశాల

జి.సి.సి. కాఫీశాల

విశాఖపట్నంలో జి.సి.సి.విక్రయశాల

సమీకృత గిరిజనాభివృద్ధి సంస్థ [ITDA], ఎ.పి.ఎస్.టి.సి.ఎఫ్.సి. లిమిటెడ్ [TRICOR]

గిరిజన ప్రాంతాలలో ఎన్నో పథకాలు ఐ.టి.డి.ఎ., ట్రైకార్ సంస్థలు, కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు, బేంకులు, ప్రభుత్వేతర సంస్థల సంయుక్త కృషి వలననే సాధ్యమైనందున ఆ సంస్థల గురించి ఒకే అధ్యాయములో తెలుసుకొనుట ఉచితము. ఎందరో గిరిజన యువతీయువకులు, స్వయం సహాయక బృందాల విజయగాథలే ఈ సంస్థల దక్షతను తెలియజేస్తాయి.

కెమికల్ ఇంజినీరింగ్ లో పట్టభద్రుడైన మొగిలి ఆంజనేయులు అనే గిరిజన యువకుడు తన జీవితాశయమును నెరవేర్చుకొనుటకు కేంద్ర ప్రభుత్వ 'ముద్ర' రుణపథకము క్రింద ఐదు లక్షల రూపాయల రుణము తీసుకొని, సంవత్సరానికి ఆరు లక్షల రూపాయల లాభమును తెచ్చిపెట్టిన విద్యుత్ జెనరేటర్స్ స్థాపించు కాంట్రాక్ట్ పనులు నిర్వహించెను. ఇపుడు గుంటూరులో లెడ్ ఏసిడ్ బేటరీలు తయారుచేసే స్వంత కర్మాగారమును నెలకొల్పుకొనెను. ఇందులో ఐ.టి.డి.ఏ., ట్రైకార్ సంస్థలు అతనికి అన్ని సమయములలోనూ చేదోడువాదోడుగా నిలిచినవి.

ఎయిర్ కండిషనర్లను బాగుచేయుటలో నైపుణ్యముగల రవి శంకర్ అనే గుంటూరుకుచెందిన గిరిజన యువకుడు గిరిజన సంక్షేమ శాఖ ఆర్థికావలంబన

పథకము (ESS) ద్వారా తన స్వంత సంస్థను ఏర్పాటు చేసుకొనుటయేకాక, మరొక ఐదుగురికి జీవనోపాధి కూడా కల్పించుచున్నాడు. వ్యాపార దక్షతతో సంస్థను నిర్వహించి, తాను పొందిన నలభై వేల రూపాయల ఋణమును ఒక్క సంవత్సరములోనే పూర్తిగా చెల్లించివేసి, నేడు నెలకు ఇరవైవేల రూపాయలకు పైగా ఆర్జించుచున్నాడు.

2014-15 సంవత్సరములలో గిరిజన తెగకు చెందిన ఒక యువకుడు 8 గంటలకు రూ.150 అద్దె చెల్లించుచూ ఆటోరిక్షా నడుపుకొనుచుండెడివాడు. తరువాత గిరిజన సంక్షేమ శాఖ ఆర్థికావలంబన పథకము క్రింద ఋణము తీసుకొని తన స్వంత ఆటోను నడుపుకొనుచూ నెలనెలా రెండువేల రూపాయల చొప్పున ఋణమును క్రమముగా తిరిగి చెల్లించుచున్నాడు. గిరిజనుల ఆర్థికావలంబనకు ఇది మరియొక ఉదాహరణ.

భర్త వేధింపులను సహింపలేక అతనినుండి విడాకులు పొంది, తన తండ్రినుండి సంక్రమించిన అర ఎకరము పొలములో చిఋధాన్యాలను పండించి, తన ముగ్గురు పిల్లల బంగారు భవిష్యత్తును తీర్చిదిద్దుతున్న గిరిజన మహిళ మనోధైర్యానికి చిహ్నము ఈ విజయగాథ. నాబార్డ్ (NABARD) నుండి సహాయము పొందిన ఆమె నేడు గిరిజన సంక్షేమ పాఠశాలలకూ, రైతుబజార్లకు సేంద్రియ పద్ధతిలో పండించిన నాణ్యమైన చిఋధాన్యములను సరఫరా చేయుచున్నది. అంతేకాక తనతోపాటు **2545** మంది ఇతర గిరిజన రైతులకు

మార్గము చూపుచున్నది. ఐ.టి.డి.ఎ. మౌలిక సదుపాయములు కూర్చగా, ట్రైకార్ సంస్థనుండి పొందిన రుణముతో ఆమె చిఱుధాన్యాలను శుద్ధిచేసి పేకింగ్ చేయు సంస్థను నిర్వహించుచున్నది. ఆమె వ్యాపార లాభము నేడు నెలకు రూ. **35,000**.

వంతల నగేశ్, రయ్యే సోమమ్మ అనే ఇద్దర రైతులు తమ మూడు ఎకరాల పొలములో బొప్పాసికాయలు, మొక్కజొన్న కొంతకాలము పండించి నష్టపోయిరి. పార్వతీపురములో ఆం.ప్ర. ప్రభుత్వము నిర్వహించిన పట్టుపురుగుల పెంపకముపై జరిగిన శిక్షణతో వారు మల్బెరి వనమును పెంచ నిశ్చయించుకొనిరి. అందుకు అవసరమైన గొట్టముబావిని త్రవ్వటకు ఆం.ప్ర. ప్రభుత్వము **50** శాతము ఖర్చులు భరించగా, మిగిలిన **50%** కేంద్ర ప్రభుత్వము ఇచ్చినది.ఇప్పుడు వారి ఈ పరిశ్రమలో ప్రవేశపెట్టుకొన్న బిందుసేద్య పరికరములకు **100%** రాయితీ లభించినది. వారి పొలములో ఎకరానికి **130 kg** పట్టు ఉత్పత్తి చేసి దానిని విజయనగరము బజారులో **kg** రూ.**400** చొప్పున విక్రయించగలుగుతున్నారు. ఒక్కొక్క పంటకు ఒక లక్షా ఏభైవేల రూపాయల ఆదాయము పొందుచున్నారు.

చింతపల్లి మండలము గొండిపాకల గ్రామానికి చెందిన బావుడు కుశలవుడు స్ట్రాబెటీ సేద్యము చేయగోరి ట్రైకార్ నుండి శిక్షణ పొందిన బగత జాతి గిరిజనుడు. సేంద్రియ వ్యవసాయ పద్ధతులను అనుసరించి తన పొలములో **2017** లో 35 క్వింటాళ్ళు దిగుబడిని సాధించెను. విశాఖపట్నములోని 'రిలైయన్స్ ఫ్రెష్',

'బిగ్ బజార్', నరసీపట్నములోని పలువురు పండ్లరస వ్యాపారులతోనూ ఒప్పందము కుర్చుకొని వ్యాపారము సాగించుచున్నాడు. సాలీన **8** లక్షల రూపాయల ఆదాయముతో తన పెట్టుబడిపై **100%** లాభమును పొందుచున్నాడు.

రంపచోడవరం ఏజెన్సీ ప్రాంతము రబ్బరు తోటల పెంపకమునకు చాలా అనువైనది. రబ్బరు ఉపయోగము చాలా పరిశ్రమలలో ఉంది. ఈ ప్రాంతములో రబ్బరు తోటల పెంపకమునకు గిరిజన సంక్షేమ శాఖ చర్యలు చేపట్టినది. రబ్బరు బోర్డ్ సహాయముతో జరుగుచున్న బ్లాక్ ప్లేంటేషన్ ప్రాజెక్ట్ 28-02-2017 నాటికి ఒక లక్షా ఇరవైఏడువేల ఎనిమిది వందల డబ్బైరెండు కిలోగ్రాముల రబ్బరు ఉత్పాదన జరిగినది. తయారైన రబ్బరు షీట్లవలన ఒక కోటీ డబ్బైనాలుగు లక్షల ఎనభైమూడువేల రెండువందల ఏభైమూడు రూపాయల ఆదాయము వచ్చినది.

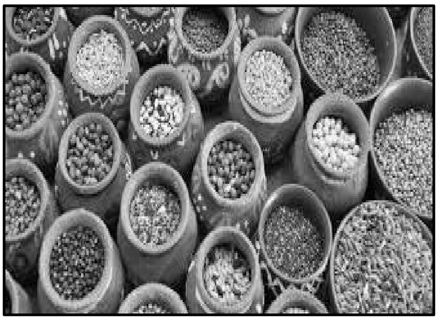

ఎలక్ట్రికల్, మెకానికల్ ఇంజినీరింగ్ లో డిప్లొమా గల ఉత్సాహవంతులైన **42**మంది గిరిజన యువతులు గిరిజన మహిళా సమాఖ్య అను పేరుతో ఏర్పాటుచేసుకొన్న స్వయంసహాయక బృందము నేడు నెలకు మూడులక్షల లైట్ ఎమిటింగ్ డయోడ్(**LED**) బల్బులను తయారుచేసే పరిశ్రమను నడుపుచున్నారు. ఈ పరిశ్రమను స్థాపించుటకు వారికి 'స్టేండప్ ఇండియా' పథకము క్రింద ఆంధ్రాబేంక్ ఏభై లక్షల రూపాయల పెట్టుబడి సహాయము చేసినది. ఈ పరిశ్రమ స్థాపించక పూర్వము కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు ఈ బల్బులను ప్రైవేట్ సంస్థలనుండి కొని గృహానికి రెండు చొప్పున ఉచితముగా

పంపిణీచేయుచుండినవి. గిరిజన యువతులు నడుపుచున్న ఈ సంస్థ యావద్దేశములో విద్యుచ్ఛక్తి ఆదాకు కారణమైనది. ఈ పరిశ్రమకు మౌలిక వసతులు ఐ.టి.డి.ఎ. చేకూర్చినది. ఇప్పుడు ఈ పరిశ్రమలో **125**మంది స్కిల్డ్, సెమీస్కిల్డ్, అన్ స్కిల్డ్ గిరిజన యువత ఉపాధిని పొందుచున్నారు.

ట్రైకార్ సాఫ్ట్ వేర్

గిరిజన ప్రాంతాలలో జరిగే అభివృద్ధి కార్యక్రమాలలో కేంద్ర, రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు, బేంకులు, ఇంకా ఎన్నో ప్రభుత్వ, ప్రభుత్వేతర సంస్థలనుండి నిధులు సేకరింపబడుచున్నవి. అలాగే ఆ నిధులు వ్యక్తులకు, స్వయంసహాయ బృందాలకు, వివిధ సంస్థలకు చెల్లింపబడుచున్నవి. అన్ని నిధుల సక్రమ నిర్వహణకు అవసరమైన ఖాతాలను నిర్వహించుటకు పారదర్శకమైన సాఫ్ట్ వేర్ ను కూడా **TRICOR** సంస్థయే రూపొందించి నిర్వహించుచున్నది.

గిరిజన ప్రముఖులు

గిరిజనులు అంటే ఆదివాసులనీ, వారిగురించి వేదవాఙ్మయములో ప్రస్తావన గలదనీ తొలి అధ్యాయములోనే పేర్కొనబడినది. ఆ వేదకాలమునుండి నేటివరకు గిరిజనులు వివిధ రంగాలలో జరిపిన కృషి భారతదేశ చరిత్రలో సమున్నత స్థానమును పొందినది. అట్టివారిలో కొందరు ప్రముఖుల గురించి తెలుసుకొని, వారి జీవితములనుండి స్ఫూర్తి పొందుట మన కర్తవ్యము.

ఆధ్యాత్మిక రంగము

వాల్మీకి మహర్షి:- ఆదిశ్లోక కర్త, రామాయణ రచయిత అయిన వాల్మీకి మహర్షి కిరాత భిల్ తెగకు చెందిన గిరిజనుడు. ఆ మహర్షి గౌరవార్థము భారత ప్రభుత్వము ఒక తపాలా బిళ్ళను విడుదల చేసినది.

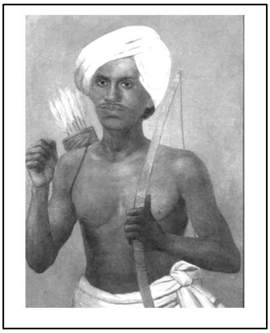

మహా భక్తురాలు శబరి:- శబరి మహా భక్తురాలు. శ్రీరామచంద్రుని రాకకై జీవితమంతా వేచిచూసి, ఆ అవతారమూర్తికి తాను మొదటగా రుచిచూసి (ఎంగిలిచేసి) సమర్పించిన ఫలములను శ్రీరాముడు ప్రీతితో ఆరగించిన సంగతి మనకు అందరకు తెలిసినదే. ఆ మహా భక్తురాలు శబరి నిషాధ జాతికిచెందిన గిరిజన మహిళ. ఎంత భక్తురాలో ఆమె !.

బుద్ధు భగత్, గురుదేవ కాలిచరణ్ బ్రహ్మలు కూడా సామాజిక న్యాయముకోసం పోరాడినవారే !

స్వాతంత్ర్య సమరము

<u>బిర్స ముండ:</u>- **1875-1900** సంవత్సరముల మధ్య ఆనాటి ఆంగ్లేయ పాలకులపై తిరుగుబాటుచేసి, భారత స్వాతంత్ర్యసమర చరిత్రలో చిరస్థాయిగా నిలిచిపోయిన బిర్సముండ ముండా జాతికి చెందిన గిరిజనుడు. పలువురు గిరిజనేతరులకు ఆయన గురుదేవులు కూడా.

<u>కొమురుం భీమ్:</u>- నిజాం నిరంకుశ పాలనను సశస్త్రముగా ఎదుర్కొన్న తెలంగాణ యోధుడు కొమురుం భీమ్. కొమురుం భీమ్ పూర్వపు ఆదిలాబాద్ జిల్లాలో **1901** వ సంవత్సరము అక్టోబర్ **1**వ తారీఖున ఒక గోండ్ (కోయ్ తుర్) కుటుంబములో జన్మించెను. అసఫ్ జాహీ వంశపాలననుండి స్వతంత్రము సంపాదించడానికి తన ఆఖరి ఊపిరి వరకు పోరాటము సలిపి, చివరకు **1940**వ సంవత్సరము అక్టోబర్ 27న స్వర్గస్థుడయ్యెను. ఆ యోధుని పేరుమీద నేడు తెలంగాణలో ఒక జిల్లా వెలిసినది.

బ్రిటిష్ పాలకులకు వ్యతిరేకముగా మన్యంవీరుడు అల్లూరి సీతారామరాజు చేసిన స్వాతంత్ర్యపోరాటములో చాలామంది సైనికులు గిరిజనులే.

సైనిక రంగము

1971వ సంవత్సరములో పాకిస్తాన్ తో జరిగిన యుద్ధములో అద్వితీయమైన శౌర్యసాహసాలను ప్రదర్శించిన భారత జవాన్ ఆల్బర్ట్ ఎక్క గిరిజనుడే. భారత ప్రభుత్వము ఆతనికి 'పరమ్ వీర్ చక్ర' బిరుదును ఇచ్చి గౌరవించినది.

క్రీడారంగము

క్రీడారంగములో కూడా అసమాన ప్రతిభను కనపరచి, భారతదేశమునకు జాతీయ, అంతర్జాతీయ కీర్తిని గడించినవారిలో ఎందరో గిరిజనులు ఉన్నారు.

భారత ఫుట్ బాల్ బృందానికి నాయకత్వము వహించిన దుర్గా బోరో గిరిజనుడే!

గిరిజనులకు సహజముగా అబ్బే విలువిద్యతో దేశానికి అంతర్జాతీయ ఖ్యాతిని సమకూర్చిన లింబారామ్, లక్ష్మీరాణీ మాఝీల పేర్లు తెలియని క్రీడాభిమానులు ఉండరు.

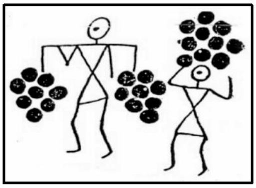

మేరీ కోమ్:- ఈమె గురించి తెలియనివారు ఎవరు?. ఆసియాక్రీడలు-**2014**లో స్వర్ణపతకాన్ని సాధించిన తొలి బాక్సింగ్ వనిత మేరీ కోమ్. **2018** కామన్ వెల్త్ క్రీడలలోనూ స్వర్ణపతకమును సాధించిన ఈమెకు మణిపూర్ ప్రభుత్వము 'మీథోయ్ లీమా' (అసమాన్య వనిత) అని బిరుదు నిచ్చి గౌరవించింది. ఈమె పూర్తి పేరు చుజ్గ్ నీ జజ్గ్ మేరీ కోమ్. ఈమె ఇపుడు రాజ్యసభ సభ్యురాలిగా నియమింపబడిరి.

ఎవరెస్ట్ పర్వతారోహకులు

పర్వతారోహణ గిరిజనులకు అందరికీ ఉగ్గుపాలతొ నేర్చిన విద్య. ప్రపంచములోనే ఎత్తైన ఎవరెస్ట్ శిఖరమును అధిరోహించిన సాహసకారులలో గిరిజనులు ఉండుట సహజమైన విషయమే. తెలుగు రాష్టాలకే చెందిన నలుగురు పర్వతారోహకులు గిరిజన బాలబాలికలకే కాక సాహసము చేయ దలిచే వారికి అందరికీ స్ఫూర్తి ప్రదాతలు.

<table>
<tr>
<td>
</td>
<td> </td>
</tr>
<tr>
<td>ఆంధ్ర ప్రదేశ్ తూర్పుగోదావరి జిల్లాకు చెందిన దూబి భద్రయ్య కోయ సాహస గిరిజన యువకుడు.</td>
<td>తెలంగాణ, నిజామాబాద్ జిల్లాకు చెందిన మాలావత్ పూర్ణ 14 సంవత్సరాల ప్రాయములో 24 మే, 2014 న ఎవరెస్ట్ పర్వతమును ఆనంద్ కుమార్ తో కలిసి అధిరోహించిన గిరిజన చిన్నారి.</td>
</tr>
</table>

గిరిజన ఉద్యమాలు, హక్కుల సాధన

భారతదేశానికి స్వాతంత్ర్యము రాక పూర్వము గిరిజన సముదాయాలు తమ ప్రత్యేక సంస్కృతిని కాపాడుకొనుటకు, తమతమ సమాజములలో ఆధునిక పరివర్తన తెచ్చుకోడానికి, భూస్వామ్య వ్యవస్థచే వంచింపబడినప్పుడు ఎన్నో ఉద్యమాలు చేపట్టిరి. ఆ ఉద్యమాలనుండి ఉద్భవించిన నాయకత్వమును గిరిజనేతరులుకూడా ఆదర్శముగా పరిగణించిరి. కొందరు నాయకులను గురించి గిరిజన ప్రముఖులు అను అధ్యాయములో వివరించబడినది. అట్టి ఉద్యమాల గురించి మరికొంచెము ఇచ్చట తెలుసుకొనుట ఆవశ్యకము.

నేటి బంగ్లాదేశ్, చిట్టగాంగ్ లో **1776-1787**ల మధ్య జరిగిన చక్మా తిరుగుబాటు, బెంగాల్ రాష్ట్రములో లో **1795-1800**ల మధ్య చెలరేగిన చువర్ తిరుగుబాటు, 1817వ సంవత్సరములో ఒడిశా రాష్ట్రములో ఎగిసిన ఖుర్దా ఉద్యమము, **1822-1857**ల మధ్య జరిగిన భిల్ తిరుగుబాటు, **1816-1837** సంవత్సరాలమధ్య పెల్లుబికిన హో, ముండాల ఉద్యమము తొలుతగా పేర్కొనదగినవి. **1836**లో ఖోండ్ తెగ నిర్వహించిన తిరుగుబాటు, బన్స్వాడాలో తాంతియాతోపే నాయకత్వములో జరిగిన భిల్ తిరుగుబాటు ఉల్లేఖనీయమైనవి. ఈ ఉద్యమాలనుండి సిదు ముర్మ్, కనూ ముర్మ్, రాంజీ గోండ్ మొదలగు నాయకులు వచ్చేరు. **1859** లో కోయలు తిరుగుబాటు చేసేరు.

తెలుగు రాష్ట్రాలలో గిరిజన ఉద్యమాలు

1. ఆదిలాబాద్ గోండ్ స్వాతంత్ర్య పోరాటము**(1860)**:–ఆ సమయములో ఆదిలాబాద్ పరిసర ప్రాంతాలలో గోండ్ రాజ్యము ఉండెడిది. నాటి అంగ్లేయ పాలకులు **5**వ నిజామ్ అసఫ్ జాఫీతో కలిసి ఆ రాజ్యమును స్వాధీనము చేసుకొనగోరినపుడు రాంజీ గోండ్ నాయకత్వములో గోండ్, రోహిల్లా తెగలకు చెందిన గిరిజన స్వాతంత్ర్య సైనికులు వారిని ఎదుర్కొని ఓటమిపాలు జేసిరి. అపుడు బ్రిటిష్ సైనికులు గోండ్ రాజ్యములోకి దొంగతనముగా చొరబడి ఎన్నో గ్రామాలలో విధ్వంసము సృష్టించినపుడు రాంజీ గోండ్ వారిని పూర్తిగా హతమార్చెను. ప్రతీకారముగా బ్రిటిష్ కల్నల్ రాబర్ట్ రాంజీ గోండును, **1000** మంది సైనికులను నిర్మల్ వద్ద బంధించి ఒకే మర్రిచెట్టుకు వ్రేలాడదీసి చంపివేసెను. ఆ చెట్టును ఇపుడు వెయ్యిపుట్టెల మట్టి అని అంటున్నారు.

2. అల్లూరి సీతారామరాజు మన్యం విప్లవం**(1922-1924)**:– ఉత్తరకోస్తాంధ్ర అటవీ ప్రాంతములోని గిరిజనులు నాటి ఆంగ్లేయ పాలకుల ఆగడాలకు వ్యతిరేకముగా **1879**వ సంవత్సరమునుండి తరచూ ప్రతిఘటించుచునే యుంటిరి. **1922** నాటికి ఆ ప్రాంత గిరిజనులు అందరు అల్లూరి సీతారామరాజు నాయకత్వములో ఏకమై స్వాతంత్ర్య సమరము జరిపిరి. మన్యం వీరుడు అల్లూరి సీతారామరాజును, అతని అనుచరులను పట్టుకొనడానికి బ్రిటిష్ పాలకులు పడిన పాట్లు, మన్యములో వారు సాగించిన పైశాచిక చర్యలు తెలుగురాష్ట్ర ప్రజలకు తెలిసినవే.

గిరిజనుల హక్కులు

గిరిజన ఉద్యమాలతో ఉలిక్కిపడిన నాటి బ్రిటిష్ పాలకులు తమ నిరంకుశ ధోరణిని కొంత తగ్గించుకొని, గిరిజనుల కనీస హక్కులను నెలకొల్పడానికి నామమాత్ర చర్యలు చేపట్టేరు. కానీ గిరిజనులకు సమాజములో సముచిత స్థానమును కలిగించినది స్వాతంత్రానంతరము అమలులోనికి వచ్చిన భారత రాజ్యాంగమే.

భారత రాజ్యాంగములో గిరిజనులకు సంబంధించిన కొన్ని విషయములు

1. షెడ్యూల్డ్ ట్రైబ్ నిర్వచనము, పరిగణన విధానములు **366 (25)**, **342** వ ఆర్టికల్ లలో పొందుపరచబడినవి.

2. విద్యాసాంస్కృతిక విషయములు **46**, **350** వ ఆర్టికల్ లలో గలవు. వీటి వలన రాష్ట్రాలు గిరిజనుల విద్య, ఆర్థిక ప్రయోజనాలను కాపాడుచూ, సామాజిక న్యాయము కల్పించి దోపిడీకి గురికాకుండా చర్యలు చేపట్టాలి. తమ మాతృభాషను, లిపిని కాపాడుకొంటూ, మాతృభాషలోనే విద్యను అభ్యసించుటకు వీలు కలిగించాలి.

3. బాల కార్మిక వ్యవస్థను, వెట్టిచాకిరీని నిషేధించి, గిరిజనుల అక్రమ రవాణాను అరికట్టుటకు ఆర్టికల్ **23, 24**లు కలవు.

4. షెడ్యూల్డ్ ఏరియాలుగా గుర్తింపబడిన ప్రాంతాలకు ఆర్థికసాయము అందించవలయును; ఇందుకు ఆర్టికల్ **275** ఉన్నది.

5. ఆర్టికల్ **330, 337, 334, 243**ల ప్రకారము పార్లమెంటులోనూ, రాష్ట్ర విధానసభలలోనూ గిరిజనులకు కొన్ని స్థానములు ప్రత్యేకింపవలసి యున్నది. తొలుత ఇది **10** సంవత్సరములకే పరిమితమైననూ, ఆ సమయావధి పలుమార్లు పొడిగింపబడినది.

గిరిజనుల రక్షణకు చేయబడిన కొన్ని చట్టములు

1. షేడ్యూల్డ్ కాస్ట్, షెడ్యూల్డ్ ట్రైబ్ లపై దౌర్జన్యమును నిషేధించే చట్టము–**1989.**

2. బాలకార్మిక వ్యవస్థ నిషేధ చట్టము–**1986.**

3. గిరిజన తెగల భూములను ఇతరులకు సంక్రమించకుండా నిషేధించే రాష్ట్రాల పరిధిలోని పలు చట్టాలు.

4. పంచాయతీరాజ్ వ్యవస్థను షెడ్యూల్డ్ ప్రాంతాలకు విస్తరించే **PESA** చట్టము–**1996**. రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలు కూడా ఇట్టి చట్టాలను చేసి అమలుచేసినవి.

5. వ్యక్తులను నిర్బంధించి వారిచే వెట్టిచాకిరీ చేయించుటను నిషేధించే వెట్టిచాకిరీ నిషేధ చట్టము–**1976**.

6. అటవీ పరిరక్షణ చట్టము–**1980**. అడవులను నరుకుటకు గిరిజనులకు కూడా అధికారము లేదు. కానీ పూర్వపు పోడు భూములలో పండిన వృక్ష ఫలాలను సేకరించుకొనుటకు అధికారము గలదు.

7. షెడ్యూల్డ్ ట్రైబ్స్, ఇతర వనవాసీల హక్కుల గుర్తింపు చట్టము–**2006.**

న్యాయ పోరాటముచేసి విజయము నొందిన గిరిజనులు

తూర్పుకనుమల అటవీ ప్రాంతములో అల్యూమినియం తయారుచేయుటకు వాడే ముడిపదార్థమైన బాక్సైట్ నిక్షేపములు పుష్కలముగా కలవు. ప్రభుత్వ తొందరపాటు నిర్ణయముతో ఆ నిక్షేపములను త్రవ్వుకొనుటకు ఒక ప్రైవేటు సంస్థకు అనుమతి లభించినది. కానీ అట్టి త్రవ్వకాలవలన అచ్చటి వాతావరణ సమతుల్యతకు భంగము కలిగి ఎంతోమంది గిరిజనులకు ఆహార భద్రత కొఱవడుతుందని గ్రహించిన గిరిజనులు ఆ ప్రభుత్వ ప్రయత్నములను చాలా కాలము ప్రతిఘటించుచుంటిరి. అటువంటి విషయములలో ఏనిర్ణయమైననూ గిరిజన గ్రామసభల అనుమతితోనే జరుగవలెను. విషయము పెరిగిపెరిగి సర్వోన్నత న్యాయస్థానము వరకు వెళ్ళినది.

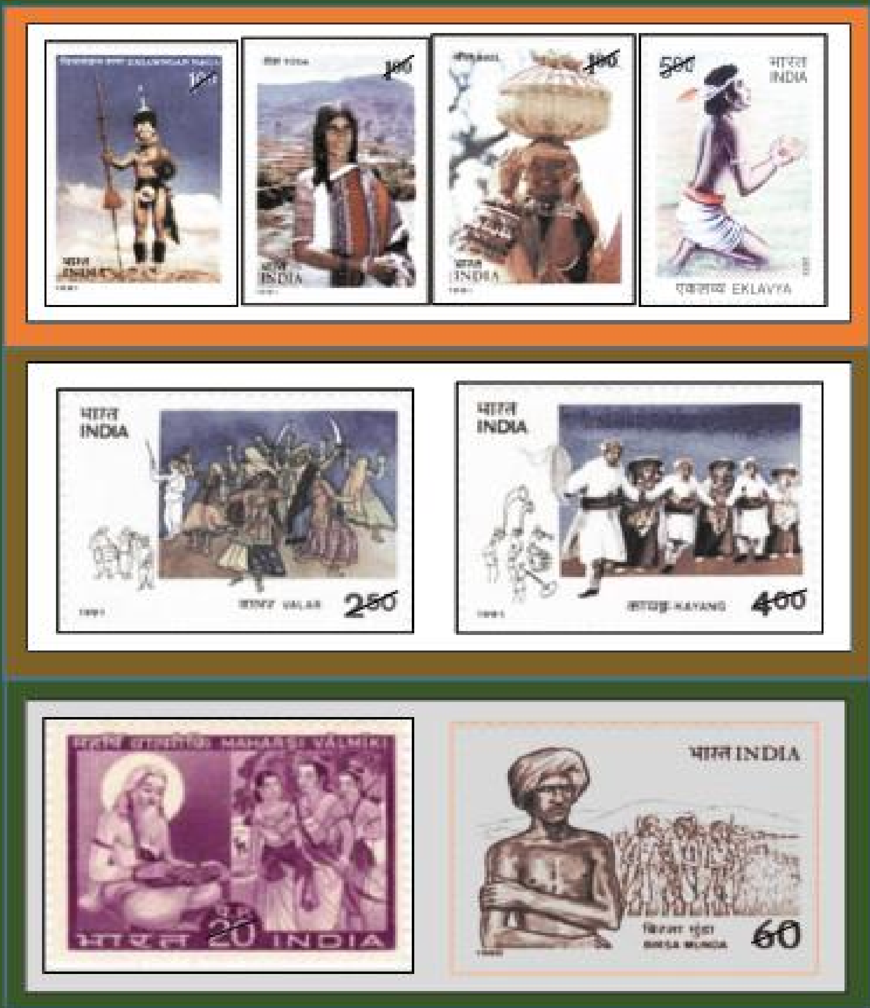

భారత సర్వోన్నత న్యాయస్థానము గిరిజనులకు అనుకూలముగా తీర్పును ఇచ్చినది. **1997**వ సంవత్సరము, జూలై **11**న వెలువడిన ఆ తీర్పును 'సమత తీర్పు' అంటారు. ఇది గిరిజన హక్కుల పరిరక్షణలో అత్యంత కీలకమైన తీర్పు.

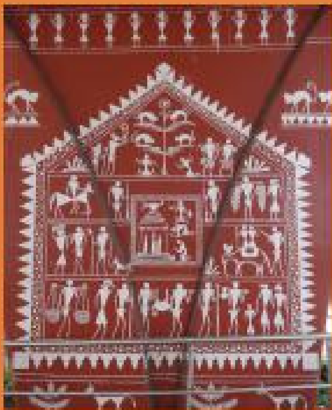
ఈ పుస్తకము వ్రాయుటకు సహాయపడిన గ్రంథములు

1. అదిబసి ఒడియ పొరొబ్ కత–ఊవె గుస్తాఫ్సన్ (**Adiwasi Oriya festivals)-Uwe Gustafsson**)
2. అదిబసి ఒరియ డొక్ర డొక్రిర్ కత (**Adiwasi Oriya Stories)–Uwe Gustafsson**)
3. **Tribal Arts and Crafts of Andhra Pradesh, India: Continuity and Change-Varalakshmi Ramisetty**
4. **Gadaba: The Language and the People-Dr. V. Subba Rao**
5. **Telugu-Savara Dictionary-G.V.Ramamurti**
6. **Soara-English Dictionary-G.V.Ramamurti**
7. **A Grammar of the Kuvi Language-Schulze,F.V.P.**
8. **The Parji Language: A Dravidian Language of Bastar-Burrow and Bhattacharya**
9. భారతదేశము: గిరిజన సముదాయాలు–డా. ఏం. సూర్యనారాయణ
10. **The Unheard Distance-Dr.S. Prasanna Sree**

పైన పేర్కొన్న పుస్తకములే కాక వృక్షశాస్త్రము పై మరియెన్నో గ్రంథములు.

గిరిజన ఇతివృత్తముతో విడుదలైన కొన్ని తపాలా బిళ్ళలు

స్వచ్ఛ విశాఖకు సొబగులు కూర్చిన సవర చిత్రకళ

ఫ్రాన్స్ రాజధాని పేరిస్ నగరములో అరకు కాఫీ శాల